

multifunctional Farming for the sustainability of European Agricultural Landscapes

Project N°: 2016-1-SK01-KA202-022502

ZAKLJUČNO POROČILO

FEAL

*Zadnja dognanja na področju razmerij med
trajnostnimi in večfunkcionalnimi praksami
kmetijstva in evropsko kmetijskimi krajinami*

Funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Projekt je bil realiziran s pomočjo finančne podpore s strani Evropske komisije. Publikacija odraža le poglede avtorjev, Evropska komisija tako ne prevzema nikakršne odgovornosti za uporabo informacij, ki izvirajo iz te publikacije.

multifunctional Farming for the sustainability of European Agricultural Landscapes

Project N°: 2016-1-SK01-KA202-022502

Naslov: Zaključno poročilo.

Zadnja dognanja na področju razmerij med trajnostnimi in večfunkcionalnimi praksami kmetijstva in evropsko kmetijskimi krajinami.

Uredila: Institute for Research on European Agricultural Landscapes (EUCALAND e.V.) & the Technical University in Zvolen (TUZVO)

Avtorji: Alexandra Kruse, Hans Renes, Bénédicte Gaillard, Maurizia Sigura (EUCALAND e.V.); Martina Slámová, Ingrid Belčáková (TUZVO); Ana Ambrožič, Rock Finale (Biotehniški center Naklo, BC Naklo); Massimo Canalicchio (Lag Middle Tiber); Ignacio Rojas Pino (Union De Agricultores Y Ganaderos-Jovenes Agricultores De Jaén, COAG-Jaén); Johannes Dreer, Jonathan Wenz (Hof und Leben GmbH, HuL)

v sodelovanju s partnerji iz European Landowners Organisation (ELO) Servane Morand in Marie-Alice Budniok

Izdajatelj: The Technical University in Zvolen

ISBN 978-80-228-3030-0

Datum izdaje: 30 junij 2017

To je rezultat projekta ERASMUS+ n° 2016-1-SK01-KA202-022502
Naslov projekta: MULTIFUNCTIONAL FARMING FOR THE SUSTAINABILITY OF EUROPEAN
AGRICULTURAL LANDSCAPES
Akronim projekta: FEAL
Obdobje: 01.12.2016-31.05.2019
Spletna stran projekta: www.feal-future.org

Funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Projekt je bil realiziran s pomočjo finančne podpore s strani Evropske komisije. Publikacija odraža le poglede avtorjev, Evropska komisija tako ne prevzema nikakršne odgovornosti za uporabo informacij, ki izvirajo iz te publikacije.

multifunctional Farming for the sustainability of European Agricultural Landscapes

Project N°: 2016-1-SK01-KA202-022502

VSEBINA

POVZETEK	3
UVOD	4
KRATKA ZGODOVINA EVROPSKEGA KMETIJSTVA	8
TRENTNA KMETIJSKA PROIZVODNJA	12
ZAKONSKE OSNOVE	18
IZZIVI VEČFUNKCIONALNEGA KMETIJSTVA	21
PONUDBA STORITEV POKLICNEGA IZOBRAŽEVANJA IN USPOSABLJANJA ZA KMETE V DRŽAVAH, KI SODELUJEJO V PROJEKTU	33
VREDNOTE IN DEDIŠČINA KMETIJSKE KRAJINE	38
OHRANJANJE KRAJINSKE DEDIŠČINE	47
PRIČAKOVANE KORISTI ZA KMETE	52
ZAKLJUČKI	56
BIBLIOGRAFIJA	59

PRILOGE

Priloga 1. Akronimi.

Priloga 2. Vprašalnik in grafično poročilo.

Priloga 3. Statistični podatki o kmetijstvu v sodelujočih državah.

Priloga 4. Zemljevidi kmetijskih krajin in klasifikacij v Evropi.

Priloga 5. Nacionalne krajinske klasifikacije (primer iz Slovaške).

Priloga 6. Primeri večfunkcionalnega kmetijstva.

Priloga 7. Tabele o kmetijskem in ekološkem delovanju.

Priloga 8. Primerjava terminologije, ki temelji na zakonodaji, tolmačenju državnih institucij, nacionalnih agencij in raziskovalnih inštitutov v (FEAL) partnerskih državah.

Funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Projekt je bil realiziran s pomočjo finančne podpore s strani Evropske komisije. Publikacija odraža le poglede avtorjev, Evropska komisija tako ne prevzema nikakršne odgovornosti za uporabo informacij, ki izvirajo iz te publikacije.

multifunctional Farming for the sustainability of European Agricultural Landscapes

Project N°: 2016-1-SK01-KA202-022502

SEZNAM SLIK

- Slika 1. Pregled vprašalnika (google oblika).
- Slika 2.VI. Ocene resnosti možnih ovir pri ustvarjanju situacij, v katerih vse strani zmagujejo, ko gre za kmetijstvo v okvirih Evropske konvencije o krajini (EKK): pomembno.
- Slika 3. Struktura povezav med kmetijskimi funkcijami (v okvirčkih) in vmesnikov med kmetijo in njenim kontekstom. Mnogovrstne povezave med vmesniki in funkcijami so poudarjene s puščicami (ustrezno urejanje ograd in njihovih učinkov) okolje kot podpora naravnemu habitatu, ii) prooizvodnja=biološka kontrola škodljivcev, iii) družba=vizualna kakovost prostorov za sprostitev, krajina=okoljska dediščina za ograjena polja).
- Slika 4a4b. V. Pomembnost sledečih dejavnikov za zagotavljanje povečanja znanja in usposobljenosti v povezavi s konceptom kmetijstva in EAL : zelo pomembno (a); VII. Pomembnost različnih spretnosti/usposobljenosti/znanja za kmetovalce, ki hočejo graditi uspešno kmetijstvo z vzpodbujanjem vzdrževanja EAL:
- Slika 5. IV. Poklicno izobraževanje in usposabljanje in izobraževanje, ki se tiče EAL: se ne strinj.
- Slika 6a6b. V. Pomembnost sledečih dejavnikov za zagotavljanje povečanja znanja in usposobljenosti v povezavi s konceptom kmetijstva in EAL: zelo pomembno/pomembno.
- Slika 7. Konsolidacija evropskih in nacionalnih pristopov za krajinsko klasifikacijo.
- Slika 8. Vsestranska tipologija španskih krajin je objavljena v delu Spain's Landscape Atlas, ki ga je leta 2014 izdalo špansko Ministrstvo za kmetijstvo (Ministerio de Agricultura, Alimentación y Medio Ambiente).
- Slika 9. I. Stanje kmetovanja in kmetijstva: se strinjam.
- Slika 10. II. Stanje evropskih kmetijskih krajin: se močno strinjam/se strinjam.
- Slika 11. Pomembnost kmetijskih aktivnosti malih in družinskih kmetij za ohranjanje značaja krajin in za izgradnjo turističnih informacijskih sistemov.
- Slika 12a12b. VII. Pomembnost različnih spretnosti/usposobljenosti/znanj za kmetovalce, ki hočejo graditi uspešno kmetijstvo z vzpodbujanjem vzdrževanja EAL: zelo pomembno (a)/pomembno (b).

multifunctional Farming for the sustainability of European Agricultural Landscapes

Project N°: 2016-1-SK01-KA202-022502

POVZETEK

Z zgodovinskega vidika bi lahko rekli, da je našo krajino oblikovala vrsta različnih sistemov kmetijstva, ki so se izoblikovali v Evropi, pa naj gre pri tem za prejšnjo rabo ali nedavno rabo kroženja faz (produkcija – življenje – transport) itn. Vse do danes se v mnogih predelih Evrope ohranja prevladujoč podeželski značaj, ob čemer dejansko tudi znatni del prebivalstva živi na podeželju. Ljudje se tako ali drugače še vedno čutijo povezani s kmetijsko proizvodnjo. Še vedno je veliko majhnih družinskih kmetij, čeprav se včasih poraja vtis, da je pomembna le še produkcija velikih kmetijskih proizvajalcev.

Danes se kmetje soočajo z različnimi izzivi, ki se začnejo že z njihovim osnovnim delom, to pa je pod vplivom spremenjenih klimatskih razmer pa tudi pogojev gospodarjenja in administrativnih obveznosti, ki jih pogosto narekujejo odločitve in pravila, sprejeta v Bruslju (Evropska unija). Posebne vrste izziv predstavlja tudi globalizacija, po drugi strani pa se ohranja močna navezanost posameznikov na domačo zemljo. Med domačini se poraja tudi nova zavest o kulturnih vrednotah kmetijske proizvodnje in pomena krajine. Zemlja ima večplasten pomen v smislu pridelave, sprostitve, izobraževanja, biotske raznolikosti in infrastrukture. Vse to lahko vodi do povečevanja cen zemljišč, a včasih se zgodi ravno nasprotno in cene padajo. Kmetje v takšnih okoliščinah težko načrtujejo. Potrebujejo spretnosti, ki presegajo golo kmetijsko dejavnost. V tem smislu bi morali pravzaprav prevzemati vloge podjetnikov, ki se stalno soočajo z različnimi poslovnimi situacijami in izzivi, za vse to pa je potrebno tudi ustrezno in stalno potekajoče izobraževanje, ki vključuje vedno nove spremembe.

Toda glede na specifične pogoje kmetovanja so udeležbe na usposabljanjih, ki potekajo na drugih lokacijah, vsaj v določenih obdobjih leta (v skladu s specializacijo kmetije) vsaj precej otežene. Na žalost sta spletno poklicno izobraževanje in usposabljanje zaenkrat še prej izjema kot pravilo.

Kmetijska proizvodnja je odvisna od številnih naravnih pogojev, prodaja kmetijskih proizvodov pa je vse prej kot enostavna. Zaradi tega se kmetje odločajo za preusmeritve v nekmetijske dejavnosti. FEAL bo priskrbel izobraževalna orodja za uporabo znanja o krajinskih vrednotah različnih tipov krajin na ravni dnevni kmetijskih dejavnosti ob konkretnih primerih študij. Večfunkcionalne in trajnostno usmerjene kmetijske dejavnosti so vse pogostejše, zlasti v predgorju in gorskih območjih, kjer je ohranjena tradicionalna podoba krajine z vsemi njenimi specifičnimi značilnostmi.

Dvig zavesti o krajinskih vrednotah pri kmetih in deležnikih pa tudi ustrezna dnevna skrb za vzdrževanje kmetijske krajine in dediščine lahko pripomoreta k višji ravni kakovosti in dodani vrednosti krajine. Navdihujoče ideje o krajinskih vrednotah, ki jih lahko v kmetijstvu uporabimo v praksi se lahko razširijo in postanejo del lokalnih in regionalnih poslovnih zaščitnih znamk, nenazadnje pa bi jih lahko vključili tudi v turistični informacijski sistem o kmetijah in bi s tem lahko celo ustvarili "vroče točke" v mreži turističnih poti.

Občasno v zvezi s to tematiko izide tudi kakšna pomembna znanstvena literatura. Metode, ki opredeljujejo proces vrednotenja značilnosti krajine, so v največji meri izdelane za strokovnjake. Še vedno ni nobene evropske klasifikacije kmetijskih krajin. Spletnih programov poklicnega izobraževanja in usposabljanja (PIU) za udeležence v podeželskih, pogosto odmaknjenih področjih v večini držav ni. Rezultati ankete (Priloga 2) so pokazali, da obstajajo družbene potrebe za tovrstna spletna izobraževanja, ki bi lahko prinesla spremembe v smislu dobrih praks in inovacij za kmete v vseh partnerskih državah. Na ravni sekundarnega in terciarnega šolstva so se začele odvijati številne aktivnosti v zvezi s poklicnim izobraževanjem in usposabljanjem, ki zadevajo vsebine projekta. Vendarle pa je ta tematika redko zastavljena v okvirih že potekajočih projektov in študije primerov, ki bi predstavljali najboljše prakse, so prej izjema kot pravilo. Ta projekt bo zapolnil praznino na področju dejavnosti, ki zadevajo usposabljanja.

Funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

multifunktional Farming for the sustainability of European Agricultural Landscapes

Project N°: 2016-1-SK01-KA202-022502

UVOD

To zaključno poročilo povzema dognanja na področju razmerij med trajnostnimi in večfunkcionalnimi praksami kmetijstva ter evropskimi kmetijskimi krajinami (EKK).

Glavni cilj poročila je razlaga vloge malih družinskih kmetij in mladih kmetov z vidika vzdrževanja podeželskega okolja, ki se odvija v procesih različnih večfunkcionalnih dejavnosti z namenom ohranjanja krajinskih karakteristik ter naravne, kulturne in zgodovinske dediščine Evrope.

Delo temelji na:

- bibliografski analizi evropskih kmetijskih krajin, večfunkcionalnem, trajnostnem kmetijstvu znotraj evropskega konteksta,
- anketi (FEAL, vprašalnik v Dodatku 2), kratkih intervjujih z deležniki, na lastnih izkušnjah v zvezi s področjem projekta in
- na ugotovitvah nacionalnih poročil, ki se interpretirajo v okvirih evropskega konteksta.

Projekt FEAL se nanaša na sodelovanje z udeleženci – majhne družinske kmetije in mladi kmetje v podeželskem okolju – z namenom izboljšanja situacije. Pri tem meri na oskrbo z nujnimi materialnimi podlagami za izvajanje usposabljanj pa tudi na iskanje idej in rešitev, ob kakršnih bi lahko večfunkcionalno kmetijstvo ob upoštevanju dediščine evropskih kmetijskih krajin pripeljalo do uspeha vseh vpletenih. V času izvajanja projekta bo tako izvedena vrsta intervjujev. Raziskava ne bo odrazila podobe področja celotne Evrope, najbrž niti ne vseh sodelujočih držav. Dala pa bo nekakšen vpogled v stanje stvari, ponudila možnosti za razmislek in pokazala na potrebe in pomanjkanja znanj in spretnosti ciljne skupine. Rezultati bodo uporabljeni v času kasnejših faz projekta z namenom priprave dobro prilagojenih elektronskih učnih vsebin. Poročila v obliki grafov najdemo v Prilogi 2, ugotovitve, ki temeljijo na anketi (Sl. 1), pa so vključene v to poročilo v okviru posameznih, na omenjene vsebine vezanih poglavij.

Slika 1. Pregled vprašalnika (google oblika).

Funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

multifunctional Farming for the sustainability of European Agricultural Landscapes

Project N°: 2016-1-SK01-KA202-022502

Strokovni profili dokumentov anketirancev in raznovrstnost pristopov v zvezi s ciljno tematiko so obogatili bibliografsko analizo in znanje številnih avtorjev, ki so vključeni v to poročilo.

Germany (DE)

- Vodja svetovalnega podjetja za področje kmetijstva in evropskih certifikatov. Agronom, (SME) strokovnjak področja, moški.
- Profesorica s tehniške univerze, ženska.
- Izvršni direktor regijske Zveze za skrb za zemljišča, moški.
- Vodja možganskega trusta, moški.
- Mladi kmet, ki je na tem, da prevzame kmetijo od svojih staršev, sicer študent agronomije, moški.

Italy (IT)

- Mladi kmet, ekološki pridelovalec (zelenjava, sadje, med in izdelki iz medu) s Sicilije, spletna prodaja, moški.
- Mlada kmetica, vinarstvo v Piemontu (DOC vina), vodenje dejavnosti kmečkega turizma, ženska.
- Dva brata, mlada kmeta, (eden ima ekonomsko, drugi pa agronomsko in enološko izobrazbo) vinarja v Marcheju (DOC vina), moška.
- Mladi kmet, se ukvarja s semenarstvom in prideluje zelenjavo na osnovi starih semenskih vrst (znana vrsta vijoličnega beluša iz Albenge), v Liguriji, moški.
- Mlada kmetica, ekološka pridelovalka žitaric in stročnic v Umbriji (Monte Cucco, Naravni park), ženska.
- Mladi kmet, živinoreja, pridelava mesa (govedo, perutnina, zajci in ovce), v Umbriji, moški.
- Mlada kmetica, agronom (skupaj s svojim bratom, ki je enolog), pridelava posebnega deviškega olivnega olja in vinarstvo. Predsednica Zveze mladih kmetov v Umbriji, ženska.
- Mlada kmetica, pridelava posebnega deviškega olivnega olja in vinarstvo, vodenje kmečke turistične dejavnosti v Umbriji, ženska.
- Mladi kmet, se ukvarja s semenarstvom, prideluje stročnice in žitarice pridelovalec stročnic in žitaric, je podpredsenik konzorcija "Consortium of Fagiolina del Trasimeno", v Umbriji, moški.
- Mladi kmet, živinorejec, ki se ukvarja tudi s konjerejo in turistično dejavnostjo jezdenja, Narodni park Monti Sibillini, v Umbriji, moški.

Slovakia (SK)

- Zaposlen v Slovaškem državnem inštitutu za ohranjanje narave, (Urad za zaščito krajinskih področij Vel'ka Fatra, delovno mesto: agronom), moški.
- Kontaktna oseba urada Lokalne akcijske skupine "Podpolanie", ženska.
- Strokovnjakinja s področja izrabe zemlje in krajinske ekologije, zaposlena na Slovaški akademiji znanosti v Bratislavi, ženska.
- Profesor na univerzi (University of Constantine,) filozof v Nitri in strokovnjak s področja izrabe zemlje in krajinske ekologije, moški.
- Vodja civilne zveze "ViP BB" ki je dejavna zlasti na področju osrednje Slovaške, moški.

Slovenia (SI)

- Krajinski arhitekt, predavatelj.
- Inženir agronomije – hortikulture, s posebnim poudarkom na krajinskem oblikovanju in arboristiki.
- Diplomirani inženir agronomije – zoologija – s poglobljenim znanjem in poznavanjem kmetijskih politik.
- Diplomirani agronom – predavatelj in učitelj trajnostnega razvoja in podjetništva (2x).
- Specialist za področje krajin s končanim podiplomskim študije geografije.
- Živilski tehnolog, vodja.

Spain (ES)

- Profesor za poklicno usposabljanje na področju agronomije in krajinarstva, moški.
- Uslužbenec na področju kmečkega turizma, najemodajalec, moški.
- Uslužbenka v javnih službah s področja okoljevarstva, ženska.
- Odgovorna oseba v Zvezi za integrirano pridelavo, moški.
- Svetovalec na področju okoljske problematike, moški.
- Odgovorna oseba v Kmetijski zvezi, moški.

Funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

multifunctional Farming for the sustainability of European Agricultural Landscapes

Project N°: 2016-1-SK01-KA202-022502

Kmetijska proizvodnja je odvisna od naravnih pogojev in vremena, kar kmetom pogosto povzroča ekonomsko škodo, ki se je včasih pokrivala iz sredstev skladov skupne kmetijske politike (SKP). Ta pomoč je na kratki rok sicer izboljšala tekoče finančno stanje kmetov, toda z vidika trajnostnega kmetijstva se pričakuje okrepitev trenda samozadostnosti. V tem smislu naj bi se kmetje usmerili v raznovrstne, poleg kmetijskih tudi nekmetijske podjetniške dejavnosti in na ta način nadomestili finančne primankljaje, ki jih v strogo kmetijski dejavnosti lahko povzročijo nenadejani naravni pogoji, vremenske nevšečnosti, bolezni rastlin ali živali, škodljivci ali neugodne ekonomske spremembe na trgu živil. Trenutno učinki klimatskih sprememb za kmetovalce še vedno niso povsem raziskani. Obširna raziskava ([Weltin et al., 2017](#)) ki je bila izvedena v številnih evropskih državah, je potrdila tezo, da velikost družin na kmetijah in njihova struktura vplivata na stopnjo motivacije kmetov za širitev delovanja v smislu dodatnih področij in vključitve nekmetijskih dejavnosti. Avtorji raziskave so ugotovili, da so zlasti kmetije s strukturo večjega števila mlajših oseb in ekološko usmerjenim kmetovanjem bolj dovzetne za širitev svojih dejavnosti. Opaža se trend deljenja delovnega časa na kmetiji s polovični zaposlitvami izven kmetije. V nasprotju s tem pa imajo starejša, bolj tradicionalno usmerjena kmečka gospodarstva in zlasti tudi manjše kmetije težave pri ustvarjanju zadostnih sinergijskih učinkov, kar je posledica pomanjkanja ekonomske moči. Tako se potencial širjenja večfunkcionalnega kmetijstva v državah Evropske unije kaže zlasti med mlajšo populacijo kmetov, in prav ti so ciljna skupina poklicnega izobraževanja in usposabljanja v okvirih našega projekta.

Vzpostavljane in ohranjanje stikov med kmetovalci in deležniki je v težki socialnoekonomski situaciji, v kateri se nahaja Evropa, izjemnega pomena. Sodelovanje pomeni hkrati s tem tudi zagotovilo sledenja načelom Evropske konvencije o krajini (ELC) ([CoE, 2010](#)) ki jo je podpisala večina sodelujočih držav¹. Konvencija se osredotoča na vzpodbujanje oblastnih instanc, ki naj na lokalni, regionalni, nacionalni in mednarodni ravni sprejemajo politike in ukrepe za zaščito in upravljanje področja krajin po vsej Evropi. Vključene morajo biti vse krajin, tako običajne kot izjemne, saj to navsezadnje določa kakovost življenjskega okolja, v katerem živijo ljudje. Besedilo daje možnosti za fleksibilen pristop do krajin, ki ob svojih specifičnih značilnostih kar kličejo po različnih aktivnostih, ki bi lahko obsegale tako strogo ohranjanje obstoječega stanja skozi proces ustreznega varovanja kot tudi vodenje in dejansko ustvarjanje.

Sama znanstvena podlaga lahko ob vsem tem znatno vpliva na kakovost dejavnosti poklicnega izobraževanja in usposabljanja. Evropa s svojim bogastvom naravnih, kulturnih in zgodovinskih vrednot predstavlja velik potencial za razvoj turizma na podeželju. Znanstvenih študij, ki bi se ukvarjale z majhnimi kmetijami v kontekstu vzdrževanja krajine, je pravzaprav zelo malo. V različnih državah sicer obstaja literatura na temo vrednotenja značilnosti krajin, a pri tem vendarle pogrešamo nekakšen evropski pristop, četudi številne organizacije in znanstveniki že leta izpostavljajo potrebe po tem ([Kruse & Roth, 2013](#); [Kruse et al., 2010](#); [Kruse & Pungetti, Eds., 2007](#); in številni drugi). Na splošno bi lahko rekli, da je izgradnja Geografskega in informacijskega sistema (GIS), ki intenzivno poteka na način soudeležbe ([GIS3W, 2017](#); [turizem v regiji Košice, 2016](#)) že sama po sebi nekaj, kar predstavlja možnost razvoja v pravo smer.

Funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

multifunctional Farming for the sustainability of European Agricultural Landscapes

Project N°: 2016-1-SK01-KA202-022502

Večje ko bo število lokalnih aplikacij in uporabnikov informacijskega sistema v skupnosti, ki bodo prispevali k procesom kartiranja, boljši bodo procesi odločanja in večja bo kakovost vodenja. Ključnega pomena pri tem pa je tudi izboljšana preglednost in boljši vpogled v odnose med ljudmi in državo (ter komercialne interese), ki s kartiranjem in podatki geografskega informacijskega sistema postanejo očitni in razvidni ([McKall & Minang, 2005](#)).

To poročilo vsebuje pregled evropskih kmetijskih krajin, hkrati s tem pa tudi pojasnilo o uporabi glede na posamezne nacionalne tipologije med zaporednimi fazami projekta. Takšen pristop omogoča širši mednarodni vpogled v kmetijske prakse, kar ima pozitiven učinek na ohranitev krajinskih vrednot in na možnosti primerjav najboljših praks znotraj evropskega konteksta. Majhne družinske kmetije, prevzemniki in mladi kmetje bodo lahko primerjali svoje vsakdanje, večfunkcionalno in trajnostno naravnano kmetijstvo, ki prispeva k ohranitvi krajinske dediščine med partnerskimi državami. Projekt vključuje tudi implementacijo e-atlasa evropskih kmetijskih krajin, kar bi lahko bil prvi korak v smeri evropske klasifikacije in bo hkrati s tem tudi eno izmed sredstev platforme e-učenja.

Končno pa poročilo daje tudi priporočila glede znanj o možnosti implementacij krajinskih vrednot, na primer konceptov eko muzejev, instrumentov trženja živil (zaščitna znamke lokalnih proizvodov), turističnih informacijskih sistemov (turistični vodniki, spletne strani kmetij, ki promovirajo naravne, kulturne in zgodovinske vrednote kmetijskih krajin) pa tudi okoljske zaščite in menedžmenta ohranjanja krajin, hkrati s trajnostno usmerjenim kmetijstvom, ki naj zagotavlja življenje bodočim pokolenjem kmečke populacije.

¹datumi ratifikacij: Slovenija, 2003, Slovaška, 2005, Italija, 2006, Španija, 2007.

Funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

multifunctional Farming for the sustainability of European Agricultural Landscapes

Project N°: 2016-1-SK01-KA202-022502

KRATKA ZGODOVINA EVROPSKEGA KMETIJSTVA^{II}

Silnice, ki sežejo onkraj evropskih kmetijskih krajin

Kmetijstvo v svojih začetkih sega kakšnih 10.00 let nazaj, na srednji vzhod, od koder je kasneje prišlo v Evropo. Sama človeška družba in krajine so bile na tisoče let pod močnim vplivom razvoja kmetijstva. Na krajine sicer vplivajo številne silnice, nekatere izmed njih ustvarjajo dinamiko, druge pa delujejo v smeri stabilizacije. V obdobju rasti prebivalstva od desetega do zgodnjega štirinajstega stoletja se je istočasno odvijal proces kultiviranja zemlje v obdelovalne površine v večjem delu Evrope. Od devetega stoletja naprej sta severnomorsko in osrednje evropsko področje doživljala razmah in razcvet hitre rasti prebivalstva, kar je vodilo tudi k obsežnim kmetijskim kultivacijam gozdnatih, vresnatih in mokriščnih področij ([Bartlett, 1994](#)). V kasnejšem obdobju rasti prebivalstva, v tako imenovanem "dolgem šestnajstem stoletju" (prib. 1.450-1.650), beležimo nov val kultivacije zemlje v kmetijska zemljišča, vendar pa je bil to že čas intenzivnejše izrabe že od prej obstoječih obdelovalnih in pašnih površin, zato je bila ta faza kultivacije novih zemljišč manj očitna v smislu spreminjanja krajine. Seveda je bilo pa to tudi obdobje pospešene ekonomske integracije, ob kakršni so regije po vsej Evropi postajale del povezanega evropskega gospodarstva, vse to pa je pripeljalo do novih vzorcev regijskih specializacij, saj so lokalni, do tedaj samooskrbni kmetje začeli pridelovati kmetijske produkte za mednarodno tržišče.

Zakaj moramo poznati zgodovino evropskih kmetijskih krajin in trende, ki kažejo smeri nadaljnega razvoja?

V srednjeveški agrarni ekonomiji, kjer so se kmetje bolj kot na optimizacijo dobička osredotočali na obvladovanje tveganj, so skupna zemljišča lahko pomenila preživetje v obdobjih slabih letin. Obsežne srednjeveške kultivacije so vodile do krčenja skupnih zemljišč in s tem do strožjih pravil glede njihove uporabe. V prvi polovici 14. stoletja je rast populacije dosegla nekakšnem maksimum. Ker je bila vse bolj odvisna od pridelka žita, jo je niz slabih letin močno prizadel. V nekaterih regijah so se tako preusmerili na živinorejo. V srednji Evropi (zlasti na območju sedanje Češke) in na francoskih področjih s slabšo kakovostjo obdelovalne zemlje se je razvilo ribištvo in na tisoče hektarov zemlje je bilo poplavljenih. Za številna področja s tradicionalno pridelavo žitaric pa vseeno niso našli alternativnih rešitev, zaradi česar so bila zapuščena številna naselja z obdelovalnimi površinami. V določenih, zlasti hribovitih srednjeevropskih predelih si kmetijstvo ni nikoli opomoglo. V zadnjih stoletjih je postala najbolj pomembna panoga kmetijstva gozdarstvo, in to zlasti zaradi povpraševanja, ki je izviralo z rudarskih potreb. V večini regij poudarek vseeno ni bil na kultiviranju neobdelovalnih zemljišč, temveč na izboljšavah že obstoječih obdelovalnih površin.

Od konca 16. stoletja, je sistem trgovanja potekal na način, ki je povezoval pridelovalce žit z Baltika s potrošniki na Mediteranu. To je pomenilo, da je torej obstajal pravi evropski trg za žita in nekatere druge kmetijske proizvode, kar je posledično vodilo do pregrupiranja kmetijske proizvodnje, ob čemer so se na južni obali Baltika razvila področja z velikimi izvozniki žitaric. Na nekaterih starejših obdelovalnih površinah odprtega tipa, zlasti v srednji Evropi in v delih Mediterana so tako lahko prešli na pridelavo drugih poljščin. V tem obdobju se je tako na mnogih področjih razvila specializacija na pridelavo posameznih kultur, zapletenejši sistemi kolobarjanja pa so vodili k bolj individualiziranemu upravljanju zemljišč odprtega tipa. Večina novejših kultivacij zemlje je bila precej individualizirana, tako s pristopom ograjenih polj kot razpršenih kmetij.

Funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

multifunctional Farming for the sustainability of European Agricultural Landscapes

Project N°: 2016-1-SK01-KA202-022502

V večini predindustrijskih družb je kmetijstvo predstavljalo glavni del človekove dejavnosti. Pravzaprav je vse do sredine 20. stoletja večina evropske populacije živela na podeželju. Svetovni krizi v tridesetih letih prejšnjega stoletja je sledilo obdobje druge svetovne vojne s povečanim državnim intervencionizmom na področjih okupiranih dežel. V zadnjem letu vojne je prihajalo tudi do pomanjkanja hrane, kar pa je bila v večini primerov bolj posledica težav z logistiko kot s produkcijo.

Druga polovica 20. stoletja je prav posebno obdobje evropskega kmetijstva (Renes & Paul, 2004). Od petdesetih let dalje je prav kmetijska politika eden pomembnejših nosilcev razvoja Evropske gospodarske skupnosti. Nemčija, ki je utrpela izgube svojih najplodnejših kmetijskih območij, je stremela k obnovi statusa industrijske velesile, ob čemer se je pričakovalo, da bo ostala uvoznik kmetijskih proizvodov. Nova Evropska gospodarska skupnost si je prizadevala za vzpostavitev soodvisnosti držav, ki so bile stoletje prej tako pogosto v vojnah. Implementacija socialističnih ekonomskih načel je v vzhodne države, ki so bile pod sovjetskim vplivom, prinesla daljnosežne spremembe. V Vzhodni Nemčiji so v kratkotrajni kmetijski reformi stara posestva sicer preoblikovali v družinske kmetije, a so jih le po nekaj letih spremenili v skupne kmetije v smislu kolhoznega sistema. Skupne in državne kmetije so se ustanovljale tudi po drugih delih Vzhodne Evrope. Drugod, zlasti v večjem delu Jugoslavije in na območjih Poljske ter Romunije pa malih kmetij niso kolektivizirali.

Nove krajine, za katere so bila značilna velika ograjena polja, so predstavljale učinkovito obliko pridelave poljščin vse tja do sredine sedemdesetih let, ko je prišel nov val povečevanja obsega pridelovalnih površin in umikanja pregrad ter živij mej, kar je praktično pomenilo vrnitev v odprtost srednjeveških krajin. Nove, specializirane krajine so bile tako deloma posledica industrijskega razvoja, ob tem pa so bili glavni razlogi za koncentracijo kmetijske produkcije v določenih področjih vendarle v izboljšanih pogojih transporta. Medtem ko so različna obdobja populacijskih pritiskov vodila do kultivacije zemljišč in vse večje medsebojne odvisnosti, so obdobja upada ustvarjala prav nasprotno učinke: zapuščenje zemlje in določeno stopnjo ekonomske generalizacije in dezintegracije. Časi krize so često razkrivali osnovne, kvalitativne transformacije in s tem ustvarjali pogoje za maksimiranje dobičkov v kasnejših obdobjih obnovljene rasti. V času populacijske rasti so kmetje pospešeno pridelovali osnovne proizvode, zlasti žitarice, v manjši meri sodi v ta kontekst tudi prireja mesa. Upad in stagnacija sta na drugi strani vodila k eksperimentiranju z drugimi proizvodi, s kakršnimi se je dalo v naslednji fazi ponovne rasti dobro zaslužiti (Thirsk, 1997).

Kmetijstvo se je tako od načel obvladovanja tveganj pomikalo v smeri ideje maksimiranja dobičkov, kar je seveda vodilo do vse intenzivnejše specializacije.

Funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

multifunctional Farming for the sustainability of European Agricultural Landscapes

Project N°: 2016-1-SK01-KA202-022502

Ta je pomenila konkretno grožnjo številnim tipičnim krajinam mešanega kmetijstva, kot je bilo to na primer mediteransko kmetijstvo (krajine *coltura promiscua* in *montados/dehesa*). Relativno nizke cene na svetovnem trgu in dvig stroškov dela so v evropskem kmetijstvu pospešile procese širitev pridelave in kmetijske mehanizacije. Mehaniziranemu kmetijstvu so ustrezala velika zemljišča in tako so se obsežni predeli evropskega podeželja začeli preoblikovati v smislu velikih obdelovalnih površin, tipičnih za takšen način kmetijstva.

Pravzaprav velika polja vzhodnoevropskih državnih ali kolektivnih kmetij niso veliko drugačna od krajin, ki so nastale kot posledica postopnih procesov konsolidacije zemljišč v Zahodni Evropi. Takšna zemljiška konsolidacija projektov, ki je na mnogo načinov primerljiva z angleškimi in skandinavskimi ogradami zgodnejših stoletij, se je zdaj v velikem obsegu dogajala v Franciji, Španiji, Nemčiji, na Nizozemskem in v Belgiji. Ti procesi so odpravili številne ograde in druge lastnosti krajin.

Evropske krajine so izgubile številne zgodovinske, pogosto pa tudi specifične in regionalne značilnosti. Na splošno lahko rečemo, da so kmetijske krajine postale bolj uniformne, vseeno pa so ostale prisotne izrazite razlike po regijah. Največji vpliv je bil viden pri obdelovalnih krajinah; pašnike in bolj marginalne kmetijske krajine v pogorju sta kolektivizacija in konsolidacija zemljišč sicer tudi nekoliko spremenila, a v veliko manjši meri.

Sodobni trendi: postprodukcija v evropskih kmetijskih krajinah

Posebno obdobje izrazitih državnih posegov v kmetijsko produkcijo se zdaj bliža svojemu koncu. V Vzhodni Evropi se je obdobje ponovne privatizacije začelo s kolapsom socialističnega sistema v letu 1989 ([Renes, 2010: 94](#)). Nedvomno gre za radikalno transformacijo, hkrati pa so pri tem očitni tudi nezanemarljivi elementi kontinuitete: lokalno gledano, poteka, na primer v Vzhodni Nemčiji, neka jasna razvojna linija iz starih oblik posestev do povojne kolektivizacije pa do sedanjih ogromnih kapitalističnih kmetij.

Zaradi zavzetosti Mednarodne trgovinske organizacije (WTO – World Trade Organization) in velikih izvoznikov kmetijskih produktov izven Evrope je pričakovati, da bo tudi Evropska Unija, ki sprejema politiko vse bolj odprte svetovne trgovine, postopoma ukinila kmetijske subvencije. Od devetdesetih let dalje vstopamo v novo obdobje globalizacijskega procesa, v katerem ukinjanje carin in nižanje transportnih stroškov vodita do novih produkcijskih ter potrošniških vzorcev, ki so izrazitejši in doslednejši kot kadarkoli prej. Evropsko kmetijstvo in njegove krajine so torej zdaj v procesu novih transformacij.

Sedanji razvoj kaže na velike variacije med regijami. Najbolj intenzivno kmetijstvo se še vedno povezuje zlasti z osrednjim delom Evrope, ki poteka od južne Anglije prek nižinsko ležečih dežel in vse do Severne Italije. Geografi to področje sicer imenujejo tudi "modra banana"; pri tem je, ko govorimo o tem predelu, povsem očitna podobnost, ki kaže na kontinuiteto s srednjeveško situacijo. Nadaljnji razvoj kmetijske dejavnosti, ki zajema velike površine, poteka zlasti v območjih tradicionalne pridelave žitaric, kakor tudi v tistih predelih Vzhodne Evrope, ki jih je zaznamoval pojav kolektivizacije.

V zadnjih letih se razvija novo tržišče, ki omogoča proizvodnjo biogoriv. Območjem, kjer gojijo tovrstne kulture, pravimo "energetske krajine".

10

Funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

multifunctional Farming for the sustainability of European Agricultural Landscapes

Project N°: 2016-1-SK01-KA202-022502

Na drugih področjih, ki so v kontekstu podeželskega prostora evropske prihodnosti sicer bolj ali manj marginalnega pomena, se razvija vrsta novih preživetvenih strategij. Pri tem gre za regionalne zaščitne znamke, turistične dejavnosti in ekološko kmetijstvo s finančnimi subvencijami za uvajanje okolju prijaznih praks. V nekaterih območjih bi bilo celo možno govoriti o fazi ukinjanja kmetijstva, včasih z jasnim, v naprej načrtovanim namenom omogočanja razvoja ekološko zaščitene območij in omrežij, včasih pa gre pri tem za povsem nenačrtovano zaključevanje opravljanja kmetijske dejavnosti. Gospodarska rast in blaginja gredo pogosto na račun naravnega okolja. Po drugi strani so ljudje naravne krajine spremenili v polnaravne ali kulturne krajine in v teku časa so kot takšne pridobile tudi nekakšno vrednost, ki izhaja iz njihovega notranjega bistva. (Nienhuis, 2008). Kmetijstvo se v teh regijah opredeljuje kot postprodukcija, kar pomeni, da se vloga kmetijstva kaže predvsem v smislu oblikovanja krajine, pridelava hrane pa je na drugem mestu. Ni povsem jasno, ali bo kmetijstvo v tej novi vlogi še lahko trajnostno, saj živimo v času, ko vse več ljudi izgublja stik s podeželjem, mlajšim generacijam pa živi stik z naravo in krajino ne pomeni nujno več kot življenje v virtualnih svetovih. Kakorkoli, vključitev krajinskih vrednot v prostorsko načrtovanje prinaša možnosti za promocijo lokalnih identitet in za podporo ideji krajinske kakovosti (Slámová et al., 2017). Ohranjanje kulturnih značilnosti kmetijskih krajin lahko pomeni dodano vrednost turizma, nenazadnje tudi v kontekstu prodaje lokalnih in regionalnih prehrabnih proizvodov. Ohranjene kmetijske krajine lahko tudi pripomorejo k vzdrževanju kakovosti življenja podeželskih prebivalcev, saj omogočajo preživetje skupnosti, tako v smislu gospodarstva kot pozitivnih vrednot, ki jih lahko povežemo s takšnimi krajinami (Agnoletti, 2014).

Kronološki pregled nam jasno pokaže, da so se krajine skozi zgodovino spreminjale. Vendarle pa lahko vidimo, da ne gre le za spremembe. Vsaka posamezna regija izkazuje zaporedje obdobjev sprememb in obdobjev stabilnosti. V slednjih so krajine dozorevale in, vsaj nekatere izmed njih, postale "tradicionalne krajine" ali če uporabimo moderni izraz, "krajine dediščine".

V zadnjih letih se je veliko razpravljalo o različnih možnih načinih, ki naj bi prinesli zaščito "kmetijskih", "kulturnih" ali "zgodovinskih" krajin. Evropska konvencija o krajini (ELC) in določitev kulturne krajine kot svetovne dediščine, skupaj s številnimi nacionalnimi in regionalnimi pobudami navsezadnje jasno dokazujeta vseprisotno željo po zaščiti krajin. Pogosto gre za argumentacijo, ki se sklicuje na estetiko ali ekologijo, toda različni avtorji poudarjajo tudi pomen raznovrstnosti zgodovinskih krajin (gl. Npr. Zimmermann, 2006). V večji meri kot prej se upošteva tudi vloga lokalnega prebivalstva, ki naj oblikuje prihodnjo podobo svojih krajin.

Treba je priznati, da imajo krajine dinamično zgodovino in da zaščita krajin ob nekakšni zamrznitvi obstoječega stanja ne more biti uspešna. Poanta zaščite krajin je v tem, da znotraj obstoječih struktur najdemo nove funkcije. Zgodovinska raziskava nam je tako lahko v oporo, če prikažemo prožnost in prilagodljivost krajinskih struktur, ki lahko preživijo spremembe zelo različnih obdobjev in ekonomskih sistemov.

"Odlomek iz dela, ki ga je priredil sam avtor: Renes (2010): "European agricultural landscape history" in: Pungetti & Kruse, Eds. (2010).

Funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

multifunctional Farming for the sustainability of European Agricultural Landscapes

Project N°: 2016-1-SK01-KA202-022502

TRENTNA KMETIJSKA PROIZVODNJA

Stanje majhnih kmetij v državah, ki sodelujejo v projektu

Evropa. Na začetku 21. stoletja so prevladujoče urbane regije zajemale le desetino (10%) površin, a je hkrati s tem na tem območju živelo več kot dve petini (42,4%) populacije (EC, 2013). Spremembe v kmetijstvu še vedno zadevajo velika področja krajine. Na ravni Evrope je danes kmetijstvo organizirano pod dežnikom "Skupne kmetijske politike (SKP)", ki sega v leto 1962. Glavni elementi te politike (SKP) po letu 2013 so: poštena razdelitev neposrednih izplačil (s ciljno podporo in konvergenčnimi cilji); okrepitev položaja kmetov znotraj prehranske verige (npr. skozi promocijo strokovnih organizacij, s spremembami v organiziranju sektorjev pridelave sladkorja in vina, z revizijo javnih intervencij in pomoči iz zasebnih zalog, in z novimi orodji kriznega upravljanja); s podporo razvoju podeželja ter ohranjanju okolja in biotske pestrosti. Skupna kmetijska politika (SKP) se financira iz dveh skladov: a) Evropski jamstveni sklad za kmetijstvo (EJSK) neposredno izplačuje kmetom, obenem pa skrbi tudi za ukrepe obvladovanja tržnih nihanj; b) Evropski kmetijski sklad za razvoj podeželja (EKSRP) financira programe za razvoj podeželja (PRP) (EC, 2016)¹. Trendi v deležih kmetijskih področij, ki jih upravljajo kmetije različnih velikosti, so prikazani v grafikonih v Prilogi 3.

Majhne kmetije so vir zaposlovanja in lahko predstavljajo znaten doprinos k teritorialnemu razvoju z lokalno ponudbo proizvodov kot tudi s podpornimi dejavnostmi na družbenem, kulturnem in okoljskem področju (EC, 2016)³.

Majhne kmetije so od nekdaj predstavljale osnovo kmetijske dejavnosti v Evropski uniji, saj igrajo pomembno vlogo v zaposlovanju na področju kmetijstva, hkrati pa lahko znatno prispevajo k razvoju regije kot vir ponudbe lokalnih proizvodov, ob čemer delujejo tudi v smislu podpore družbenih kulturnih in okoljskih dejavnosti.

Za razmejitve majhne in velike kmetije ni nobene uveljavljene evropske definicije. Poleg tega o kakšni takšni definiciji ne moremo govoriti, niti ko gre za vprašanje majhne kmetije, ki proizvaja hrano le za lastno uporabo, in je niti ne moremo obravnavati kot ekonomske enote. Vendarle pa obstaja kar nekaj nacionalnih definicij, ki se uporabljajo v nacionalni zakonodaji in regulativi. Treba je reči, da praga, ki bi določal, kdaj gre za kmetijo, ki je namenjena zgolj samooskrbi, pravzaprav ni. Obstajata dva glavna kriterija, ki se uporabljata pri določitvi velikosti kmetije. Prvi temelji na klasifikaciji kmetij, ki je v ekonomskem smislu opredeljena s standardi obsega produkcije, drugi pa izhaja iz obsega kmetijske površine v uporabi (KPU)

V manj kot desetletju se je celotno število kmetij v Evropski uniji zmanjšalo za več kot četrtno. Pravzaprav je na tem področju že nekaj desetletij viden trend upadanja. Med letoma 2005 in 2013 je skupno število kmetij v EU-28 (brez Hrvaške) padlo za 26,2%, kar je ekvivalent povprečnega upada 3,7%letno. Največji upad števila kmetij je bil zabeležen na Slovaškem (-12,5% letno) in tudi v Italiji (-6,5%).

12

Funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

multifunctional Farming for the sustainability of European Agricultural Landscapes

Project N°: 2016-1-SK01-KA202-022502

Kar zadeva uporabljeno kmetijsko površino (UKP), je bilo sprememb v EU v zadnjih letih malo, povprečna stopnja v letih 2005-2013 je bila 0,1% letno za EU-28 (brez Hrvaške). Skupna uporabljena kmetijska površina na področju EU-28 v letu 2013 je bila 174,6 milijonov hektarov. Ob takšni, relativno stabilni kmetijski kategoriji, ki jo spremlja upad števila kmetij, je prišlo do tega, da v povprečju postajajo kmetije v EU večje. Nekatere najhitrejše spremembe so bile zabeležene med tistimi članicami, ki so se EU pridružile v letu 2004 ali kasneje, to pa seveda zato, ker so izvajali procese strukturnih prilagoditev.

Ustroj kmetijstva v članicah EU se razlikuje glede na razlike v geologiji, topografiji, klimi, naravnih virih, a tudi v razlikah, ki so povezane z (bivšimi) političnimi in ekonomskimi sistemi, regionalno infrastrukturo ter z družbenimi običaji. Razlike, ki se opažajo med članicami Evropske unije, ko gre za vprašanje povprečne velikosti kmetij, so izrazito povezane z vzorci lastništva; za dežele z visokim številom majhnih kmetij so tako značilne delno samooskrbne in družinske kmetije, medtem ko so večje kmetije v lasti podjetij, delniških družb, družb z omejeno odgovornostjo ali zadrug. Z vidika kmetijske površine v uporabi (KPU) ima največji delež Francija (15,9% od celotne EU-28 v letu 2013), sledi ji Španija (13,3%) in nato Nemčija (9,6%). Kot nasprotje tega lahko rečemo, da je v članicah EU-28 680.000 kmetij s standardno produkcijo v višini 100.000 evrov; te zelo velike kmetije predstavljajo 6,3% skupnega števila vseh kmetij in hkrati s tem 71,4% standardne kmetijske produkcije v letu 2013. Treba pa je tudi reči, da ob vseh teh kmetijah z visoko stopnjo standarne produkcije, ki zasedajo ogromne površine kmetijskih zemljišč, izstopajo posebni tipi kmetijske dejavnosti, ki imajo lahko ogromno produkcijo v smislu finančnega iztržka, a hkrati s tem zasedajo zelo majhne površine kmetijskih zemljišč. Na primer hortikultura, cvetličarstvo, sadjarstvo in reja perutnine.

Veliko majhnih kmetij oz. njihovih lastnikov se definitivno bori za preživetje. Tipična lastnost takšnih majhnih kmetij je, da gre pogosto za samooskrbna gospodinjstva. Grafikon v Prilogi 3 kaže na razmerje kmetij, pri katerih se več kot polovica kmetijske produkcije potroši na sami kmetiji. Ta informacija se je ponovno preverjala v kontekstu ekonomske velikosti kmetij. V celotni EU-28 je v letu 2013 skoraj tri četrtine (74,4%) v ekonomskem smislu zelo majhnih kmetij porabilo več kot polovico svoje produkcije, medtem ko je bilo le nekaj več kot dve petini (42,6%) majhnih kmetij klasificiranih kot samooskrbnih. Visok delež (več kot 90%) zelo majhnih kmetij v Latviji, Romuniji in Sloveniji je bil opredeljen kot delež samooskrbnih kmetij oz. gospodinjstev.

Skoraj tri četrtine v ekonomskem smislu zelo majhnih kmetij v EU sodi v kategorijo samooskrbnih kmetij

Rezultati ankete FEAL (Priloga 2)

- 1.2 „V celoti gledano, imate v vaši državi trajnostno kmetijstvo“. Spet, so se tudi v primeru te trditve še najbolj strinjali italijanski sogovorniki, pri Slovakah pa so bila mnenja različna. V Nemčiji in Sloveniji je prevladovalo nestrinjanje. V Španiji ni bilo nekega skupnega vrednotenja.

13

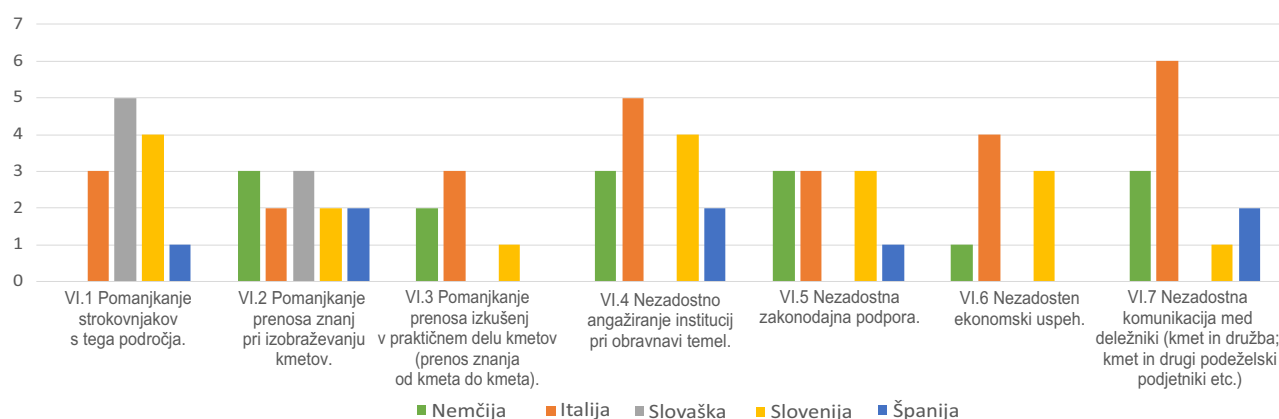
Funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

- 1.3 “V celoti gledano, kmetijske dejavnosti vodijo k zadovoljivim ekonomskim rezultatom za kmete.” Večina intervjuvancev se je strinjala s to trditvijo. Še najbolj so se s tem strinjali italijanski partnerji, medtem ko se večina nemških in slovenskih intervjuvancev s tem ni strinjala.

Ob vprašanju ocene resnosti možnih ovir pri ustvarjanju situacij, v katerih vse strani zmagujejo, ko gre za kmetijstvo v okvirih Evropske konvencije o krajini (EKK), so bili odgovori po posameznih državah različni (Sl. 2):

- VI.1. “Pomanjkanje strokovnjakov s tega področja.” Večini intervjuvancev se zdi ta argument pomemben ali zelo pomemben, za večino v Nemčiji je manj pomemben.
- VI.2. “Pomanjkanje prenosa znanj pri izobraževanju kmetov”. Vsi intervjuvanci so to izjavo opredelili kot pomembno ali zelo pomembno.
- VI.3. “Pomanjkanje prenosa izkušenj v praktičnem delu kmetov (prenos znanja od kmeta do kmeta)”. V skladu z večino odgovorov naj bi bilo to pomembno ali zelo pomembno. V primeru Slovaške se to zdi večini povsem nepomembno.
- VI.4. “Nezadostno angažiranje institucij pri obravnavi teme”. Ob tej izjavi so se pokazale velike razlike v odzivih. Tako sta jo kot zelo pomembno ovrednotili Slovaška in Španija, kot pomembno Italija, Nemčija, Slovenija in Španija. V Italiji (IT) je tudi precej neopredeljenih, nekaj nemških intervjuvancev pa izjavo ovrednoti tudi kot manj pomembno (DE) in nekaj slovaških (SK) intervjuvancev meni, da je popolnoma nepomembna.
- VI.5. “Nezadostna zakonodajna podpora”. Ta izjava je obravnavana kot zelo pomembna (SK, ES), kot pomembna (DE-IT, SI), manj pomembna (IT) in popolnoma nepomembna (SK), med italijanskimi intervjuvanci pa prevladuje neopredeljenost (IT).
- VI.6. “Nezadosten ekonomski uspeh”. To je zelo pomemben argument v Nemčiji in Španiji, pomemben v Italiji pa tudi v Sloveniji in popolnoma nepomemben na Slovaškem.
- VI.7. “Nezadostna komunikacija med deležniki (kmet in družba; kmet in drugi podeželski podjetniki etc.)”. To se razume kot zelo pomembno (DE-SK-ES) ali pomembno (DE-IT-ES) ali celo popolnoma nepomembno (SK). Italijanski (IT) intervjuvanci ostajajo neopredeljeni.

Slika 2. VI. Ocene resnosti možnih ovir pri ustvarjanju situacij, v katerih vse strani zmagujejo, ko gre za kmetijstvo v okvirih Evropske konvencije o krajini (EKK): pomembno.

multifunctional Farming for the sustainability of European Agricultural Landscapes

Project N°: 2016-1-SK01-KA202-022502

Sedanja kmetijska situacija v partnerskih državah

 DE Leta 1950 je en kmet nahranil deset ljudi, v letih 2012/13 pa se je to število povzpelo na 144, ob čemer gre za 645.000 kmetij in 285.000 zaposlenih. V letu 1900 je bila stopnja samooskrbe s hrano 87%, v letu 2012/13 je bila okrog 92%, ob tem pa so očitna velika nihanja po letih. Navkljub visokem dvigu produktivnosti Nemčija ostaja uvoznica kmetijskih in prehrabnih izdelkov. Vendar pa je glede na delitev dela v globaliziranem gospodarstvu (in s strani potrošnika zaželeno raznovrstnost) stopnja samooskrbe v družbenopolitičnem smislu še komajda vredna pozornosti. Glede na podatke Zveznega statističnega urada se Nemčija v tem trenutku sooča z bojem za zemljišča. Glavni izziv za nemško kmetijstvo predstavlja pomanjkanje kmetijskih zemljišč. Po drugi strani nacionalna zakonodaja v Nemčiji spodbuja investicije v razvoj tovrstnih zemljišč in v tem smislu je treba ustrezno količino zemljišč, ki naj bi se spremenila v zazidalne površine, ponovno "naturalizirati". V letu 1949 je bilo v Nemčiji okrog 4,82 milijona kmetij s približno 1,65 milijona zaposlenih na teh kmetijah. Ščasoma je prišlo do zmanjšanja in danes tehnični razvoj omogoča vodenje kmetijskih podjetij, ki so velikokrat večja od tistih v letu 1949, z le malo višjim številom zaposlenih. Število kmetijskih gospodarstev se je med leti 2007 in 2012 zmanjšalo za 34.100 kmetij na 287.500, kar predstavlja 10,6 % v tem odboju oz. 2,2% letno. Zdi se, da so se strukturne spremembe kmetijstvu v zadnjih nekaj letih upočasnile, saj smo v prejšnjih desetletjih beleželi upad (3%) v številu kmetijskih podjetij, to pa statistično tudi ustreza dejstvu, da se je število kmetij vsakih 20 let prepolovilo. Danes strukturne spremembe določajo naslednja dejstva: število kmetij, manjših od 100 hektarov se zmanjšuje, medtem ko je število kmetij z več kot 100 hektarov površine v obdobju 2007-2011 naraslo za 2400 in se povzpelo na 34.100 podjetij. Ta večja podjetja obdelujejo 56% kmetijskih površin v uporabi (KPU) v Nemčiji. Povprečna velikost nemške kmetije v letu 2007 je bila 52 hektarov, v letu 2012 pa že 58 hektarov. V skladu z izkušnjo iz projekta HuL^{III} je v mnogih situacijah povsem smiselno omogočiti, da udeleženci pri poslu postanejo delničarji. Obstaja potreba po novih oblikah, zlasti ko gre za rabo kmetijskih zemljišč, ko smo pogosto soočeni s konflikti interesov tako z vidika okoljske problematike kot ekonomskih potreb

 IT Uporabljena kmetijska površina (UKP), ki obsega 12.856,05 hektarov, se deli na obdelovalno zemljo (54,4%), travnike in pašnike (26,7%), nasade s trajnicami (18,5%), v kar so vključene oljke, trte, limonovci, sadno drevje in hortikulture površine (0,2%). Lesnate rastline, vključno z oljkami, trto, limonovci in sadnimi drevesi so še naprej najbolj razširjena vrsta (73,8% kmetij na unotraj UKP goji lesnate rastline), ob čemer je pri teh kmetijah njihova povprečna velikosti 2 hektara na kmetijo. Več kot polovica vseh kmetij (51,3% od celote) goji kulture, ki jih pridelujejo na obdelovalni zemlji, povprečna površina takšne kmetije pa obsega, 8,5 hektarov na kmetijo. 1/6 pregledanih kmetij (16,9% od celote) ima trajno travnike s povprečna velikostjo 125 hektarjev na kmetijo. Vzrejnih kmetij je 217.449, kar pomeni 13,41% od celote (EC, 2016)². Glede na zadnji popis v italijanskem kmetijskem sektorju (ISTAT, 2010) je v Italiji 1.620.884 kmetij. Povprečna velikost italijanske kmetije znaša 7,9 hektarov. 437.000 kmetij je usmerjenih v prodajo, 154.000 deloma v prodajo in deloma v samooskrbo, 495.000 kmetij pa je povsem samooskrbnih. 77.000 jih ne deluje, 103.000 jih je v stanju začetnega zagona, 45.00 pa jih deluje le deloma

^{III} HuL = Hof und Leben, nemški partner v FEAL-u.

Funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

multifunctional Farming for the sustainability of European Agricultural Landscapes

Project N°: 2016-1-SK01-KA202-022502

Celoten promet znaša 49.460 milijonov evrov, celotno število delovnih dni pa 250.806.000. Skupna obdelovalna površina obsega 12.856.000 hektarov. Mladih vodij kmetij (pod 40 let) je 161.716 ali 9,9 %, vodij v starosti od 40 do 54 let je 461.922 ali 28,5%, kar 997.246 ali 61,52% jih je starejših od 54 let. Za konec pa še ne najmanj pomemben podatek, da je 271.00 vodij (16,7%) starejših od 75 let. 95,4% italijanskih kmetij sodi med družinske kmetije, 49,7% družinskih članov pa dela na svojih kmetijah.

 SK Slovaška Republika se razteza na področju 49.036 km², ob čemer 48% zavzema kmetijske površine. V sestavi teh kmetijskih površin je 71% obdelovalne zemlje, 28% pa zasedajo trajne travniške površine; 65% kmetijskih površin se klasificira kot področja, ki jih omejujejo naravne ovire, kar omejuje njihov produkcijski potencial. Visoka ekstenzivnost kmetovanja na nekaterih področjih vodi celo do opuščanja in izgube travniških biotopov, med katerimi jih kar 69% ni ustrezno vodenih ([EC, 2017](#))¹. Slovaška ima 5,4 milijona prebivalcev, od katerih jih kar 88% živi v podeželskem ali prehodnem (obmestnem) okolju, kar predstavlja 95% slovaškega ozemlja ([EC, 2017](#))¹. Kmetijstvo je pomembno za preživetje podeželskega prebivalstva in uravnotežen teritorialni razvoj, saj ustvarja zaposlitve znotraj verige kmetijske proizvodnje, preskrbe, živilske predelovalne industrije in distribucije. Pomaga tudi pri vzdrževanju podeželske infrastrukture. V oddaljenih, perifernih področjih je lahko kmetijstvo ena od sicer redkih ekonomskih dejavnosti ([Bohátová et al., 2016](#)).

Za slovaško vlado predstavljajo kmetijstvo, prehrabena industrija in gozdarstvo strateške sektorje državne ekonomske politike, pravzaprav igrajo v njej nenadomestljivo vlogo ([Vlada Republike Slovaške, 2016](#)). Stopnja nezaposlenosti na podeželju se giblje na ravni 17%, kar je veliko več kot znaša povprečje v Evropski uniji. Nezaposlenost med mladimi je prav tako precej visoka (39%). Razvojni poudarki Skupne kmetijske politike (SKP) so bili v zadnjem obdobju (bolj kot na raznovrstnost produkcije in kmetijski razvoj na lokalnem nivoju) osredotočeni na vzdrževanje intenzivnega kmetijstva na obsežnih površinah. V tem kontekstu lokalne in specifične značilnosti morajo in lahko tvorijo bistveni del razvojnih kmetijskih načrtov, s katerimi je treba slediti zahtevam po upravljanju raznovrstnih gorskih kmetijskih krajin in pospešiti večfunkcionalno vlogo kmetijstva ([Bezák & Mitchley, 2014](#)). Danes je le manjši del slovaške zemlje v lasti majhnih in družinskih kmetij, za katere je značilna manjša ekonomska produkcija. Njihovo število je znatno višje (80%) od števila velikih kmetij, za katere je značilna večja ekonomska produkcija (1.180 s standardno produkcijo, ki presega 250.000 evrov) ([EC, 2017](#))¹. Velika slovaška kmetijska podjetja imajo 80,7 hektarov, kar je relativno ekstenzivno področje v primerjavi z 16,1 hektari v EU-28 ([EC, 2016](#))⁴.

 SI Slovenija ima dinamičen relief, raznovrstno kulturno in bogato naravno dediščino. Skoraj 90% države je nad nadmorsko višino 300m, le 20% ozemlja predstavljajo ravnine v obliki strnjenih dolin in kotlin. Zaradi različnih naravnih predispozicij prevladujejo številna majhna in razpršena naselja. Več kot 60% ozemlja prekrivajo gozdovi, območja z omejenimi možnostmi za kmetijsko dejavnost (OMD) pa kar 86,3% celotnega ozemlja. Od tega je 72,4% goratih območij. Kmetijstvo je osredotočeno v Vzhodni Sloveniji (NUTS2) ([EC, 2015](#)) kjer je 69,9% vseh kmetij. Slovenija ima več kot 72.000 kmetijskih podjetij – s povprečno velikostjo 6,6 hektarov in povprečno standardno ekonomsko produkcijo 16.200 evrov. Od tega je kakšnih 60.000 kmetij z manj kot 10 hektari, 62.100 pa proizvede za 15.000 evrov manj od standardne produkcije. Le 7,7% vodij kmetij so mladi kmetje.

16

Funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

multifunctional Farming for the sustainability of European Agricultural Landscapes

Project N°: 2016-1-SK01-KA202-022502

Stopnja nezaposlenosti je bila v letu 2013 visoka, na splošni ravni 10%, med mlajšimi od 24 let pa kar 21,6%. V tem kontekstu je ustvarjanje podjetij, ki niso osredotočena izključno na kmetijstvo, ključnega pomena za odpiranje delovnih mest in spodbujanje lokalnega razvoja v podeželskem okolju ([EC, 2017](#))².

 ES Kmetijska zemljišča predstavljajo 28% celotnega španskega ozemlja, kar je nad evropskim povprečjem (24,7%). Zaraščena in gola zemljišča so v procentualnem smislu prav tako nad evropskim povprečjem (11,7%, 4,7%). Po drugi strani pa so gozdovi (36,7%), travniki (13,9%), vodne površine (0,9%) in mokrišča (0,1%) pod evropskim povprečjem. Na splošno bi lahko rekli, da gre v večini primerov za majhne kmetije. Več kot 50% kmetij obsega manj kot 5 hektarov in 25% kmetij obsega manj kot 2 hektara. Le pri 5% kmetij obseg vsake izmed njih presega 100 hektarov, ob tem pa njihova skupna površina presega 55% vse španske površine, namenjene kmetijstvu. V Španiji določene naravne ovire in težave (prst, voda, gore, klima) predstavljajo konkretne omejitve za konkurenčno in dobičkonosno kmetijstvo. Poleg tega ima izrazito negativen učinek na kmetijstvo še nekaj tipičnih značilnosti: prekomerno drobljenje v smislu lastninskih razmerij, kar hromi preživetveno sposobnost kmetij; odhajanje ljudi in opuščanje dela na zemlji; teritorialna neuravnoteženost; staranje prebivalstva; generacijska praznina; pomanjkanje interesa mladih, da bi se ukvarjali s kmetijstvom in ostali na podeželju. Visok delež majhnih kmetij pomeni, da je kar 60% dela opravijo družinski člani, 38% znotraj tega deleža opravi lastnik kmetije. Preostanek je odvisen od drugih družinskih članov, pri tem pa soproge opravijo le do 6% dela. Preostalih 40% dela mora opraviti najeta delovna sila, pri čemer je približno polovica zaposlena za stalno, drugo polovico pa sestavljajo občasno zaposleni delavci. Večji delež kmetij se specializira za gojenje trajnic (sadje, oljke, trta), toda v smislu izrabe zemljišč te predstavljajo le dobro četrtino kmetijske površine v uporabi (KPU). Zdi se, da se velik potencialni vpliv na razvoj kmetijstva v Španiji kaže v luči vsaj dveh dejstev: delitev lastnine in posegi države. Zelo neuravnotežena delitev lastnine in odsotnost kmetijskih reform, ki bi lahko popravile omenjeno situacijo, ima lahko pomembne posledice za rast kmetijske dejavnosti. Pomembna sprememba se je zgodila v osemdesetih letih s pristopom k Evropski gospodarski skupnosti (EGS), s čimer sta bila olajšana trgovina z mediteranskimi kmetijskimi proizvodi in dostop do tehnologij drugih držav članic. Kot drugod po evropskem kontinentu je tudi v Španiji kmetijski sektor postal zelo odvisen od evropskih finančnih vzpodbud in subvencij. V kontekstu te logike je bila poudarjena razlika med prevladujočim družinskim kmetijstvom (ki je sicer v zatonu) in med kmetijstvom, ki ga predstavljajo kmetijska podjetja večjih razsežnosti, ta pa imajo prevladujoč pomen v smislu produkcije. Poleg tega se je kmetijski sektor ob sami orientaciji k proizvodnji kmetijskih proizvodov usmeril tudi k drugim ciljem, kot sta na primer razvoj podeželja in varovanje okolja. Pri tem gre torej za širši koncept gospodarskega razvoja, ki zadeva tudi ohranjanje narave in boj proti redčenju populacije na podeželju.

Funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

multifunctional Farming for the sustainability of European Agricultural Landscapes

Project N°: 2016-1-SK01-KA202-022502

ZAKONSKE OSNOVE

Zakonske osnove za delovanje majhnih kmetij in mladih kmetov

Majhno kmetijsko podjetje – samozaposleni kmet (mikro podjetje ali majhno podjetje v smislu [Priporočila Evropske komisije št. 2003/361/EK](#)) – posluje znotraj primarnega sektorja.

Majhne kmetije so bile vedno ključni del kmetijskih dejavnosti v EU (EC, 2016, p. 28)².

Nobstaja celo nacionalna definicija, Na Slovaškem, na primer, je koncept samozaposlenega kmeta opredeljen kot določen način kmetijske produkcije posameznika, ki kot fizična oseba samostojno ali v kooperaciji z drugimi proizvaja kmetijske proizvode, pri čemer njegova ekonomska produkcija znaša od 4.000 do 9.999 evrov. Z vidika zakonskih podlag je ključni akt, ki ureja to področje Zakon o zasebni poslovni dejavnosti ([št. 105/1990](#), v skladu z amandmajem), v katerem so določene pravice in obveznosti samozaposlenih kmetov: delovati morajo znotraj natančno omejenega področja kmetijske dejavnosti, kar vključuje tudi upravljanje gozdov in vodnih področij kot jih opredeljuje zakon. Z namenom pridobivanja dohodka za preživljanje proizvaja in prodaja kmetijske proizvode. Obvladuje procese svoje kmetijske proizvodnje in upošteva zahteve po pridobitvi ustreznih dovoljenj, kadar je to potrebno. Izvaja določena dela v zvezi s kmetijsko produkcijo, pri čemer uporablja ustrezno temu namenjeno opremo (orodja, mehanizacija, itn.), na splošno v času, ko se za to produkcijo ne uporablja v polnem obsegu, za namene pridobivanja gline ali drugih mineralnih materialov.

Kaj hočemo reči, ko govorimo o družinskih kmetih ali mladih kmetih, ki naj bi bili del našega FEAL projekta? Zavedati se moramo, da znotraj besednjaka Evropske Unije (EU) ali Skupne kmetijske politike (SKP) ni nobene uradne definicije. Opiramo se na definicije, ki obstajajo v naši državi:

Družinski kmet je samozaposleni kmet, ki kot fizična oseba izpolnjuje pogoje za vodenje mikro podjetij ali majhnih podjetij v kontekstu vsebine [Priporočila Evropske komisije št. 2003/361/EK](#) in izvaja kmetijsko dejavnost kot poslovno dejavnost. V neposrednem ali podrejenem odnosu sodelujeta še vsaj dva družinska člana, vključno z možem in ženo. V nekaterih državah (npr. na Češkem in Slovaškem) sta zaposlitveni status in regulativa zakonsko določena v Zakonu o delovnih razmerjih in drugih predpisih področja.

Mladi kmet je samozaposleni kmet (mikro podjetje ali majhno podjetje znotraj konteksta vsebine [Priporočila Evropske komisije št. 2003/361/EK](#)) ki pod svojim imenom, na svojo odgovornost in z namenom ustvarjanja dobička, ki je njegov/njen glavni vir preživljanja, stalno ali občasno izvaja primarno dejavnost kmetijske proizvodnje. V času oddaje vloge za nepovratno finančno pomoč kmet ne sme biti starejši od 40 let, izkazati mora ustrezna profesionalna znanja in kompetence, podjetje v smislu izvajanja svoje edine poslovne dejavnosti pa ustanavlja prvič.

[Chrastinová et al. \(2013\)](#) je naštel ovire, s katerimi se kmetje soočajo vsak dan.

18

Funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

multifunctional Farming for the sustainability of European Agricultural Landscapes

Project N°: 2016-1-SK01-KA202-022502

Čeprav se je pri tem osredotočila na stanje na Slovaškem, gre pravzaprav za stvari, ki veljajo za vse evropske majhne kmete.

- Pomanjkanje kapitala, možnosti za usposabljanja in nezadostna izobrazba;
- Šibka finančna podpora za majhne kmetije glede na primerjalne kapitalno intenzivne velike kmetije;
- Problemi v zvezi z najemanjem zemljišč s strani velikih kmetij, ki so vezane na dolgoročne najeme zemljišč;
- Zapleteno trženje hrane;
- Nedorečene definicije in opredelitve družinskega kmeta in samozaposlenega kmeta v nacionalni zakonodaji;
- Pomankljivosti in nezadostnosti ciljnega podpiranja mladih, kmetov, majhnih kmetij in začetnikov v kmetijskem podjetništvu;
- Pomankanje ugodnosti socialne politike;
- Odsotnost svetovalnih institucij in informacijskih centrov na področju kmetijstva;
- Šibka promocija regionalne prehrane;
- Problem reje goveda znotraj zaprtih področij, ki pripadajo vsem;
- Nerešena lastniška razmerja;
- Omejitve, ki izhajajo iz Zakona o delovnih razmerij – na nacionalni ravni in na ravni EU;
- Odsotnost zakonske podlage na področju kmetijstva, ki bi vključila varovanje lastnine znotraj lokalne policijske jurisdikcije;
- Opombe v zvezi z zakonodajo v državah partnericah.

Opombe o zakonodaji v partnerskih državah

 DE Glavni izziv za nemško kmetijstvo predstavlja pomanjkanje kmetijskih zemljišč. Po drugi strani nacionalna zakonodaja v Nemčiji spodbuja investicije v razvoj tovrstnih zemljišč in v tem smislu je treba ustrezno količino zemljišč, ki naj bi se spremenila v zazidalne površine, ponovno "naturalizirati". Z GAK (Gemeinschaftsaufgabe Agarstruktur und Küstenschutz), se odpira vrsta primernih ukrepov za izvedbo politike subvencioniranja: gojenje raznovrstnih pridelkov; ekstenzivna raba stalnih zelenih površin, ekološke metode kmetijske proizvodnje; umestitev cvetličnih gred, gojenje nizkodebelnega sadnega drevja, ukrepi za nadzor erozije v kmetijstvu..

 IT Glavni problem, ki se še vedno pojavlja v procedurah financiranja je še vedno v počasnosti delovanja birokratskega aparata, zaradi česar je oteženo tudi normalno delo administrativnega upravljanja kmetij. Tveganje se kaže tudi v tem, da bi za zagon in izvedbo postopkov financiranja potrošili preveč delovnih dni, problem pa bi se lahko pokazal tudi zaradi morebitnih visokih stroškov za specialiste, ki naj bi predstavili predlagane razvojne projekte. Poleg tega spremembe oblasti in menjava vlad lahko pripeljejo do konfliktnih situacij v kontekstu kompetenc in nejasnih rešitev o tem, kaj je treba narediti in na kakšen način. Zadnje spremembe v zakonodaji, ki zadevajo majhne kmetije in mlade kmete, so bile uzakonjene z vladno uredbo z dne 18. 5. 2001, št. 228 (Orientacija in modernizacija kmetijskega sektorja v skladu s členom 7 iz Zakona št. 57, ki je bil sprejet 5. marca 2001). Opredelitev, ki namesto splošnega izraza kmet tega zamenjuje z oznako kmetijski podjetnik (kar se lahko nanaša tako na kmeta kot na kmetijsko podjetje), stopa v zakonsko veljavo za individualne kmete kot kooperacije, in sicer z modifikacijo italijanskega Zakonika civilnega prava, ki vključuje dejavnosti pridelave in predelave hrane, hkrati s tem pa kmetije vrednoti kot ekonomske enote, ki se ne ukvarjajo le s produkcijo hrane in vlaken, temveč so vir številnih storitev, kamor sodi zlasti podeželski turizem (čl. 3), kar je usklajeno z zakonodajo s področja kmetijstva ([Zakon 730/1985](#) in Zakon 96/2006) regijskim tolmačenjem in neposredno prodajo (čl. 4).

19

Funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

multifunctional Farming for the sustainability of European Agricultural Landscapes

Project N°: 2016-1-SK01-KA202-022502

Ta zakon izpostavlja problematiko pomena nasledstev kmetij in priznava vlogo kmeta kot izvajalca strokovne dejavnosti (čl. 10), ki deluje v osrčju podeželske dejavnosti. Pomembna je tudi vloga, ki jo ima kmet v verigi prehrabene oskrbe v skladu s kriteriji kakovosti in sledljivosti prehrabnenih proizvodov (Pogl. 4., čl. 14-31).

SK Majhne in družinske kmetije na Slovaškem se v postopkih oddajanja vlog za subvencije soočajo s številnimi ovirami. Samozaposleni kmetje želijo izvajati kmetijsko dejavnost kot fizične osebe, toda njihove dejavnosti morajo biti v glavnem povezane s kmetijsko produkcijo. V primeru večfunkcionalnih dejavnosti morajo pridobiti poslovno licenco. V tem smislu bi se dalo reči, da zakonske podlage za opravljanje dejavnosti večfunkcionalnega kmetijstva niso ustrezne. Številni zakoni z različnih področij zadevajo tudi kmetijsko dejavnost; konflikti interesov so pogosti, zakonske rešitve pa so daleč od tega, da bi se v resnici izvajale. V takšni situaciji pomembno vlogo v smislu podpore kmetom odigrajo spletni svetovalni servisi, ki jih ponujajo nevladne organizacije in civilna združenja. Pomagajo jim, da se ob nejasni zakonodaji nekako znajdejo in se osredotočijo na inovativno poslovno strategijo.

SI Obstajajo ukrepi in izplačila znotraj stebrov 1 in 2 v okvirih Skupne kmetijske politike (SKP) in slovenskega Programa za razvoj podeželja (EC, 2017)², ki lahko pripomorejo k ohranjanju kmetijskih krajin in razvoju večfunkcionalnih dejavnosti. V reformi neposrednih izplačil za kmete v obdobju 2015-2020 (SKP, steber 1) se uveljavlja okolju prijazne in trajnostne kmetijske prakse; na primer, zelena izplačila za kmetijske prakse, ki imajo pozitiven učinek na podnebje in okolje ter podpirajo diverzitetu pridelkov in vzdrževanje trajnih travniških površin. Reforma je zasnovana tudi v smislu podpore mladih kmetov in majhnih kmetij. Pozitiven učinek na kmetijsko krajino se lahko prikaže tudi ob shemi dvojne podpore mlekarstva v gorskem področju, kar lahko prepreči opuščanje kmetijskih površin znotraj omenjenih območij. Program LEADER in razvojni ukrepi lokalne skupnosti lahko konkretno pripomorejo k ohranjanju kmetijskih krajin ter njihove kulturne in zgodovinske dediščine.

ES Pomanjkanje specifične nacionalne regulative za področje družinskega kmetijstva, majhnih kmetij, mladih kmetov, multifunkcionalnega kmetijstva ali trajnostnega kmetijstva postavlja zakonodajalce v položaj, v kakršnem si za vzgled jemljejo zakonodajo Evropske unije. S tem se ščiti določene koncepte in obenem vpeljuje določena pravila, na katerih naj bi ti koncepti temeljili, pa četudi gre pri tem le za menedžment pomoči evropskega izvora. Pozitivna plat tega je, da nacionalna zakonodaja, s pomočjo katere se regulira neposredno pomoč za kmete, definira poenostavljeno shemo za majhne kmete. To pomeni, da je seštevek neposrednih izplačil, ki jih prejemajo kmetje kot upravičenci pravic (lastnina, preužitek, najem) do tovrstnih izplačil v skladu s skupno kmetijsko politiko (SKP), v letu 2015 nižji od 1.250 evr. Kar zadeva mlade kmete, sta v skladu z zakonodajo možna dva tipa pomoči: subvencije v režimu pozivov ali razpisov z izborom v skladu z merili konkurenčnosti prijaviteljev, ki so namenjeni spodbudi razvoja podjetništva mladih kmetov znotraj okvirov Programa za razvoj podeželja (PRP) za obdobje 2014-2020 (EC, 2017)³; ali pa posebne sheme neposrednih izplačil mladim kmetom. Poseben okvir razvoju večfunkcionalnega kmetijstva dajejo številni zakoni (npr. [Zakon o turizmu in podeželskem okolju ter aktivni turizem](#); [Zakon o naravni dediščini in biodiverziteti](#) itd.), med drugim tudi posebni zakoni, ki so namenjeni varovanju in regulativi pri razvoju določenih kmetijskih krajin ([Zakon o Dehesi](#), Zakon o andaluzijskih oljčnih nasadih itd.).

Funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

IZZIVI VEČFUNKCIONALNEGA KMETIJSTVA

Izzivi večfunkcionalnega kmetijstva v smislu izboljšanja socialno-ekomske situacije družinskih in majhnih kmetij ter mladih kmetov

Kmetijska krajina kot naravni vir je v največji meri odvisna od kmetijstva. V zadnjih letih je postal koncept večfunkcionalnega kmetijstva pomemben tudi v okvirih skupne kmetijske politike (SKP, Agenda 2000) in predvidevanj agrarnega razvojnega načrta ([Regulativa Sveta št. 1698/2005](#)) ki vzpostavljajo ključne podlage za vključitev okoljskih načrtov v kmetijsko politiko. Ta koncept se še vedno promovira za obdobje 2014–2020 ([Regulativa, št. 1305/2013](#)).

S kakšnimi dejavnostmi se kmetija usmerja v večfunkcionalnost?

definicije ...

Večfunkcionalnost in trajnostna usmerjenost kmetij sta ključni temi akademskih diskusij v kontekstu Programa za razvoj podeželja, saj se kmetijstvo vse hitreje spreminja in razvija znotraj spektra dejavnosti, ki predstavljajo dodano vrednost osnovnim dobrinam, ki jih nudita poljedelstvo in živinoreja. Gre seveda za številne aktivnosti, ki so namenjene tako zadovoljevanju potreb obiskovalcev kot lokalne skupnosti. Pomen večfunkcionalnosti je v raznolikosti virov dohodkov kmetije, s čimer se seveda zniža poslovno tveganje, saj ima kmetija na voljo alternativne vire zaslužka. Večfunkcionalnost je povezana tako s trajnostno usmeritvijo kmetij kot tudi z nudenjem storitev v smislu zadovoljevanja družbenih potreb (ekološke dejavnosti). Leta 2001 je Organizacija za sodelovanje in ekonomski razvoj (OECD) definirala večfunkcionalnost kot celovit doprinos kmetijstva gospodarstvu in rasti družbene blaginje. Poleg primarne funkcije, ki jo opravlja, je kmetijstvo, ki zadeva oskrbo s hrano in vlakni, dejavnost, ki lahko sooblikuje krajino, pripomore k izboljšanju stanja okolja (npr. ohranjanje zemlje) ter trajnostnemu upravljanju obnovljivih naravnih virov. Pomembno je tudi v smislu ohranjanja biodiverzitete, hkrati s tem pa v veliki meri vpliva na socialno-ekonomsko preživetje prebivalcev podeželskih območij” ([OECD, 2001](#)).

Večfunkcionalno kmetijstvo vključuje različne funkcije, ki jih lahko uvidimo na ravni odnosa med kmetijo in kontekstom, znotraj katerega deluje:

- prostor (okolje, krajina),
- produkcija (npr. varnost, hrana, kakovost, raznolikost hrane), in
- dejavnost, namenjena skupnosti (urejanje podeželske krajine, družbene funkcije) (Sl. 3). Vse to določa sobivanje znotraj istega prostora, ki je prepleten v smislu ekoloških, ekonomskih, kulturnih, zgodovinskih in estetskih funkcij ([Brandt Eds., 2000](#)).

Evropska unija ponuja naslednjo definicijo trajnostnega kmetijstva:

- (1) V kontekstu kmetijstva trajnost ni le vprašanje okolja, vključuje tudi koncepta ekonomskega preživetja in družbene sprejemljivosti.
- (2) Ponudba javnih dobrin, ki prinašajo okoljske koristi, je v tesni povezavi z zmožnostmi ekonomsko trajnostnega kmetijstva, ki lahko družinam prinaša ustrezne dohodke in je hkrati trajnostno tudi v socialnem smislu. Energija se usmerja v izboljšanje kakovosti življenja na podeželju.

- Trajnostno kmetijstvo v Evropski uniji se pospešuje z izvajanjem domačih politik pa tudi s sodelovanjem z deželami v razvoju. Vrednote kulturne in naravne dediščine predstavljajo dodatno bogatitev večfunkcionalnega kmetijstva.

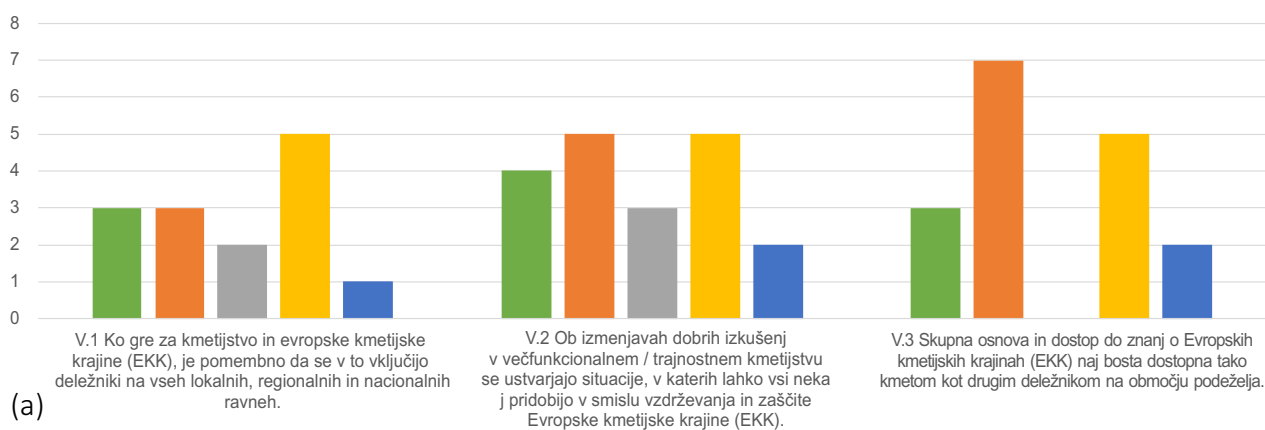
Na splošno velja, da je trajnostno kmetijstvo usmerjeno v koncept zelenega kmetijstva, kar se odraža tudi kot inovativnost zaradi zmanjšanja vplivov na okolje. Na primer, ohranitveno kmetijstvo bi lahko definirali kot ohranitveno obdelavo zemlje, kar se razume kot upravljanje s prstjo na način, ki ohranja njeno rodovitnost in biotsko pestrost. Hkrati s tem zmanjšuje negativne učinke, kot so razkroj strukture prsti, erozija in izguba ogljika med procesom obdelave zemlje ([Zentner et al. 2004](#); [Conant et al. 2007](#)). Neobračanje zemlje je zaščitni znak ohranitvene obdelave. Kombinira se s prilagojenim poljedelstvom, tehniko rabe prekrivnih rastlin, površinsko vključitvijo ostankov pridelkov in s kolobarjenjem (Pisante, 2007; [Lahmar, 2010](#)). [Holland \(2004\)](#) in [Trewavas \(2004\)](#) sta pregledala številne primerjalne študije tako iz ZDA kot iz Evrope in našla veliko prednosti ohranitvene obdelave zemlje, ki zadevajo tako okolje kot divje življenje.

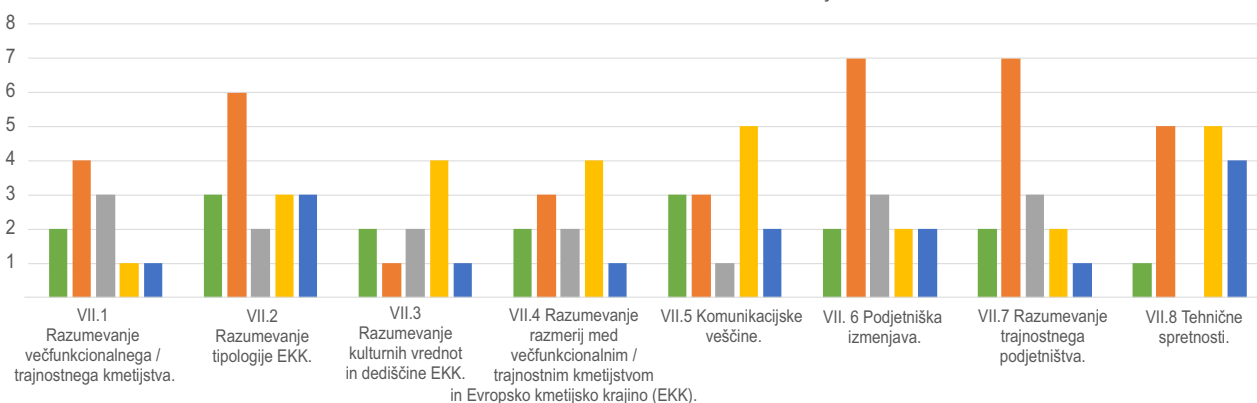
Slika 3. Struktura povezav med kmetijskimi funkcijami (v okvirčkih) in vmesnikov med kmetijo in njenim kontekstom. Mnogovrstne povezave med vmesniki in funkcijami so poudarjene s puščicami (ustrezno urejanje ograd in njihovih učinkov) okolje kot podpora naravnemu habitatu, ii) prooizvodnja=biološka kontrola škodljivcev, iii) družba=vizualna kakovost prostorov za sprostitev, krajina=okoljska dediščina za ograjena polja).

Rezultati vprašalnika FEAL (Priloga 2)

- I.1 "V celoti gledano je večfunkcionalno kmetijstvo dobro razvito v vaši državi". Medtem ko se italijanski intervjuvanci, podobno kot slovenski in del slovaških intervjuvancev, močno strinjajo ali strinjajo, pa del slovaških ter nemški in španski intervjuvanci tej trditvi ne pritrjujejo.
- V.2 "Ob izmenjavah dobrih izkušenj v večfunkcionalnem / trajnostnem kmetijstvu se ustvarjajo situacije, v katerih lahko vsi nekaj pridobijo v smislu vzdrževanja in zaščite Evropske kmetijske krajine (EKK)". To stališče je podprla večina intervjuvancev in ga označila kot pomembno (Sl. 4a); VII.1 "Razumevanje večfunkcionalnega / trajnostnega kmetijstva"; in VII.4 "Razumevanje razmerij med večfunkcionalnim / trajnostnim kmetijstvom in Evropsko kmetijsko krajino (EKK)" je bilo oboje ovrednoteno kot pomembno (Sl. 4b) ali zelo pomembno s strani večine intervjuvancev. Le v Nemčiji in na Slovaškem je bilo slednje ocenjeno kot manj pomembno.

(a)

(b)

Slika 4a4b. Pomembnost sledečih dejavnikov za zagotavljanje povečanja znanja in usposobljenosti v povezavi s konceptom kmetijstva in EAL: zelo pomembno (a); VII. Pomembnost različnih spretnosti/usposobljenosti/znanj za kmetovalce, ki hočejo graditi uspešno kmetijstvo z vzpodbujanjem vzdrževanja EAL: zelo pomembno (b)

multifunctional Farming for the sustainability of European Agricultural Landscapes

Project N°: 2016-1-SK01-KA202-022502

V nadaljevanju so predstavljene nekatere večfunkcionalne dejavnosti^{IV, V}, ki jih je možno povezovati s kmetijstvom. V Prilogi 6 so naštetni nekateri primeri partnerstev v okviru FEAL-a.

Kakšne

dejavnosti se lahko izvajajo v okviru večfunkcionalnega kmetijstva?

Predelava in neposredna prodaja kmetijskih proizvodov

Predelava in neposredna prodaja proizvodov, ki ju največkrat izvajajo člani družine, je odgovor na zahteve potrošnika, ki želi imeti neposreden stik s proizvajalcem. Na ta način je tudi možno v naprej oceniti potrebe v smislu najbolj iskanih in najbolj dobičkonosnih proizvodov. Za uspeh tovrstnega delovanja je potreben prožen pristop, saj mora kmet izkazati pripravljenost na spremembe pri izbiri kmetijskih pridelkov in biti hkrati s tem brez zadržkov glede morebitnih investicij v novo opremo. Mora biti tudi odprt za učenje in pridobivanje novih spretnosti (npr. problemi ohranjanja in konzerviranja, a tudi izobraževanja kmetov ne glede na njihovo starost). Regionalna, nacionalna in evropska zakonodaja, ki dajejo podlago pravilom delovanja prodaje in predelave proizvodov, kažejo na določeno usmeritev; na primer, kako se organizira delo in delovanje v laboratorijih, ki se uporabljajo pri procesih živilske predelave, ali pa kakšna je situacija, ko govorimo o zdravstvenih in higienskih standardih v zvezi z varnostjo pri delu, etiketiranjem ipd. (Regulative EK, št. [852/2004](#) in št. [853/2004](#)).

Preoblikovanje proizvodov v korist tretjih oseb

To je usluga, ki je namenjena drugim kmetijam, ko te želijo preoblikovati svoje proizvode in jih prodajati neodvisno.

Vodniki, festivali in okušanja

Sodelovanje v konzorcijih za promocijo kmetijskih proizvodov (visoko kakovostni proizvodi ali tradicionalni proizvodi) ali sodelovanje pri pripravah nabora in seznamov lokalne kulinarike (prehrane in vin), ki jih z namenom turistične promocije geografskih območij na spletu objavljajo različne institucije. Sodelovanje v smislu predstavitev kmetijskih proizvodov na lokalnih festivalih.

Kmetijske tržnice

Kmetijske tržnice so neposredna tržna rešitev. V nekaterih primerih te tržnice upravljajo na podlagi specifičnih regulacij; na primer, v Italiji jih urejajo občine v skladu s predlogi lokalnih kmetov. Ena izmed prednosti, ki jih vse to prinaša, so tudi veliko večji kupci in neka urejena struktura koordinacije, na podlagi katere je možno urejati vse administrativne zahteve.

Na splošno so organizirane z ločenimi stojnicami, kjer vsak kmet prodaja svoje izdelke neodvisno. Delujejo ob nekaterih posebnih dnevih, prodajajo pa se sezonski proizvodi lokalnega izvora. Kmetijske tržnice imajo posebno vlogo pri vzdrževanju pomembnih družbenih vezi v smislu povezovanja podeželskega in mestnega prebivalstva. Z osredotočenostjo na proizvode lokalnega izvora kmetijske tržnice soustvarjajo občutek odličnosti in edinstvenosti področja, ki ga s svojim delovanjem zastopajo.

Funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

multifunctional Farming for the sustainability of European Agricultural Landscapes

Project N°: 2016-1-SK01-KA202-022502

Oznake kakovosti

Tri sheme za geografske označbe in tradicionalne specialitete, ki so poznane kot Zaščitene označbe porekla (ZOP), Zaščitene geografske označbe (ZGO) ter Zagotovljene tradicionalne specialitete (ZTS) promovirajo in ščitijo imena kakovostnih kmetijskih proizvodov in prehrabnih izdelkov. Temeljijo na zakonski podlagi regulative [Evropske unije št. 1151/2012](#) ki sta jo v zvezi s shemami kakovosti kmetijskih proizvodov in prehrabnih izdelkov sprejela Evropski parlament in Evropski svet 21. novembra 2012.

S pomočjo omenjenih oznak lahko potrošniki brez težav prepoznajo te tradicionalne, kakovostne proizvode. Lahko se zanesejo na njihovo avtentičnost v smislu njihovega regionalnega izvora ali tradicionalnega načina produkcije. Drugi programi certificiranja kakovosti se izvajajo na lokalni ravni.

"Izbira po želji"

Potrošniki lahko izbirajo sadje in zelenjavo neposredno s polj in pri tem opravijo nakup po ugodni ceni.

Shema gajbic

Košare, vreče ali gajbice s sezonskimi pridelki pripelje pridelovalec neposredno do doma kupca (državljanin kot zasebniki, skupine državljanov, šole itn.). Pogosto se to dogaja tudi v kontekstu družbenih projektov, ki so organizirani na lokalni ravni.

Skupine povezanih kupcev

Skupina povezanih kupcev se oblikuje kot skupina ljudi, ki se srečajo in se odločijo za nakup prehrabnih proizvodov v večji količini (trgovina na debelo) z namenom, da si jih razdelijo med seboj. Obstaja tudi posebna oblika povezanih kupcev, ki izhaja iz principa solidarnosti. Gre za model koordinacije potrošnikov, ki jim je koncept solidarnosti glavno vodilo pri izbiri proizvodov.

Kmetijstvo, ki ga podpira skupnost ali solidarna ekonomija

Gre za nove metode povezovanja proizvajalcev in potrošnikov, ki jih koordinirajo tudi institucije javne uprave. S tem novim modelom razvoja podeželja, ki meri na povečanje lokalne prilagodljivosti in ekonomske dejavnosti območja, se pravzaprav orje ledino in preizkuša uspešnost tovrstnega delovanja. V isto skupino bi lahko vključili tudi urbano vrtičkanje skupnosti.

E-prodaja

Spletne platforme in blogi so bolj ali manj strukturirana orodja, ki omogočajo vzpostavljanje neposrednih stikov s potrošniki.

¹Viri in več informacij: <http://www.ismea.it> (Fabio Del Bravo et al., 2016); <http://enrd.ec.europa.eu>

²Viri in več informacij o Hazard Analysis and Critical Control Points: <https://www.food.gov.uk/business-industry/food-hygiene/haccp>

25

Funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

multifunctional Farming for the sustainability of European Agricultural Landscapes

Project N°: 2016-1-SK01-KA202-022502

Kmečki turizem

Kmečki turizem je sestavni del podeželskega turizma in je v tesni povezavi z nudenjem nastanitvenih možnosti na kmetijah. Že od leta 1980 se ga izrazito vzpodbuja tudi v okvirih skupne kmetijske politike (SKP). Kmetije morajo seveda spoštovati zakonske predpise in prilagoditi svoje zmogljivosti, da lahko takšno delo sploh opravljajo. Kriteriji in omejitve za različne oblike dejavnosti kmečkega turizma se vzpostavljajo na podlagi nacionalne ali regionalne zakonodaje. Pri tem gre za vprašanja nastanitve v objektih, kampiranja in strežbe (maksimalno število postelj, mest za kampiranje, obrokov ali jedilniških prostorov oz. miz).

Delokrog Ho-Re-Ka

Proizvodi preskrbe v delokrogu Ho-Re-Ka. Ho-Re-Ka je akronim (hotel, restavracija, kavarna), ki določa posamezne prodajne strategije z namenom neposrednega vzpostavljanja stikov s hoteli, restavracijami in bari.

Restavracija na kmetiji

Restavracija na kmetiji je lahko namenjena:

- gostom na kmetiji (nastanitve, kampiranja);
- gostom v hiši in "zunanjim gostom" (tistim, ki pridejo le v restavracijo);
- samo "zunanjim" gostom (brez namestitve).

Socialno kmetijstvo

Socialno kmetijstvo vključuje številne oblike sprejemanja starejših, mlajših in ljudi s posebnimi potrebami. Kmetije, ki delujejo v sklopu socialnega kmetijstva, izvajajo svoje aktivnosti v sodelovanju z zdravstvenimi in farmacevtskimi institucijami, z lokalnimi oblastmi, prostovoljskimi organizacijami ter univerzami in šolami. Na evropski ali nacionalni ravni ni nikakršne posebne zakonodaje, saj se socialno kmetijstvo posredno urejuje z zakonodajo, ki zadeva kmetijstvo, zdravstvo, delo in socialno politiko. V Italiji imajo nekatere regije specifično regionalno zakonodajo v zvezi s to tematiko (npr. Kalabrija, Toskana, Furlanija-Julijska Krajina, Kampanija).

Rehabilitacija in skrb za invalidne ali drugače prikrajšane osebe

Ta služba je namenjena ljudem z resno zmanjšanimi sposobnostmi za delo (telesne, psihološke, mentalne ali socialne težave). Za organizacijo posebnih področij, ki zadevajo projekte rehabilitacije (vrtna terapija, terapija z domačimi ljubljenci, terapija z osli), potrebujejo ljudi, ki delajo na kmetiji, specifične kompetence. Na primer področje, kjer se ljudem pomaga s pomočjo domačih ljubljencev: terapija z domačimi ljubljenci ima terapevtsko, rehabilitacijsko in izobraževalno vrednost. Za njeno izvedbo je treba uporabiti domače živali (npr. pes, konj, maček in zajec).

Funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

multifunctional Farming for the sustainability of European Agricultural Landscapes

Project N°: 2016-1-SK01-KA202-022502

Usposabljanje in zaposlovanje

Cilj je, da se ljudem s posebnimi potrebami omogoči delo, kjer lahko pridobivajo izkušnje (npr. posameznikom z delno zmanjšano delovno sposobnostjo, ljudem, ki so zunaj produkcijskega procesa, migrantom in beguncem, ki se skušajo vključiti v novo okolje). Proces poteka v sodelovanju z agencijami za zaposlovanje, z drugimi institucijami, z drugimi kmetijami in družbenimi kooperanti ali s šolami.

Izobraževanje

Z izobraževalno kmetijo želimo dati svoj prispevek k ustvarjanju stabilnih povezav med ljudmi in zemljo. Na ta način kmetija postane izobraževalni center za okoljsko in prehrabno področje. Z možnostjo neposrednega doživljanja narave, okušanja domače hrane in spoznavanja tradicij je tovrstni center namenjen šolam in družinam. Pogosto se organizirajo poletni tabori ali dnevne izobraževalne ekskurzije za šole, ki jim tovrstne kmetije lahko ponudijo prikaze izdelave sira, tradicionalnega vrtnarjenja in čebelarstva dejavnosti.

Dnevna pomoč in oskrba starejših občanov

Sledimo cilju vključevanja starejših v lažja kmečka opravila in prilagojene delavnice. S tovrstnimi dejavnostmi skušamo motivirati starejše k dejavnostim, ki imajo pozitiven učinek v smislu njihove socializacije, hkrati s tem pa se vzpodbuja tudi medgeneracijsko sodelovanje in dobro počutje starejših.

Kmetijski vrtci

Kmetijski vrtci (ali kmetijske jasli) so namenjeni izobraževanju predšolskih otrok (0-3 leta stari otroci v Italiji). Ob tem se ponovno odkriva izobraževalna vloga, ki jo lahko odigra narava.

Ekološke funkcije

Kmetijstvo in sorodna področja, ki so neposredno vezana na zemljo, imajo lahko na okolje pozitivne ali negativne učinke. Merjenje teh učinkov ni enostavno in se ponavadi izvaja pod dežnikom ekosistemskih storitev. Vse to delovanje je običajno ekonomsko podprto in posredno prepoznano s strani kmetijskih okoljskih shem Programa za razvoj podeželja (PRP).

Funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

multifunctional Farming for the sustainability of European Agricultural Landscapes

Project N°: 2016-1-SK01-KA202-022502

Kmetija v odnosu do krajine

Učinki vzorčenja krajin na delovanje ekosistemskih storitev in na same ekološke funkcije so ena osrednjih tem akademskih raziskav in študij v zvezi ekološko trajnostjo praks vodenja kmetijstva (npr. ekološko kmetovanje ali vodenje integrirane pridelave itn.).

Koncept ekosistemskih storitev se je razvil v okviru mednarodnega delovnega programa "[Millennium Ecosystem Assessment](#)" (2003). Ekosistemske storitve so ugodnosti (oprijemljive dobrine in neoprijemljive storitve), ki jih nudijo ekosistemi in s tem prispevajo k dobrobiti človeštva. Primeri ekosistemskih storitev vključujejo dobrine kot sta hrana in voda, a tudi nematerialne ugodnosti v smislu rekreativnih in duhovnih dobrin, ki jih nudi naravno okolje. Povezanost med kmetijsko večfunkcionalnostjo in ekosistemskimi storitvami je očitna (gl. Priloga 7).

V zadnjem obdobju je bilo veliko pozornosti namenjeno oblikovanju kmetijske krajine, pri čemer gre za proces urejanja prostorskih značilnosti v sami krajini ([Lovell et al., 2010](#); [Speelman et al., 2013](#)). [Nassauer & Opdam \(2008\)](#) sta oblikovanje krajine definirala kot "vsako namensko spremembo krajinskega vzorca z namenom trajnostnega zagotavljanja ekosistemskih storitev ob prepoznavnem zadovoljevanju družbenih potreb." Oblikovanje kmetijskih krajin je ključnega pomena v kontekstu njihove trajnostne usmerjenosti, saj lahko različne izbire vodijo v ekstenzivno ali intenzivno kultivacijo krajin. Ekstenzivno upravljani kmetijski ekosistemi so sestavljeni iz kmetijskih in naravnih habitatov, kot so žive meje, gozdne površine ali travniki, kar vse povečuje biotsko raznolikost. Takšne naravne strukture so lahko tudi koridorji, ki lajšajo gibanje divjih živali med različnimi tipi krajin. Po drugi strani intenzivno upravljani kmetijski ekosistemi običajno vodijo k splošnim poenostavljanjem strukture krajin. Razlog za to pa je v porasti pridelave monokultur in posledični razdrobljenosti ali celo popolnem uničenju naravnih habitatov. Tako naj bi bile kmetijske krajine, ki se upravljajo v skladu s poostrenimi ekološkimi koncepti, ekološko bolj funkcionalne, učinkovitejše v smislu ekosistemskih storitev in na ta način bolj trajnostno naravnane.

Sovpadanje ekosistemskih storitev in definicij funkcij kmetijskih krajin je povsem očitno. Trenutno se vse vrsti okrog vprašanja, kako ta koncept uporabiti v praksi (načrtovanje in upravljanje kmetije) in hkrati upoštevati podporne sisteme ter kartiranje ekosistemskih storitev (sodelležba pri kartiranju). Še posebej je treba poudariti, da kartiranje ekosistemskih storitev ponuja družbene rezultate, ki se kažejo kot družbeno učenje in ustvarjanje družbenega kapitala, ta pa se navezuje na zavest o povezanosti človeka in naravnih virov, ki predstavljajo pomembno gonilo trajnostne rabe zemlje ([Brown & Fagerholm, 2015](#)). Drugi družbeni rezultati vključujejo: dvig zavesti, angažiranost skupnosti, vključitev državljanov in prenos ekološkega znanja na skupnost in v smislu medgeneracijskega sodelovanja. Tabela v Prilogi 7 dokumentira ekosistemske storitve, ki se nanašajo na kmetijo in temeljijo na vodniku iz leta 2008 (World Resource Institute) ter na študijah primerov ([Ranganathan et al., 2008](#)).

28

Funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

multifunctional Farming for the sustainability of European Agricultural Landscapes

Project N°: 2016-1-SK01-KA202-022502

Evropska agencija za okolje ([EEA, 2016](#)) razvija novi klasifikacijski sistem Skupna mednarodna klasifikacija za ekosistemske storitve (CICES). Njegov cilj je oblikovanje univerzalne klasifikacije ekosistemskih storitev, ki bo usklajen s sprejetimi kategorizacijami in bo hkrati omogočil enostavne prenose statističnih informacij med posameznimi različnimi aplikacijami ([Englund et al. 2017](#)).

Večfunkcionalnost kmetijstva, trajnostno naravnane kmetije in njihov odnos do krajine predstavljajo veliko širšo tematiko, ki se v politiki Evropske unije do razvoja podeželja obravnava kot uveljavljena ter bolj ali manj osrednja točka diskusije.

Trajnostna naravnost izhaja iz pristopa, ki temelji na produkcijskem procesu in celotnem kmetijskem sistemu (trajnostna naravnost prehranske verige, kratkih produkcijskih verig in ekosistemskih storitev). V tej viziji okoljska trajnostna naravnost ni ločena od ekonomske in družbene. Večfunkcionalnost je način vzpostavljanja raznovrstnosti virov prihodkov kmetij. V zadnjih letih je bilo vse več pozornosti namenjene dejavnostim, s katerimi se kmetije usmerjajo k okolju in krajini, seveda tudi v smislu njihovega prispevka lokalni skupnosti (družbena vključenost, izobraževalne storitve, vitalnost skupnosti, splošne izmenjave znanj, razvidnost in prepoznavnost krajine). Ob tem se niti ne omenja njihovega pozitivnega doprinosa k blaginji družbe (lokalni in visoko kakovostni proizvodi, skrb za naravne vire, zemljo in odzivnost skupnosti).

Kakšen je odnos do krajine?

Vse dejavnosti kmetije se izvajajo znotraj krajine, ob rabi krajinskih virov, ob čemer je treba v odnosu med kmetijo in krajino izpostaviti vzajemne učinke in omejitve. Značilnosti krajine tako na lokalni kot širši ravni (npr. gorska ali predmestna področja) lahko vplivajo na kmetov izbor tipa kmetijskih dejavnosti. Vendarle pa na intenzivnost večfunkcionalnih dejavnosti kmetije morda bolj vplivajo poslovne spretnosti kmeta kot pa kontekst krajine, znotraj katere deluje.

Večfunkcionalno kmetijstvo z nacionalnih vidikov

 DE Večfunkcionalno kmetijstvo – njeno vsestransko razumevanje in izvedba v praksi – je ključnega pomena za trajnostni regionalni razvoj in vzdrževanje krajin v Nemčiji. Koncept večfunkcionalnega kmetijstva je poznan že od prej, vendar pa je nekako nov vidik njegovo trženje. Promovira se namreč tako v kontekstu realnega ekonomskega sektorja kot v turizmu. Ne glede na to pa bi lahko rekli, da je za mnoge kmetije v Nemčiji to že kar nekaj časa ustaljena vsakdanja realnost.

 IT Italijanski pristop daje kmetom ključno vlogo v procesih zaščite, ohranjanja in vzdrževanja krajine. To velja tudi v smislu prenosa znanj in tradicije na nove generacije, kar ima močan in neposreden vpliv na gospodarska, socialna in okoljska področja.

29

Funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

multifunctional Farming for the sustainability of European Agricultural Landscapes

Project N°: 2016-1-SK01-KA202-022502

Vsi organi javne uprave, tudi na ravni regij, skušajo finančno podpreti cilje varovanja krajin v smislu njihovega širjenja, saj gre pri tem za zgodovinske, naravne in kulturne vrednote, ki so v tesni zvezi s pomembnimi družbenimi in ekonomskimi področji, kot je to na primer turizem z vsemi dejavniki, ki vzpodbujajo njegovo ekonomsko rast. Financiranje se izvaja s pomočjo programov strukturnih skladov, pretežno na podlagi ukrepov Programa za razvoj podeželja (PRP), ob čemer je vir Evropski kmetijski sklad za razvoj podeželja (EKSRP), pomembno vlogo pa odigra tudi Regionalni operativni načrt, ki ga finančno pokriva Evropski regionalni razvojni sklad (ERRS). Po več kot štiridesetih letih od sprejetja prvega zakona na temo kmetijskega turizma v Italiji ni nobenega dvoma, da uspeh te iniciative predstavlja občudovanja vreden dosežek restavriranja zgodovinskih podeželskih zgradb, vzdrževanja dvorišč, vrtov, gajev in sadovnjakov. Pri tem je bil dan močan poudarek reševanju problema zapuščanja hribovitih in goratih območij in generacijski praznini, ko gre za prevzemanje kmetij s strani mladih generacij. Po drugi strani je prav tem generacijam treba ponuditi zaposlitev, ki jim bo omogočila ekonomsko preživetje. Prav ta oblika trajnostnega razvoja je prispevala k razmahu informacijske tehnologije in komunikacijskih povezav v podeželskem okolju, ki bi mu sicer grozila digitalna izločenost. Tako se prav iz tega vidika ohranja ena pomembnih prvin trajnostnega razvoja.

 SK Slovaška ima bogatao naravno in zgodovinsko dediščino. Pomemben del tega bogastva so tudi njeni naravni viri, ki omogočajo raznovrstnost kmetijstva, gozdarstva in podeželskega gospodarstva (zlasti v obliki kmetijskega turizma). Med prioritete razvoja podeželja (PRP) v letih 2014-2020 je uvrščena promocija inovativnih projektov, ki prinašajo nove produkte, tehnologije, tehnike ali načine delovanja. Glavni cilj naj bi bil povečanje konkurenčnosti kmetijstva in gozdarstva. Pri tem se bo podpiralo investicije, ki lahko prinesejo večjo dodano vrednost primarni produkciji, hkrati pa je cilj tudi povečanje učinkovitosti organiziranja in delovanja prehranske verige. Na ta način bi lahko s kmetijsko raznolikostjo s posebnim poudarkom na specializiranih področjih rastlinske pridelave (sadje, zelenjava) in reje živali ustvarili odzivno in produktivno kmetijstvo, ki bi lahko ponudilo nove zaposlitve in alternative v smislu raznovrstnosti kmetijstva ([EC 2017](#))¹. V skladu z rezultati ankete (Priloga 2) lahko rečemo, da je kmetijstvo v okviru majhnih kmetij na Slovaškem trajnostno naravnano. Večina samozaposlenih kmetov (96,1%) izvaja svojo dejavnost na površinah, manjših od 500 hektarov. Najboljše ekonomske rezultate so dosegali kmetje, ki so obdelovali več kot 500 hektarov velike površine, pri čemer gre tudi za največji delež dobičkonosnih podjetij. Znatno vpliv na ekonomske rezultate pri tej skupini samozaposlenih kmetov imajo tudi subvencije, kjer se pozna prednost večjih kmetij, ki imajo v tem kontekstu tudi dokazljivo najnižje relativne stroške (glede na dohodke, ki jih dosegajo – 92,8%). Pozitivni ekonomski rezultat (prihodek – stroški) je bil v povprečju dosežen na vseh ravneh velikosti kmetij. Vendarle pa so z vidika osebnega dohodka kmeta ekonomski rezultati bistveno slabši pri kmetijah, na katerih se obdeluje površine do 100 hektarov. V teh primerih so kmetje večinoma delali z izgubo, zlasti še tisti kmetje, ki so obdelovali površine manjše od 50 hektarov ([Slovaško Ministrstvo za kmetijstvo in razvoj podeželja, 2016](#)). Ko gre za integrirani razvoj podeželja v programskem obdobju 2014-2020, uvaja Evropska komisija možnosti izrabe drugih skladov Evropske unije. Gre za operacijo financiranja iz večih skladov, ki se izvaja na ravni razvojnih programov lokalnih skupnosti, pri tem pa integralno vlogo odigra LEADER pristop. V okvirih iniciative LEADER, ki je bila realizirana v Programu za razvoj podeželja (PRP) v obdobju 2014-2020 lahko majhne družinske kmetije ter mladi kmetje postanejo člani lokalnih akcijskih skupin (LAS) in tako prispevajo k razvoju podeželja in so hkrati koristniki finančnih subvencij na podlagi ukrepov, izvedenih v okvirih prioritet razvoja podeželja za obdobje 2014-2020. Pri tem se izpostavlja pomembnost izgraditve (ali obnove) manjkajoče (uporabne) rekreacijske infrastrukture s poudarkom na potrebi po pristopu LEADER,

Funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

multifunctional Farming for the sustainability of European Agricultural Landscapes

Project N°: 2016-1-SK01-KA202-022502

ko gre za vzpostavitev in vzdrževanje spremljajočih javnih krajin in elementov zelene infrastrukture, ki naj prispeva svoj delež k naravni bogatitvi podeželja. Ob vsem tem je treba poudariti temeljno potrebo izpostavitve zgodovinskih in kulturnih tradicij posameznih vasi znotraj območij lokalnih akcijskih skupin ([APA, 2015](#)).

 SI Koncept trajnostnega kmetijstva bi lahko razumeli tudi kot seštevek vseh elementov trajnostnega kmetijstva. V skladu s strokovnim mnenjem ljudi, ki so pripravljali to resolucijo, evropska in slovenska javnost sprejemata to večfunkcionalno vlogo kmetijstva, toda pogovori s kmeti in drugimi strokovnjaki kažejo na to, da se te vloge še vedno premalo zavedamo.

Kmetijstvo je ekonomska dejavnost posebnega družbenega pomena. Glavna naloga kmetijstva je zagotovitev zadostne količine zdrave hrane, kar pomeni eno temeljnih potreb človeštva. Ekološka funkcija kmetijstva se definira v smislu ključnega prispevka h kakovosti vode, zemlje, zraka in biotske raznovrstnosti. Kmetijstvo ima tudi velik vpliv na kulturno krajino ter njene estetske in naravne vrednote. Ta panoga ima tudi pomembno ekonomsko in socialno vlogo, kar predstavlja tudi znaten doprinos k vitalnosti in naseljenosti podeželja. Prioritete razvoja podeželja v Sloveniji so usmerjene v financiranje dejavnosti s posebnim poudarkom na obnavljanju, ohranjanju in širjenju ekosistemov, ki zadevajo kmetijstvo in gozdarstvo, konkurenčnosti kmetijskega sektorja, trajnostnemu gozdarstvu, socialni vključenosti in razvoju podeželja. Ukrepi znotraj okvirov Programa za razvoj podeželja (PRP ([EC, 2017](#)))² v Sloveniji, ki gredo v smeri podpore trajnosti kmetijskih krajin in vključujejo kmetijsko-okoljske ukrepe M10 v povezavi z ukrepom M1 – Prenos znanja in M2 – Svetovalne usluge. Ukrep M16.9 zagotavlja podporo za raznolikost kmetijskih dejavnosti in dejavnosti, ki zadevajo zdravje, socialno vključenost, skupnostno podprto kmetijstvo ter izobraževanje o okolju in hrani. Tudi program LEADER ali ukrepi za lokalni razvoj, ki jih izvaja lokalna skupnost, lahko znatno pripomorejo k ohranjanju kmetijskih krajin in enosti kulturne in zgodovinske dediščine. Ta večfunkcionalna vloga kmetijstva se očitno kaže tudi v Slovenski resoluciji o strateški orientaciji slovenskega razvoja kmetijstva in prehranske industrije do leta 2020. Tudi izven konteksta Skupne kmetijske politike (SKP) ali prioritet razvoja podeželja v Sloveniji se izvajajo stimulatívne politike, kot na primer čezmejno sodelovanje ali nadnacionalni projekt povezovanja v okviru Interreg, ki lahko spodbudi ohranjanje kmetijskih krajin in razvoja večfunkcionalnih kmetijskih praks znotraj okvirov njihovih prioritetenih nalog (biotska raznovrstnost, zaščita naravne in kulturne dediščine, razvoj malih in srednje velikih podjetij in socialna vključenost).

 ES Izziv za kmete se kaže v tem, da so zmožni zaznati vidike potencialnega povpraševanja na tržišču in se odzvati z izvajanjem večfunkcionalnih, trajnostno usmerjenih dejavnosti.

Trajnostno usmerjeno kmetijstvo je definirano v Programu razvoja andaluzijskega podeželja za obdobje 2014-2020 ([EC, 2017](#))³, ki vključuje številne ukrepe in postopke, namenjene izvajanju dejavnosti s pozitivnim učinkom na okolje. Gre za ukrepe preprečevanja opuščanja odročnih predelov, uvajanja produkcijskih sistemov, ki naj omogočijo bolj trajnostno rabo naravnih virov in spodbujanje trajnostnega razvoja genetskih virov v kmetijstvu, kakor tudi rasti in konsolidacije področja ekologije.

31

Funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

multifunctional Farming for the sustainability of European Agricultural Landscapes

Project N°: 2016-1-SK01-KA202-022502

Medtem, ko se v kmetijskem sektorju vsepovsod bolj ali manj izgublajo delovna mesta, se podeželski prostor sooča s procesi izrazito neenakomernega ekonomskega razslojevanja. Vendarle pa navkljub še kar trajajočemu izgubljanju imetij, prebivalcev, zaposlitev in domov nove dejavnosti in funkcije podeželskih področij blažijo krizo in preprečujejo zlom španskega podeželja in tamkajšnjega prebivalstva.

Definicija družinske kmetije vključuje številne elemente, ki opredeljujejo njeno vlogo pri vzdrževanju krajinskih vrednot:

- *Konvergenca med družinskim patrimonijem in kmetijsko dediščino (dohodki dejavnosti kmetije se vključijo v skupno družinsko dediščino).*
- *Določen način organiziranja družinskega dela na kmetiji (lastnik in člani družine neposredno prispevajo k opravljanju vsega na kmetiji potrebnega dela).*
- *Vzpostavitev določenega koncepta dobičkonosnosti kmetijske izrabe virov (strategije se oblikujejo v skladu z ekonomsko, a tudi socialno logiko, saj je izraba virov z vidika družine razumljena kot delovni instrument in vir samozaposlitve in ne le kot produktivni kapital, ki lahko prinaša dobiček).*
- *Neposredna povezava med družino in teritorijem (dokler je družinska kmetija sestavni del podeželske ekonomije teritorija, kjer je locirana, in dokler je prihodek, ki ga ustvarja, potrošen na istem teritoriju).*
- *Povezave z lokalno kulturo (družinski člani so del lokalne skupnosti in dajejo svoj doprinos njeni socialni dinamiki).*
- *Nadzor naravnih virov (voda, prst, genetski material, itn.).*

Funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

multifunctional Farming for the sustainability of European Agricultural Landscapes

Project N°: 2016-1-SK01-KA202-022502

PONUDBA STORITEV POKLICNEGA IZOBRAŽEVANJA IN USPOSABLJANJA ZA KMETE V DRŽAVAH, KI SODELUJEJO V PROJEKTU

2005 – Ustanovitev Evropske mreže za zagotavljanje kakovosti v poklicnem izobraževanju in usposabljanju (EQAVET)

V oktobru 2005 je večina članic Evropske unije ustanovila Evropsko mrežo za zagotavljanje kakovosti v poklicnem izobraževanju in usposabljanju (EQAVET) z vizijo razvoja in izvajanja splošnega koncepta za zagotavljanje kakovosti v poklicnem izobraževanju in usposabljanju. Evropska unija podpira ta proces že od leta 2007, in sicer tako, da omogoča dostop do finančnih virov, s katerimi se financira delo sekretariata v Dublinu in potne stroške. Z namenom promocije zagotavljanja kakovosti na nacionalni ravni in okrepljenim sodelovanjem na ravni Evrope, so države, zastopane v mreži EQAVET dosegle dogovor o ustanovitvi "referenčnih točk nacionalnega zagotavljanja kakovosti na področju PIU". Do leta 2010 so bile te v večji meri vezane na institucije ali pa so delovale kot neformalna mreža (medinstitucionalna usmerjevalna skupina).

Rezultati ankete FEAL

Rezultati ankete FEAL (Priloga 2) jasno kažejo na pomembnost sodelovanja med nacionalnimi, regionalnimi in lokalnimi ravni, velik pomen pa se očitno pripisuje tudi izmenjavi dobrih praks, splošnemu znanju o kmetijstvu, ki deluje v okvirih Evropskih kmetijskih krajin (EKK), ter drugih deležnikov na podeželju. Eden izmed rezultatov ankete kaže na to, da so dobrodošle vse pobude in svetovanja, tudi v zvezi s Poklicnim izobraževanjem in usposabljanjem (PIU) (Sl. 5). Kmetom namreč pomagajo pri njihovi poslovni dejavnosti, ki je ni lahko usklajevati z zapleteno zakonodajo. Te storitve običajno izvajajo lokalne kmetijske zbornice, na nacionalni ravni pa kar Ministrstvo za kmetijstvo dotične države. Vendarle pa so te institucije pogosto preveč oddaljene od kmetov, zato postajajo spletni portali, ki jih lahko nadomestijo, vse bolj pomembni. Te portale velikokrat urejajo nevladne organizacije.

V anketi FEAL se zastavljajo vprašanja v zvezi s ponudbo programov poklicnega izobraževanja in usposabljanja (PIU) v kontekstu Evropskih kmetijskih krajin (EKK)

- IV.1 "Dejavnosti PIU, ki zadevajo EKK v smislu majhnih, družinskih kmetij in mladih kmetov, zadovoljujejo potrebe v vaši državi": Zlasti komentarji slovaških in španskih intervjuvancev kažejo na prevladujočo mero nestrinjanja, medtem ko so italijanski intervjuvanci večinoma neopredeljeni, ostali pa se na izjavo odzivajo zelo različno, nekateri se strinjajo, drugi ne.
- IV.2 "Po zaključku izobraževanja (PIU, univerzitetna diploma, drugo) imajo kmetje v večini primerov uvid v razmerje med kmetijo in Evropskimi kmetijskimi krajinami (EKK)." Strinjanje s to izjavo je bilo podano s strani predstavnikov Slovenije, Slovaške in Italije, medtem ko so nekateri Slovaki, Italijani in Nemci izražali tudi stališča, ki bi jih lahko opredelili kot neopredeljena. Bilo pa je tudi nekaj nestrinjanja ali celo izrazitega nestrinjanja, in to s strani predstavnikov vseh držav.
- IV.3 "Podeželska družba je dovolj izobražena in usposobljena, kar zadeva področje Evropske kmetijske krajine (EKK)." Odziv na to izjavo je bil bolj ali manj odklonilen: med slovenskimi, slovaškimi in italijanskimi intervjuvanci je bilo sicer približno 50% neopredeljenih, vsi ostali pri drugi polovici slovenskih in slovaških intervjuvancev so izrazili nestrinjanje ali odločno nestrinjanje. To kaže na pomembnost projektov, kakršen je npr. FEAL.

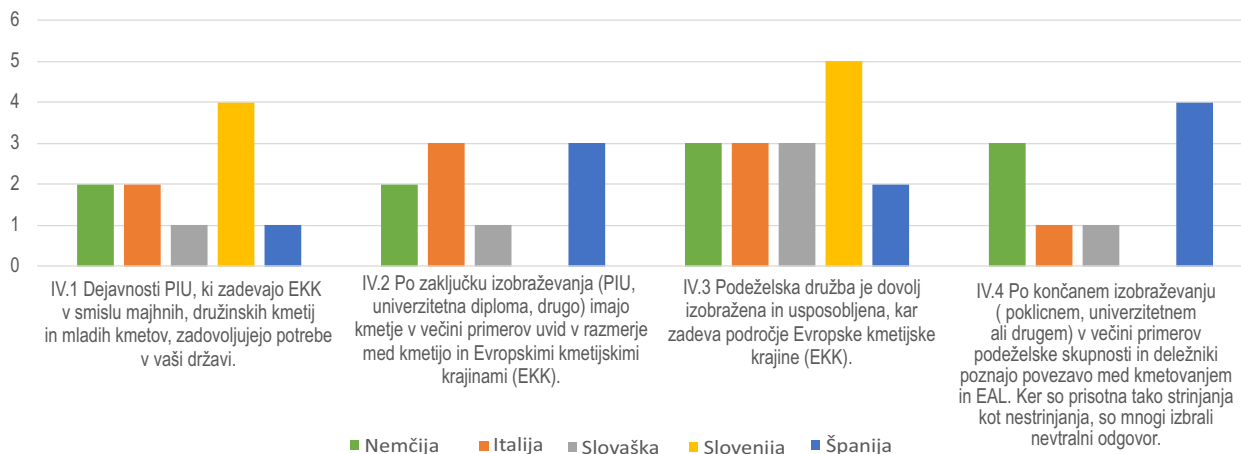
33

Funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

- IV.4 Po končanem izobraževanju (poklicnem, univerzitetnem ali drugem) v večini primerov podeželske skupnosti in deležniki poznajo povezavo med kmetovanjem in EAL. Ker so prisotna tako strinjanja kot nestrinjanja, so mnogi izbrali nevtralni odgovor.

Slika 5. IV. Vocational Educational and Training (VET) and Education concerning EAL: disagree.

Nacionalne perspektive

DE Leta 2008 je bila v Bonnu s strani Zveznega ministrstva za šolstvo in raziskave ustanovljena Nemška referenčna točka za zagotavljanje kakovosti poklicnega izobraževanja in usposabljanja (DEQA-VET). Intenzivno se udeležuje v mreženju vseh nemških institucij in udeležencev s področja PIU ter dejansko deluje kot točka komunikacije in urad, ki nudi storitve glede vprašanj, ki zadevajo vse vidike zagotavljanja in razvoja kakovosti v PIU. V tem smislu zbira in obdeluje informacije in strokovna znanja, investira v projekte, daje pobude in organizira dogodke, ki zadevajo omenjeno tematiko. Njen cilj je oblikovanje mreže vseh deležnikov v PIU, v kar se vključujejo partnerji, podjetja, poklicne šole, vključno s tistimi, ki le deloma pokrivajo te programe, ponudniki nadaljevalnih izobraževanj s tega področja, organi, ki podeljujejo certifikate, tvorci izobraževalne politike ter administracija na ravni federalne in deželne oblasti. Opravlja tudi vlogo posrednika med državno in evropsko politiko tega področja. Kot nacionalna referenčna točka predstavlja tudi stičišče z Evropsko mrežo za zagotavljanje kakovosti v poklicnem izobraževanju in usposabljanju (EQAVET). Ker je Nemčija federativna država, je tudi izobraževanje organizirano na tak način. Vsaka izmed šestnajstih federalnih enot ima torej svoje izobraževalne strategije, ponudbo in strukture. Obstaja več vrst izobraževalnih ponudb za kmete, pri tem pa je posebna pozornost namenjena prehodu na ekološko kmetovanje. Svetovalne službe za kmete so organizirane po federalnem principu in se tako med seboj tudi precej razlikujejo. Poleg lokalnih kmetijskih zbornic, državnih uradov, regionalnih organov oblasti in drugih državnih institucij so kmetom na voljo tudi storitve številnih zasebnih svetovalnih podjetij, izobraževalnih spletnih portalov in institucij. PIU prek spleta takorekoč ne obstaja ali pa je takšno izobraževanje vsaj prej izjema kot pravilo. Na "izobraževalnem strežniku" se zbira in hrani velikanska količina podatkov v zvezi s PIU za šest federalnih enot, in sicer za področje zelenih poklicev, v kar se vključujejo prehrana, vrtnarstvo, gozdarstvo, domače gospodarstvo, ekološko kmetijstvo, poljedelstvo, živinoreja, okolje in agronomija kot taka. Obstajajo tudi programi, ki zadevajo trženje, komuniciranje z javnostjo, pristope za povečanje obiska, dvig zavesti itn.

multifunctional Farming for the sustainability of European Agricultural Landscapes

Project N°: 2016-1-SK01-KA202-022502

Seveda pa je večina izobraževalnih modulov odvisna od konkretne udeležbe kmetov. Spletne ponudbe v zvezi s PIU so še vedno precej redke, kar sicer ne pomeni, da ne obstajajo. Tudi zaradi tega se je Nemčija pridružila projektu FEAL.

 IT Pomembnost posebnega usposabljanja za kmete in druge deležnike v zvezi s temo ohranjanja in širjenja podeželskih krajin se potrjuje tudi s strani intevjuvancev ankete (Priloga 2). V Italiji izobraževanje v zvezi s temo podeželskih krajin in s tem povezanih kmetijskih dejavnosti trenutno ni najbolj razvito, četudi med kmeti obstaja določena zavest o pomembnosti te teme in je v skladu s tem vsaj nekaj pozornosti usmerjeno k vprašanju ohranjanja zgodovinskih, tradicionalnih kmečkih zgradb, zlasti ko so te namenjene podeželski turistični ponudbi. V tem smislu gre seveda tudi za ponudbo počitnic na kmetijah in v podeželskih hišah, ob čemer ohranjanje tradionalne kulture in načinov kmetovanja ostaja pomembna vrednota. Številne univerze po Italiji nudijo magistrske študije na teme, ki so povezane s krajinami in vrtnarstvom, v nekaterih primerih gre za izrazito osredotočenost na podeželske krajine, kar je v skladu s tematiko številnih delavnic, konferenc in tečajev, kjer se obravnava področje zgodovinskih kmetijskih krajin. V oktobru 2016 je bil v vsaj 150-urne tečaje izobraževanja mladih poklicnih kmetov vključen tudi prikaz znanstvenih podlag, ki naj pojasnijo biotsko pestrost in širjenje krajin. V skladu z mednarodnimi standardi in procedurami se pripoča tudi določena raven vsebinske kakovosti. Gre za: a) rabo referenčnih procesnih modelov mednarodnega standarda ISO/IEC 19796-1:2005; b) pripravo načrta, ki temelji na referenčnem procesnem modelu kakovosti sistema vodenja; c) prilagoditev informacijskega modela ISO/IEC 19796-1:2005; d) opis vseh procesov načrtovanja, razvoja, proizvodnje in vrednotenja kakovosti vodenja; e) diskusija in dogovor z vsemi partnerji v okvirih metodologije Delphi; f) povratna informacija s strani strokovnjakov; g) priprave za popolno in trajnostno kakovost sistema vodenja, načrtovanja, proizvodnje, vrednotenja in optimizacije vseh procesov za končno poročilo. Prioritetne teme, povezane s tem, so: "Promocija in vrednotenje biotske pestrosti", "Promocija podjetniških kapacitet, večfunkcionalnosti in raznolikosti", "Varovalne tehnike v gozdarski tradiciji", "Metodologije in tehnike socialnega kmetijstva", "Promocija in ohranjanje podeželske krajine".

 SK Državni poklicno-izobraževalni inštitut je profesionalna, svetovalna, koordinacijska institucija, namenjena usposabljanju. Gre za organizacijo, ki se financira s proračunskim denarjem s strani slovaškega Ministrstva za izobraževanje. Inštitut je odgovoren za razvoj in testiranje novih izobraževalnih programov, kurikulumov ter projektov izobraževanja in usposabljanja na ravni sekundarnega poklicnega izobraževanja. Hkrati se ukvarja tudi z metodologijo razvoja učnih načrtov ter zaključnih izpitov. Na Slovaškem se izvaja Evropski sistem prenosa kreditov med posameznimi državami za podobne programe poklicnega izobraževanja in usposabljanja (ECVET). Obstaja realno družbeno povpraševanje po programih PIU, ki bi lahko prinesli izmenjavo dobrih praks in inovacij za kmete (rezultati slovaškega vprašalnika, gl. Priloga 2). Znanstvenih raziskav na temo kmetijskih praks v smislu večfunkcionalnega in trajnostnega kmetijstva ter nadaljnjih izpeljav v kontekstu PIU je bolj malo ali pa na Slovaškem niso zaželeni.

35

Funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

multifunctional Farming for the sustainability of European Agricultural Landscapes

Project N°: 2016-1-SK01-KA202-022502

Čeprav je vse več spletnih tečajev ([Agroinštitút Nitra, štátny podnik, 2017](#)), ni nobenih dejavnosti v smislu podpore večfunkcionalnega kmetijstva, ki naj bi temeljil na poznavanju krajinskih vrednot. Večina PIU dejavnosti je osredotočenih na ekološko kmetijstvo in ekološko pridelavo. Poleg tega, odgovori, ki so bili pridobljeni s pomočjo projektnega vprašalnika (Priloga 2), kažejo na ustrezno poznavanje konteksta krajinske dediščine in večfunkcionalnih ter trajnostnih kmetijskih praks, ki se izvajajo s strani deležnikov, kmetov in ljudi s podeželja nasploh. Ob tem je treba reči, da na Slovaškem manjka javna predstavitev najboljših praks, na primer študijskih primerov.

 SI Veliko bodočih kmetov (študentje, ki prihajajo s kmetij kot potencialni nasledniki svojih družinskih kmetij) se je vpisalo v kmetijske programe, ki jih ponuja slovenski PIU sistem. Kmetijski programi na sekundarni PIU ravni se v podobnih okvirih izvajajo vsepovsod po Sloveniji. Konzorcij Biotehniških šol je prenovil kmetijske PIU programe že pred desetimi leti. Zdaj se v njih izpostavlja zlasti trajnostni razvoj, podeželski turizem in podjetništvo. Tako lahko mladi dijaki-kmetje pridobijo drugačen vpogled v možnosti vodenja svojih kmetij, ki je odvisen od obsežnosti učiteljeve vključitve tematik večfunkcionalnega kmetijstva in ohranjanja krajin v omenjene učne vsebine. Po sekundarni stopnji izobraževanja se lahko dijaki vpišejo v terciarne programe univerzitetnega, visokošolskega ali višješolskega študija. V Sloveniji sta bila do sedaj dva poskusa spletnega učenja za kmete – kolikor vemo avtorji. Obe usposabljanji sta potekali na področju ekološkega kmetijstva. Enega je organiziral Biotehniški center Naklo v letih 2009-2011, drugega je financirala Slovenska raziskovalna agencija (ciljni raziskovalni program), razvila pa ga je v letu 2012 Univerza Maribor. Biotehniški center Naklo trenutno pripravlja spletna usposabljanja znotraj projekta Erasmus+. Kot ugotavljajo avtorji, ki so opravili razgovore s skupino štiridesetih kmetov, starejši generaciji (50+) bolj ustreza oblika dela, kjer so fizično prisotni, kakor pa spletni tečaji. Mlajše generacije pa so seveda bolj pripravljene tudi na spletne oblike učenja. Obstajajo tudi ponudbe s strani višjih strokovnih šol za področje Upravljanja podeželja. V ta program so vključene tudi nekatere teme, ki zadevajo večfunkcionalno kmetijstvo in kmetijske krajine; na primer trajnostni razvoj z izbranimi poglavji biologije, rekreacija na podeželju in turizem, naravne vrednote, zaščita biotske pestrosti (izbirni predmet) in podjetništvo. Na višješolski ravni smeri Naravovarstvo pa je tudi obvezni predmet, znotraj katerega se obravnava tematika varstva narave in prostorskega načrtovanja.

 ES V Španiji je ponudba PIU zelo raznovrstna in hierarhizirana. Obstajajo moduli poklicnega usposabljanja na spletu, vendar še vedno v precej omejeni obliki. Čeprav se ponudba sicer iz dneva v dan veča, ostaja odvisna od regionalnih neodvisnih skupnosti, ker je izobraževanje v Španiji pod nadzorom avtonomnih skupnosti. Zaenkrat kmetijskih ali okoljskih modulov v spletni obliki še ni. Čuti se tudi pomanjkanje prenosov znanj med institucijami, agencijami in kmeti. Takšni prenosi bi lahko omogočili tudi predstavitve najboljših opcij in uspešnih primerov večfunkcionalnega kmetijstva. Pričakuje se, da razmah potencialnih učinkov PIU seže onkraj golega kmetijskega znanja. V tem smislu naj bi se izpostavila vizija širše zastavljene uporabnosti znanj, ki lahko v kontekstu zmožnosti povezovanja ponudbe in povpraševanja na trgu pripomorejo k boljšemu obvladovanju večšin v komerciali, trženju, administraciji in odnosih z javnostmi.

36

Funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

multifunctional Farming for the sustainability of European Agricultural Landscapes

Project N°: 2016-1-SK01-KA202-022502

Usposabljanje na področju ekologije in razvoj trajnostnih kmetijskih praks na daljši rok lahko pokažeta ekonomski učinek uporabe teh tehnik. Čeprav ni podatkov o projektih, ki bi bili podobni temu, s čimer se ukvarjamo, so strokovnjaki prepričani, da so lahko tovrstna orodja usposabljanja Priloga k reguliranemu ali nereguliranemu usposabljanju na področju kmetijstva, okolja ali gozdarstva

Mladi kmetje so najbolj obetavna ciljna skupina uporabnikov, od katerih lahko pričakujemo pozitiven odziv na ponudbo spletnih učnih vsebin in rabo novih, modernih poslovnih strategij v kmetijstvu.

Na splošno bi lahko rekli, da spletne vsebine PIU za kmete še niso prav pogost način izobraževanja, sploh če gre za prenašanje znanj o krajinskih vrednotah v večfunkcionalno kmetovanje. Iz odgovorov intervjuvancev v anketi (Priloga2) lahko sklepamo, da so vsakršne pobude, svetovanja in PIU dobrodošla pomoč kmetom, ki želijo svoje poslovne strategije prilagoditi in uskladiti s pravili zapletene zakonodaje. Te storitve praviloma nudijo lokalne kmetijske zbornice, na ravni države pa kar Ministrstvo za kmetijstvo. Težava je v tem, da so lokacije, kjer se izvajajo, pogosto preveč oddaljene od kmetov. V tem smislu postajajo spletni portali vse pomembnejši. Pogosto jih upravljajo nevladne organizacije.

Družbeno povpraševanje po dejavnosti PIU in potrebe po izboljševanju kakovosti krajin utrjujejo pričakovanja, da bodo rezultati tovrstnih projektov v bodočih PIU programih še kako uporabni. Ozaveščanje kmetov (in drugih deležnikov) o vrednotah in pomenu krajin ter potrebi po vsakodnevni skrbi za njihovo ohranjanje lahko izboljša njihovo kakovost in prinese neko dodano vrednost, tako v primeru izjemnih kot običajnih tipov krajin.

Rezultati projekta, ki temelji na mednarodni izmenjavi najboljših praks, naj bi se v prihodnosti v skladu z načrti vključili v morebitne učne vsebine PIU programov, ki naj bi se izvajali ob upoštevanju pravil evropskih okvirov zagotavljanja kakovosti v poklicnem izobraževanju in usposabljanju (EQAVET).

Funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

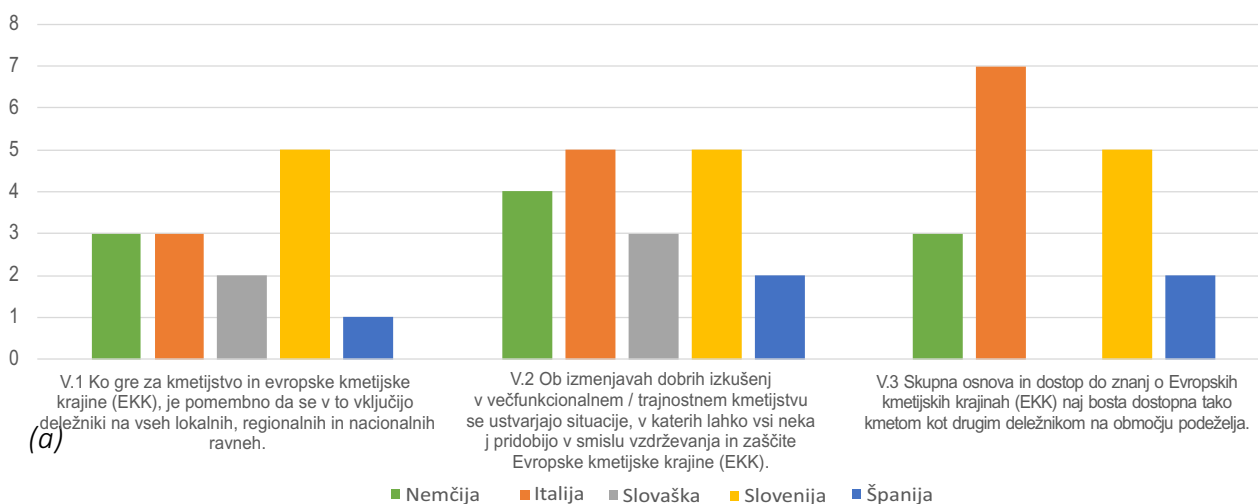

VREDNOTE IN DEDIŠČINA KMETIJSKE KRAJINE

Vrednote in dediščina kmetijskih krajin v Evropi

Rezultati vprašalnika FEAL (Priloga 2) so pritegnili k diskusiji o krajinskih vrednotah tako strokovnjake kot širšo javnost. Izjavi (V.1 in V.3) sta bili s strani vseh intervjuvancev brez izjeme ocenjeni kot zelo pomembni (Sl. 6a6b).

- V.1 "Ko gre za kmetijstvo in evropske kmetijske krajine (EKK), je pomembno da se v to vključijo deležniki na vseh lokalnih, regionalnih in nacionalnih ravneh".
- V.3 "Skupna osnova in dostop do znanj o Evropskih kmetijskih krajinah (EKK) naj bosta dostopna tako kmetom kot drugim deležnikom na območju podeželja".

Slika 6a6b. VPomembnost sledečih dejavnikov za zagotavljanje povečanja znanja in usposobljenosti v povezavi s konceptom kmetijstva in EAL : zelo pomembno/pomembno.

liz intervjujev ni bilo možno razbrati dokončnih odgovorov glede intervjuvancev in njihovem zavedanju pomena Evropskih kmetijskih krajin (EKK) in krajinskih vrednot.

multifunctional Farming for the sustainability of European Agricultural Landscapes

Project N°: 2016-1-SK01-KA202-022502

- III.1 “Kmetje imajo veliko znanja o EKK in njihovih vrednotah”. Nemški in italijanski intervjuvanci se deloma strinjajo, nekateri italijanski ter slovaški in nemški intervjuvanci ostajajo neopredeljeni, slovenski in španski intervjuvanci (ter nekaj italijanskih) se z izjavo ne strinja.
- III.2 “Deležniki s podeželja imajo veliko znanja o EKK in njihovih vrednotah”. Večina se s to izjavo ne strinja. Italijanski in slovaški intervjuvanci so v glavnem neopredeljeni.
- III.3 “V celoti gledano, ima podeželsko prebivalstvo veliko znanja o EKK in njihovih vrednotah”. Opaža se trend neopredeljenih odgovorov (zlasti med italijanskimi, slovaškimi in nemškimi intervjuvanci), a tudi nestrinjanja (med slovenskimi, španskimi in nemškimi intervjuvanci).

Klasifikacija krajin se lahko obravnava z zgodovinskih in kulturnih vidikov, pri čemer se upošteva geografske razsežnosti predstavljenih krajin. Po eni strani lahko govorimo o evropskih razsežnostih, ki določajo tradicionalno rabo zemljišč v evropskih regijah, z drugega zornega kota pa lahko izpostavimo tudi lokalno raven in se osredotočimo na posebnosti lokalnih krajin v smislu njihovih izvirnih značilnosti, ki jih bolj ali manj poznajo deležniki, kmetje in širša javnost. Številni sodobni kmetijski sistemi se lahko primerjajo z zgodovinskimi, znanje o tem pa nam lahko pomaga pri razumevanju in iskanju ustreznih rešitev problemov, s katerimi se soočamo v današnjem času.

Glavni tipi Evropskih kmetijskih krajin in njihove ekonomske povezave^{VI}

Renes (2013) je povzel različne metodološke pristope pri klasifikaciji kmetijskih krajin v Evropi: “Od zadnjih let 19. stol. so geografi in drugi znanstveniki posvetili veliko časa raziskovanju zgodovinskih krajin. V teku časa se je razvilo šest tradicionalnih tipov študij, ki vplivajo tudi na sedanje oblike raziskav. Ti tipi so: [1] zgodovinsko genetske študije naselbin, ki so se začele v Nemčiji (August Meitzen). Njihova značilnost je študij arhivskega gradiva, ki zadeva strukture naselbin in vzorce območij; [2] ekspertize regij, ki sledijo modelom francoskih geografov (Paul Vidal de la Blache) in so usmerjene v raziskave zgodovinskih krajin; [3] študije opuščanih naselbin, ki so nastajale zlasti v Nemčiji pa tudi na Britanskem otočju; [4] interdisciplinarne študije o zgodovini krajin in arheologiji v angleški tradiciji po zgledu Williama Hoskinsa in drugih; [5] nova kulturološka geografija z Denisom Cosgrovom kot glavnim pobudnikom, ki je krajino pripeljal nazaj v osrčje raziskav na področju geografije človeštva; [6] nove interdisciplinarne študije. V okvirih prvih treh tipov študij lahko posamezne znanstvenike opredelimo kot posrednike. Pri zadnjih treh tipih pa gre bolj za raziskave, ki so opravljene v angleškem jeziku in imajo široko mednarodno avdienco.

Velika geografska razgibanost in zapletena zgodovina sta vplivali na veliko raznolikost regionalnih in lokalnih krajin, pri čemer ima vsaka svojo zgodbo in značilnosti. Čeprav se večina knjig, posvečenih tematiki evropskih krajin, pretežno osredotoča na kalejdoskopske vidike lokalnih študij primerov, obstajajo tudi poskusi bolj sistematičnih pristopov ([Emanuelsson, 2009](#)),

Funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

multifunctional Farming for the sustainability of European Agricultural Landscapes

Project N°: 2016-1-SK01-KA202-022502

ob kakršnih so vključeni tudi zemljevidi podeželskih naselij in tipov krajin (Lebeau, 1969; [Meeus et al., 1990](#)). Ti zemljevidi nadgrajujejo starejše klasifikacije in jih delijo v tri skupine (Smith, 1967, p. 196): [1] odprta območja, velika polja, namenjena pridelovanju žitaric, [2] bokaže—majhne zaprte krajine, kakršne so bile značilne za zahodna obrobja Evrope (zato se jih je oprijel vzdevek “Atlantski sistem”), [3] mediteranske krajine, kompleksna skupina krajin, med katerimi jih je nekaj podobnih drugim tipom krajin. Takšni zemljevidi so zanimivi, vendar tudi omejeni, saj so izrazito posplošeni in ne pokažejo veliko zgodovine. Zgodovinarji dajo ponavadi več poudarka na dolgoročne spremembe, pogosto pa zanemarijo geografski vidik. Čeprav je visoka stopnja posploševanja potrebna za publikacije, ki naj v smislu sinteze prikazujejo celoto Evrope, takšne posplošitve obidejo številne najznačilnejše zgodovinske krajine, ki so se oblikovale kot rezultat lokalne ali regionalne specializacije.

Treba je upoštevati dognanje, da so bili različni krajinski tipi ekonomsko povezani, ob čemer je vsak izmed njih izpolnjeval določene vloge v evropski ekonomiji. Včasih se povezave med posameznimi kmetijskimi krajinami kažejo v povsem konkretnih oblikah, še posebej ko se kmetje skupaj z živino zaradi sezonskih razlogov selijo iz ene krajine v drugo, s čimer skušajo optimalno izkoristiti različne okoliščine. Zlasti na relaciji gore-nižine so takšne selitve nekaj običajnega po vsej Evropi. Zgodovina takšnih sistemov ni najbolj razjasnjena. Lahko so stari tisočletja, doživljali pa so tudi svoje vzpone in padce. Tekom zadnjega stoletja je večina takšnih sistemov že izginila.

V tem delu obravnavamo glavne tipe krajin. Sledi kronološki pregled glavnih faz razvoja evropskih krajin. Glavni tipi krajin, predstavljenih s pomočjo Meeusevega zemljevida (Priloga 4), temeljijo zlasti na podatkih iz 19. stol. V nadaljevanju pa predstavljamo glavne tipe z vidika njihovih zgodovinskih ozadij.

Stara bokaža

Za tako imenovane bokažne krajine (druge oznake: polbokaže, Kampen) so bila značilna posamična polja, obgrajena z živimi mejami in kamnitimi stenami, razpršena naselja in stalne travnate površine. Najnovejše raziskave kažejo, da imajo te, že na prvi pogled starodavne, da ne rečemo, brezčasne krajine dolgo in zapleteno zgodovino. V času zgodnjega srednjega veka so jih sestavljali majhni ograjeni prostori, ki so jih obkrožala velika področja gozda in pašnikov. Žive meje v tistem času niso bile tako pogoste ([Astill & Davies, 1997](#); [Antoine, 2002](#)). Proces ograjevanja, ki je postopno pripeljal do številnih krajin majhnega obsega, se je odvijal tekom stoletij in se nekako zaključil v zgodnjem 20. stoletju.

Krajine z odprtimi polji

Odprta polja so tipične krajine visokega srednjega veka. Za njih so bila značilna polja z ekstenzivno obdelavo. Navkljub razdrobljenemu lastništvu niso bila ograjena ali označena s kakšnimi vidnimi znaki.

40

Funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

multifunctional Farming for the sustainability of European Agricultural Landscapes

Project N°: 2016-1-SK01-KA202-022502

Na njih so pretežno pridelovali žitarice, pogosto v sistemu dveh ali treh polj. V zgodnjem srednjem veku je bila večina teh krajin verjetno precej podobna predhodnicam bokažnih krajin, z majhnimi ogradami, okrog katerih so se razprostirala ogromna območja pašniških površin, namenjenih ekstenzivni uporabi. Razcvet gojenja žitaric v visokem srednjem veku je prinesel hiter razvoj krajin, kjer so se kmetje osredotočili na tovrstne kulture. Na območju osrednje Anglije, velikem predelu Evrope z zmernim podnebjem in v delih Mediterana se je tako razprostiralo kakšnih 1300 krajin z odprtimi polji. Od poznega srednjega veka dalje se je gojenje žitaric selilo proti vzhodu. V tem času so se številna angleška odprta polja zagrajevala in se spreminjala v pašnike, čemur je kasneje sledil nastanek odprtih polj na drugih območjih. Nova odprta polja so se tako začela pojavljati vzhodnih predelih baltiškega območja. Številna odprta polja so v času 20. stol. ostajala odprte krajine, toda s konsolidacijo (Zahodna Evropa) ali s kolektivizacijo (Vzhodna Evropa) se je spreminjala tudi lastniška struktura zemljišč. Tovrstni razvoj je pripeljal do krajin, ki jih je Lebeau (1969) razvrstil v tri podtipe:

1. Nekdanja odprta polja, grupirana naselja, njihove posledične zagraditve, razpršitev naselij. Gre za vmesni tip med tipom odprtih polj in tipom bokažnih krajin, ki so nastale kot posledica zgodnjih zagraditev na Britanskem otočju, v Južni Skandinaviji in v delih Mediterana. Od zgodnjega obdobja kmetijstva odprtih polj so vasi, ki so ostale, stare ograjene krajine spremenile v drugačne krajine.

2. Odprta polja, grupirana naselja, obdelovalna zemlja (nedavne spremembe v Vzhodno-osrednji Evropi). Preostali deli cone odprtih polj. Navkljub dejstvu, da se je lastniška struktura zemljišč spremenila, so odprta polja še vedno prepoznavna.

3. Odprta polja so se preoblikovala v nekaterih bivših komunističnih državah. V številnih je bila namreč zemlja podržavljena in nastale so kolektivistične ali državne kmetije. To se je v dvajsetih letih 19. Stoletja zgodilo v Sovjetski zvezi, v štiridesetih in petdesetih letih pa v državah, ki jih je Sovjetska Zveza po 2. svetovni vojni okupirala ali pa so bile zgolj pod njenim vplivom. Glavni primeri tovrstnih držav so bili Nemška demokratična republika, sedanje baltske države, Madžarska, Češka, Slovaška, Bolgarija. V drugih državah se je odvil podoben proces, a do takšne kolektivizacije ni prišlo (bivša Jugoslavija, deli Poljske, Romunija).

Linearne naselbine

Lebeaujev zemljevid naselbin te označuje v številnih regijah v obalnem ali (naravno močno pogozdenem) gorskem območju kot "linearne naselbine v območjih polderjev ali gozdov". Te krajine so pretežno rezultat sistematičnih kolonizacij v visokem srednjem veku, čeprav nekatere segajo tudi v kasnejša stoletja. To kolonizacijsko gibanje je vodilo k skrbno načrtovanim krajinam posameznih posesti.

Funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

multifunctional Farming for the sustainability of European Agricultural Landscapes

Project N°: 2016-1-SK01-KA202-022502

Najznačilnejši tip tovrstne ureditve so sestavljale linearne naselbine, ob kakršnih je imel vsak kmet v lastni svoj pas zemlje. V nemški literaturi so takšne naselbine imenovali z besedo 'Hufendörfer'.

Mediterske krajine.

Mediterske krajine ([Grove & Rackham, 2001](#)) so v glavnem klasificirali v skladu z nekaterimi posebnimi tipi rabe zemlje, ki so oblikovali tipične krajine.

Delijo se na štiri podtipa:

V prvo skupino vključujemo mediteranska odprta polja z drevesnimi nasadi in pretežno grupirane, nekoliko razpršene naselbine. Odprte krajine Mediterana se običajno uvršča v ločeno skupino krajin, ki se razlikujejo od krajin odprtih polj zmerne pasu. Vendarle pa je med njimi več podobnosti kot razlik. Podobno kot pri odprtih poljih zmerne pasu je tudi za mediteranska značilno gojenje žitaric v neograjenih pasovih.

Z drugo skupino, poimenovano s španskim izrazom "Huertas", merimo na zemljišča, ki se dodatno namakajo v deltah rek. Te krajine z izrazito intenzivnim kmetijstvom na holocenski prsti se lahko primerja z deltami zmerne Evrope, vendar se od teh razlikujejo zaradi posebne pomembnosti dejavnika namakanja.

Tretja skupina zadeva takoimenovano "colturo promiscuo", ki predstavlja zelo tipično krajino, zlasti dobro poznano v Italiji. Njena značilnost je mešanje kultur v smislu obdelovanja majhnih polj z žitaricami, ki so obdana z vrstami dreves (včasih močno obrezana drevesa, v drugih primerih pa oljke in murve), med drevesi pa se goji grozdje. Ti sistemi so se razvili v poznem srednjem veku, nedvomno pa so se razširili v obdobju 17. stoletja.

V četrto skupino sodi takoimenovani tip "montado" (portugalski izraz) ali "dehesa" (španski izraz). Gre za še en tip krajine z mešano rabo zemlje, pri kakršnem se kombinira nasade dreves (hrast plutovec, črničevje) s pašniki za ovce ali prašiče. Ta savanski tip krajine je značilen za Iberski polotok, najdemo pa ga tudi v drugih predelih Mediterana. Te krajine imajo lahko zelo stare korenine, toda razmah trgovine z vinom v 18. stol. je vplival na porast nasadov hrasta plutovca in tako naj bi nastanek mnogih "dehes" segal v obdobje med osemnajstim in zgodnjim dvajsetim stoletjem ([Plieninger, 2004](#)).

Gore ('montagnes') in višavja

Višavja in gore predstavljajo krajinski tip, ki ima v kontekstu kmetijskega gospodarstva običajno obrobni pomen. Vseeno pa je tudi to tip kmetijske krajine, kjer se izvajajo posebne dejavnosti, zlasti živinoreja. Deli nižje ležečega pogorja (hrbovje), ki so pravzaprav del bokažne krajine, so na obeh zemljevidih bližje ideji višavja.

Funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

multifunctional Farming for the sustainability of European Agricultural Landscapes

Project N°: 2016-1-SK01-KA202-022502

Britansko hribovje ima dolgo tradicijo ovčarstva in posledičnega tipa krajine odprtih vresišč. Na hribovitih območjih kontinentalnih predelov je bilo gozdarstvo praviloma ena izmed ključnih dejavnosti. V surovem okolju gorskih pašnikov se je utrjevala mlada živina kmetov iz dolin. Mlečni izdelki (sir) so predstavljali glavni vir dohodkov kmetov v mnogih gorskih področjih. Nekateri izmed teh krajin imajo zapleteno zgodovino in v nekaterih obdobjih v preteklosti so bile precej bolj naseljene kot dandanes.

Združitev nacionalnih tipologij z evropskimi krajinskimi tipi

Nacionalni tipi kmetijskih krajin se vključujejo v podatkovne baze tipov evropskih kmetijskih krajin, ki so bile vzpostavljene v okvirih projekta EUCALAND (Pungetti & Kruse, Eds., 2010; Kruse et al., 2011), apodatki pa se še vedno dopolnjujejo (v času poteka projekta). Značilnosti vsake krajine v smislu definicije njenih pomembnih lastnosti bodo obravnavane na lokalni ravni (Sl. 7) (Priloga 4, Priloga 5).

Slika 7. Konsolidacija evropskih in nacionalnih pristopov za krajinsko klasifikacijo.

Upoštevač nacionalne pristope h klasifikaciji krajin, ki se obravnavajo v projektu, je ena izmed primernih metod tudi metoda identifikacije in vrednotenja značilnosti krajine (Jančura et al., 2010). Lahko pa uporabimo še druge pomembne metode, ki opisujejo proces vrednotenja kakovosti krajinskih tipov (Priloga 5).

Najpomembnejši koraki omenjene metode vključujejo:

- Identifikacijo krajinskih tipov (v skladu s prevladujočo pokrovnostjo tal in reliefno konfiguracijo); tipi krajin so obravnavani v zemljevidih kot tudi v besedilih. Prikazani so s pomočjo fotografij, panoramskih posnetkov, lahko tudi v obliki ročno skiciranih podob - ikon.

Funded by the Erasmus+ Programme of the European Union

multifunctional Farming for the sustainability of European Agricultural Landscapes

Project N°: 2016-1-SK01-KA202-022502

(informativno zasnovana grafika teži k minimalni stopnji informacijske redundance – razumljiva naj bi bila za čim širšo publiko).

- Vrednotenje kakovosti krajinskih tipov. Vrednotna atributa kot pomembnost (lokalna, regionalna, nacionalna, mednarodna) in vrednote (endemičnost pojavljanja, enkratna kombinacija lastnosti, pristnost zgodovinskih struktur v krajini, vizualna harmonija, vizualna izpostavljenost, krajinska identiteta, simbolični pomen prostora, tveganje izginotja) sta usklajena s krajinskimi tipi. Razvidna kompleksnost vidnih značilnosti krajin v kontekstu vsake izmed njih predstavlja individualni značaj krajine.
- Predlogi spodbud za doseganje končne oblike krajinske kakovosti (pričakovane s strani stroke in javnosti) in / ali odprava vizualnega učinka simptomov.

Nacionalni pristopi h krajinskim klasifikacijam in izdelovanju zemljevidov

 DE Nemčija ne pozna posebnih klasifikacij tipov krajin, ki bi zadevali dediščino kmetijskih krajin. V rabi je več pristopov do tipologij kmetijskih krajin, vendar pa ni nikakršnega nacionalnega razvida kmetijskih krajin. Zemljevid, ki so ga pripravili [Gharadjedaghi et al. \(2004\)](#), in je še najbližje klasifikaciji, uporablja kriterije mejá fizikalne geografije, sedanje rabe zemljišč, kot jo prikazuje projekt satelitskih posnetkov pokrovnosti tal CORINE, in drugih lokalno uporabnih krajinskih mejá. Krajine so klasificirane v krajinske tipe v skladu z značilnimi lastnostmi, ki jih lahko opazimo na terenu. Kvalitativne lastnosti, ki jih ni možno očitno zaznati, niso uporabljene v smislu kriterija klasifikacije. Nemška površina tal se tako lahko deli na 858 ločenih krajin, vključno z devetinpetdesetimi konurbacijami. Te krajine so klasificirane v skupino štiriindvajsetih krajinskih tipov, ki temeljijo na relativni prominenci določenih značilnosti. Vsaka izmed krajin se tudi prišteva k eni izmed treh geografskih podskupin: nižavja / ravnine, višavja, Alpe in alpski obronki.

 IT Italija ima dolgo tradicijo v raziskovanju kmetijskih krajin ([Sereni, 1961](#); [Agnoletti, Ed., 2013](#)). V Italiji so leta 2004 pod vodstvom Ministrstva za kulturne dobrine, dejavnosti in turizem vzpostavili Nacionalni observatorij krajinske kakovosti. To je bila pravzaprav nekakšna posledica Evropske konvencije o krajinah, znane tudi kot Firenške konvencije 2000. Leta 2012 pa je Ministrstvo za kmetijstvo, prehrano in gozdarsko politiko ustanovilo Nacionalni observatorij kmetijskih krajin, ki ureja in vrednoti letne prijave za najboljše podeželske krajine kot kandidatke za Nacionalni katalog podeželskih krajin. Dejavnosti observatorija pa niso usmerjene le v področje krajin, temveč tudi v ohranjanje in širjenje “kmetijskih praks in tradicionalnega znanja”, kar je definirano kot “kompleksni sistemi, ki temeljijo na genialnih in raznolikih tehnikah, na lokalnem znanju podeželske civilizacije, ki je dala ključni prispevek k ustroju in vzdrževanju tradicionalnih krajin” ([UNESCO CBD, Ministrstvo za kmetijsko, prehransko in gozdarsko politiko, Laboratorij krajinske in kulturne dediščine, Univerza v Firencah, 2016](#)).

44

Funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

multifunctional Farming for the sustainability of European Agricultural Landscapes

Project N°: 2016-1-SK01-KA202-022502

 SK Na Slovaškem obstajajo številne tipologije kmetijskih krajin, prevladujoči tipi pa so bili objavljeni v Krajinskem atlasu Republike Slovaške ([Miklós & Hrnčiarová, Eds., 2002](#)) in v knjigi Reprezentativni krajinski tipi Slovaške (Bezák et al., 2010). Vse tipologije so dostopne na spletu. Za namene tega projekta smo posvetili posebno pozornost tipom, ki odražajo tradicionalne oblike rabe zemlje in izhajajo iz preteklih kmetijskih praks.

- Tipologija specifičnih krajinskih struktur vključuje naslednje tipe: tradicionalno uporabljane kmetijske krajine z majhnimi kmetijskimi gradbenimi objekti; tradicionalno uporabljane kmetijske krajine z vodnimi mlini; krajine s kombinirano tradicionalno uporabo zemlje in s tehničnimi področji in ljudsko arhitekturo; tradicionalno uporabljane kmetijske krajine z razpršenimi naselji; krajine s tradicionalno uporabljenimi travniki in pašniki; vinogradi.
- Tipologija zgodovinskih struktur in kmetijskih krajin (HSAL) ([Špulerová & Štefunková, Eds., 2009](#); [Špulerová & Petrovič, 2011](#)) vključuje naslednje tipe: HSAL z razpršenimi naselji; zgodovinske strukture vinorodnih krajin; zgodovinske strukture obdelovalne zemlje, travnikov in sadovnjakov; zgodovinske strukture obdelovalne zemlje in travnikov. Podtipi so razdeljeni v skladu s prevladujočo rabo zemlje.

 SI Slovenija je umeščena v osrčje Evrope in je bila vedno tranzicijska dežela med vzhodom (Panonija) in zahodom (Padska nižina), ki je vplivala na oblikovanje naselitvenih vzorcev in tudi izgleda krajin. Geografski in klimatski elementi imajo pomembno vlogo v procesih naseljevanja in rabe zemlje. Zgodovinsko gledano, so germanske, romanske, slovanske in madžarske kulture pripomogle k razvoju številnih kulturnih krajin na relativno majhnem ozemlju današnje Slovenije. Posledica tradicionalnega kmetovanja je oblikovanje določenih tipov kmetijskih zemljišč in mnoga izmed njih so uvrščena med izjemne krajine. V [Zakonu o zaščiti kulturne dediščine \(2008\)](#) je "kulturna krajina" opredeljena kot odprt prostor s svojimi komponentami, strukturo, razvojem in rabo, ki jo določajo človeški posegi in dejavnosti. V Atlasu slovenskih krajinskih tipov (Marušič et al., 1998) so bile postavljene osnove določitve najboljših (izjemnih) krajin, s čimer so bile opredeljene tudi strokovne podlage za vzpostavitev področij in elementov krajinske identitete, ki so bile določene v nacionalnih aktih načrtovanja in predstavljajo pomembno informacijo za kakršnokoli nadaljevanje raziskav o tipih krajinskih območij. Poleg tega, lahko pripomorejo tudi k razvoju turizma.

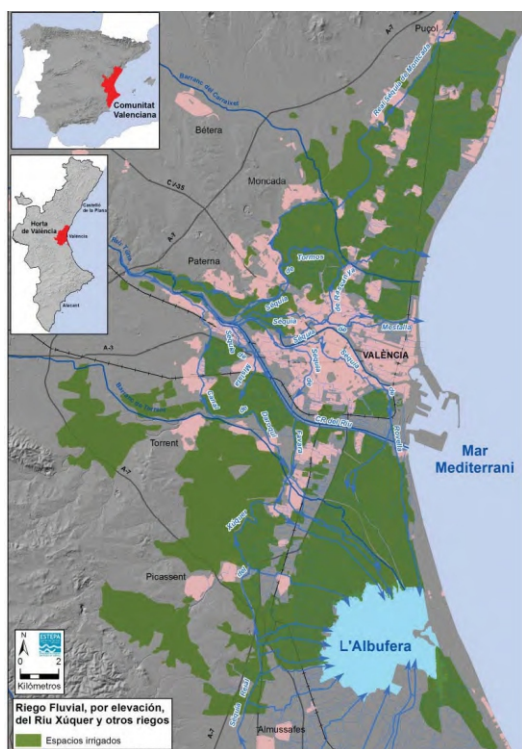
 ES Čeprav je v drugih državah klasifikacija in karakterizacija krajin prej izjema kot pravilo, pa ima Španija že vzpostavljeno začetno obliko karakterizacij krajin svojega ozemlja, kar je v skladu s priporočili Evropske konvencije o klimatskih spremembah ([United Nations Organisation, 1992](#)). Atlas krajin Španije ([Mata Olmo & Sanz Herráiz, Eds., 2004](#)), ki ga je objavilo Ministrstvo za kmetijstvo, prehrano in okolje (Ministerio de Agricultura, Alimentación y Medio Ambiente), je bil po več letih dela, ki sega v leto 2004, vendarle dokončan. Ta atlas predstavlja najpomembnejše orodje identifikacije krajin po vsem ozemlju, analize njihovih značilnosti, dinamike transformacije, pritiskov, ki jih oblikujejo, in poenostavljanja nadzora nad neželenimi spremembami. Dostopen je na spletu.

Funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Pravzaprav je to tudi edini razpoložljiv vir, saj do sedaj na nacionalni ravni ni bilo izdelano nobeno drugo tozadevno orodje. Po drugi strani pa se marsikaj dogaja na regionalnih ravneh in tako zlasti v določenih avtonomnih skupnostih konkretno analizirajo določene tipe krajin (organizacija krajin, dinamika krajin, percepcija krajin, kvalitativno vrednotenje). Španski popis naravne dediščine in biotske pestrosti je pravzaprav nekakšna kompleksna baza podatkov o španski naravni dediščini. Ustroj krajinske tipologije je predstavljen na Sliki 8.

L' Horta de València. Incertidumbre para un paisaje cultural ancestral. Categoría: Cultivos herbáceos mediterráneos. Clase: Horticultura al aire libre. Unidad: L'Horta de València. Emilio Iranzo García

Trizado de la acequia de Rascanya. Fuente: ESTEPA.

Pedanía de Benjaraig y matriz agrícola. Fuente: Fondo fotográfico de ESTEPA, 2009.

Evolución de la urbanización sobre el espacio agrícola de la Huerta. Fuente: ESTEPA

"Urbanalización" de la Huerta. Fuente: Elaboración propia, 2013

Poblamiento disperso (alquerías) y nuevas vías de comunicación. Fuente: Elaboración propia

Slika 8. Vsestranska tipologija španskih krajin je objavljena v delu Spain's Landscape Atlas, ki ga je leta 2014 izdalo špansko Ministrstvo za kmetijstvo (Ministerio de Agricultura, Alimentación y Medio Ambiente).

^{VI} Odlomek iz dela, ki ga je priredil sam avtor : Renes (2010): "European agricultural landscape history" in: [Pungetti & Kruse \(Eds.\) \(2010\): "European Culture Expressed in Agricultural Landscapes - The Eucaland Project Book". Palombi Editori, Roma.](#)

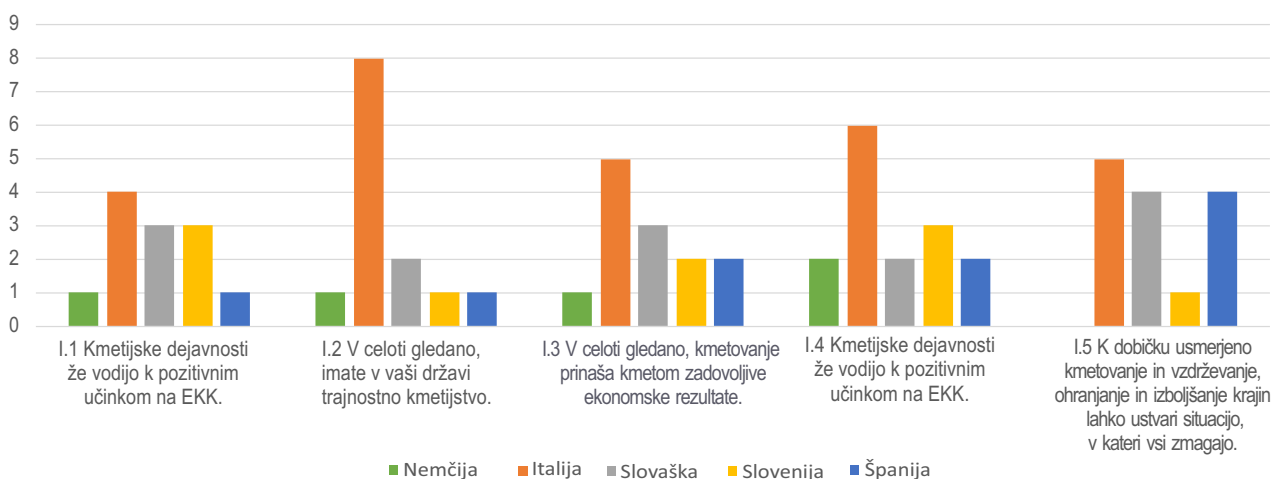
OHRANJANJE KRAJINSKE DEDIŠČINE

Večfunkcionalne in trajnostno naravnane kmetijske dejavnosti, ki prispevajo k ohranjanju krajinske dediščine

Naravne in kulturne vrednote kulturnih krajin izhajajo iz zgodovinskih krajinskih struktur. Njihova vrednost temelji na visoki stopnji biotske pestrosti in raznolikosti pokrovnosti tal, ohranjenih tradicionalnih kmetijskih oblikah obdelave zemlje in tehnologij in na družbeno ter zgodovinsko pomembnih zgradbah (Štefunková et al. 2011). Pomembnost majhnih kmetij se občuti zlasti v podeželskih naseljih, ker je njihova produkcija v smislu zadovoljevanja potreb trga bolj ali manj obrobne pomena. Služi namreč predvsem (delnemu) zadovoljevanju potreb ozkega lokalnega okolja. Večfunkcionalnost je gotovo eden izmed najpomembnejših vidikov trajnostnega razvoja. K analizi večfunkcionalnosti lahko v bistvu pristopamo na dva načina. Lahko jo opredelimo kot značilnost ekonomske dejavnosti, po drugi strani pa lahko večfunkcionalnost interpretiramo tudi v smislu pluralnosti vlog, ki naj jih odigra kmetijstvo (Bohátová et al., 2016).

Vprašalnik FEAL (Priloga 2.; Sl. 9) je deloma potrdil:

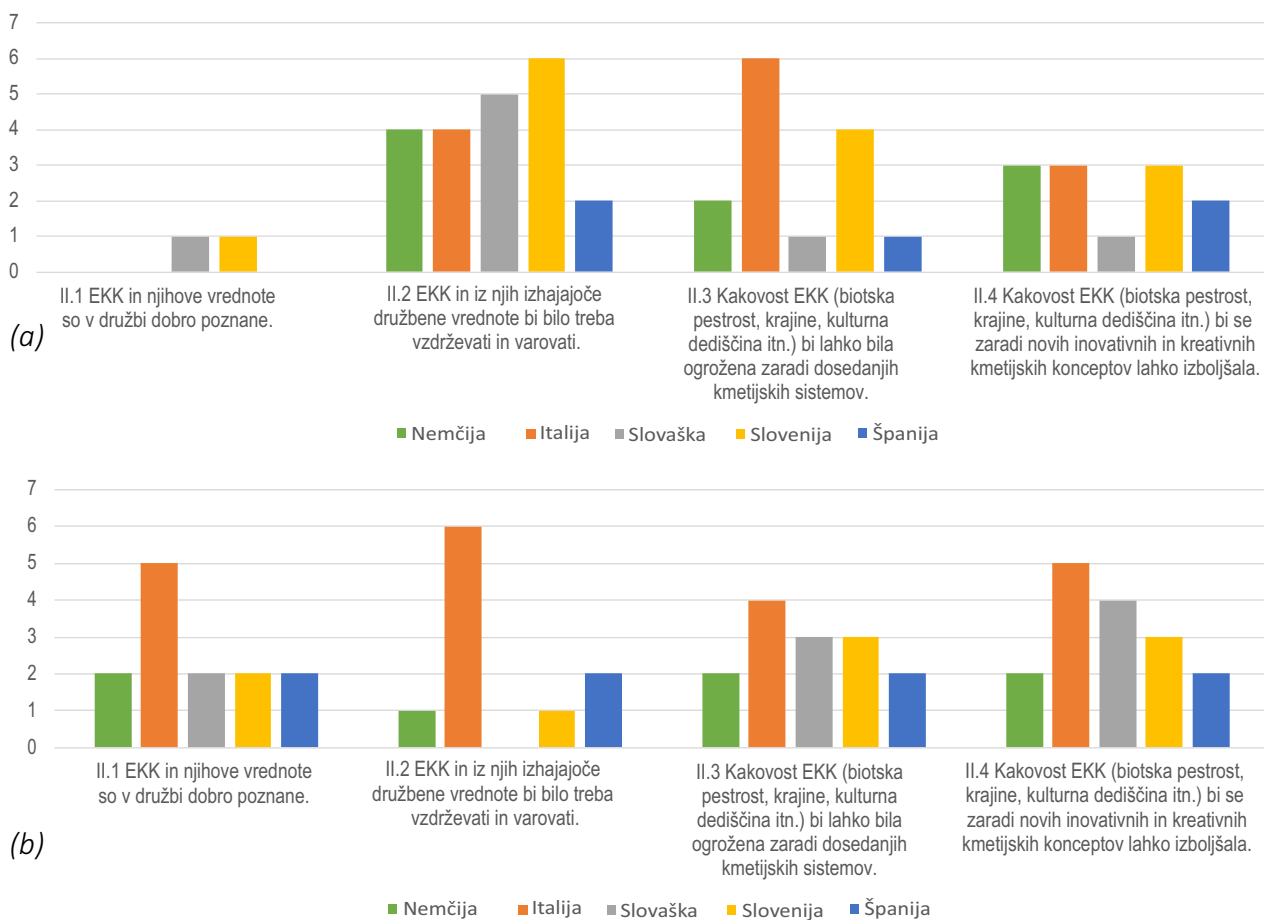
- I.4 "Kmetijske dejavnosti že vodijo k pozitivnim učinkom na EKK." Slovaški intervjuvanci (in večina drugih) se s to izjavo strinjajo. Veliko strinjanja je tudi med Nemci, Italijani in Slovenci. V Italiji je tudi precej vzdržanih glasov, v Sloveniji pa se polovica ne strinja.
- I.5 "K dobičku usmerjeno kmetovanje in vzdrževanje, ohranjanje in izboljšanje krajin lahko ustvari situacijo, v kateri vsi zmagajo." Večina intervjuvancev se s to izjavo močno strinja.

Slika 9. I. Stanje kmetovanja in kmetijstva: se strinjam.

Rezultati vprašalnika FEAL (Priloga 2) na splošno potrjujejo potrebo po vrednotenju kakovosti EKK. Vsi intervjuvanci se strinjajo, da obstaja potreba po zaščiti in valorizaciji EKK, medtem ko se ocene o stopnji zavedanja o pomenu EKK razlikujejo.

- II.1 “EKK in njihove vrednote so v družbi dobro poznane.” Obstaja nek zanimiv razkorak med strinjanjem (Nemčija, Slovaška, Španija in Italija) in nestrinjanjem (Nemčija, Španija, Italija in Slovenija). V primeru slednje nestrinjanje izraža celo večina.
- II.2 “EKK in iz njih izhajajoče družbene vrednote bi bilo treba vzdrževati in varovati.” S to izjavo so se strinjali vsi. Brez izjeme.
- II.3 “Kakovost EKK (biotska pestrost, krajine, kulturna dediščina itn.) bi lahko bila ogrožena zaradi dosedanjih kmetijskih sistemov.” Tudi v tem primeru so se vsi intervjuvanci odločno strinjali ali vsaj strinjali (Sl. 10a).
- II.4 “Kakovost EKK (biotska pestrost, krajine, kulturna dediščina itn.) bi se zaradi novih inovativnih in kreativnih kmetijskih konceptov lahko izboljšala.” Večina se je strinjala tudi s to izjavo (Sl. 10b).

Slika 10. II. Stanje evropskih kmetijskih krajin: se močno strinjam/ se strinjam.

multifunctional Farming for the sustainability of European Agricultural Landscapes

Project N°: 2016-1-SK01-KA202-022502

Nacionalni pristopi

DE Večina kmetijskih proizvodov je namenjenih masovnemu trgu, pri čemer se stremi k visoki kakovosti po čim nižji ceni. To postavlja kmete v položaj, v katerem se morajo ves čas truditi, da večajo učinkovitost in nižajo stroške proizvodnje. Glede na podjetniški pristop, ki je lahko različen, ima (a ne nujno) lahko njihov trud za nižanje stroškov in večanje učinkovitosti negativne učinke na krajino. Na splošno bi lahko rekli, da se v Nemčiji za certificirane ekološke produkte v smislu trajnostne pridelave vzpostavljajo tržne niše, kar omogoča večje prihodke na enoto proizvoda. Ob vseh dobro poznanih izzivih, ki zadevajo dostopnost virov (delovna sila, zemlja, kapital) bo najpomembnejši dejavnik uspešnega kmetijstva pravzaprav kar sam kmetijski podjetnik in njegova konceptualizacija celotne kmetije: odlične tehnične spretnosti, razviden podjetniški pristop in posledice v izvedbi.

Pomembno je, da obstajajo vitalne kmetije, ki znajo unovčiti znanje o krajinskih vrednotah in vključiti to tako imenovano dodano vrednost v konvencionalne kmetijske dejavnosti. Glede tega so situacije v različnih sodelujočih državah različne.

Negotova ekonomska situacija in nizek dohodek ne bosta delovala kot spodbuda za uveljavljanje trajnostnih metod v kmetijstvu in tako je treba ta gordijski vozec presekat na način, ki bo spodbudil izvedbe, ob kakršnih pridobita tako kmet kot okolje (krajina).

Rešitve pa ne gre iskati v vedno novih subvencijah, temveč v jasnih konceptih, ki bodo ustrezali tako kmetom kot specifičnemu okolju, v katerem delujejo samostojno ali v povezovanju z drugimi. V marsikateri situaciji je povsem smiselno, da omogočimo deležnikom, da postanejo delničarji. Obstaja potreba po novih modelih, zlasti ko gre za rabo kmetijskih zemljišč, ko se velikokrat pokaže navzkrižje interesov med ekonomskimi potrebami in zagovorniki varovanja okolja.

GAK (Gemeinschaftsaufgabe Agrarstruktur und Küstenschutz) omogoča nekaj primernih ukrepov za pridobitev subvencij: pridelava različnih kultur; ekstenzivna permanentna raba zelenih površin; ekološke metode pridelave; posaditev rož v podolgovatih pasovih; pridelava sadja na nizkodebelnih drevesih, ukrepi za nadzor erozije v kmetijstvu. Posamezne kmetije lahko sprožajo pobude v smislu večfunkcionalnega kmetijstva, lahko pa jih dajejo tudi druge organizacije, ki se udeležujejo pri zaščiti okolja in narave, kar vse lahko prispeva k razvoju večfunkcionalnega kmetijstva v Nemčiji.

IT V Italiji je od leta 1985 v veljavi poseben zakon, ki je namenjen pregledu skupnih dohodkov kmetov, ki se ukvarjajo tudi s turizmom, s specifično davčno shemo in financiranjem obnove zgradb prizidkov, dvorišč in drugih prostorov, ki so namenjeni sprejemu obiskovalcev, vključno z drugimi turizmu namenjenimi uslugami in servisi. V nedavno sprejetem zakonu (št. 96, 20.2. 2006), ki se v skladu s posebnimi pravili nanaša tudi na regionalne ravni, se izpostavlja pomembnost obveznega upoštevanja njegovih določil s strani kmetov, in to zlasti v smislu obnavljanja podeželske dediščine in ponovnega uveljavljanja tradicionalnih kmečkih jedi in receptov. Zakon odločilno vpliva na obnovo kmetijskih posesti in krajine. Druge oblike podeželskega gostoljubja, ki niso v neposredni zvezi s kmetijstvom zajemajo še podeželske hiše, počitniške vikende in ponudbe prenočitve z zajtrkom, kot je to v navadi tudi v drugih državah. Med mladimi kmeti (tudi ženskami) obstaja vse večji interes za uveljavljanje novih konceptov trajnostnega kmetijstva, pri čemer se zanimajo za ekološko kmetijstvo, mediteransko kuhinjo in izrabo obnovljivih virov.

Funded by the Erasmus+ Programme of the European Union

multifunctional Farming for the sustainability of European Agricultural Landscapes

Project N°: 2016-1-SK01-KA202-022502

SK Kmetijske dejavnosti ustvarjajo krajinske vrednote. In celo več, omogočajo izvajanje drugih ekosistemskih funkcij, imajo pozitiven vpliv na hidrologijo, preprečevanje požarov, mikroklimo itn. Trenutno na Slovaškem tradicionalne kmetijske krajine potrebujejo finačno pomoč, če naj se ohrani njihov značaj. Regije, ki so zaradi naravnih razlogov depriviligirane v smislu možnosti kmetijske proizvodnje dobivajo s strani Evropske unije znatno finančno podporo. Takšno razporejanje podpor kmetijstvu po našem mnenju ni trajnostno naravnano; ne glede na to pa so v začetni fazi kmetijske obnove tovrstne subvencije v kmetijskem okolju koristne ([Slámová et al., 2016](#)). Projekti, izpeljani v okviru Programa za razvoj podeželja (PRP) 2007–2013 – ukrep 3.1. Raznolikost v smislu nekmetijskih dejavnosti prispeva k razvoju novih nekmetijskih dejavnosti, namenjenih končnim uporabnikom. Večina izvajalcev se osredotoča na kmečki turizem, njihov cilj pa je privabiti turiste v slovaške regije, odpirati nova delovna mesta in iz nekmetijskih dejavnosti dosežati večjo bruto dodano vrednost. Potrjeno je bilo, da so bili ti cilji doseženi, vendar je v procesu izvajanja prišlo do številnih problemov, pri čemer so prevladovale finančne težave in težave z administrativnim vodenjem projektov ([Bohatova & Schwarz, 2016](#)). Slovaških kmetov, ki prepoznajo značaj krajine in njene vrednote ter so zmožni svoje znanje preusmeriti v poslovne dejavnosti kmetije, je zelo malo. Delajo le na nekaj slovaških kmetijah.

SI Obstajajo politike stimuliranja izven Skupne kmetijske politike (SKP) ali Programa za razvoj podeželja (PRP) kot npr. projekt čezmejnega sodelovanja znotraj Interrega, ki lahko pomenijo spodbudo za ohranjanje kmetijskih krajin in razvoja večfunkcionalnih kmetijskih praks v okvirih njihovih prioritet (biotska pestrost, zaščita naravne in kulturne dediščine, razvoj majhnih podjetij in socialna vključenost). Vendarle pa takšne podporne aktivnosti ne morejo preseči človeškega dejavnika. Rezultati projekta PEGASUS^{VII} so pokazali, da je zasebna iniciativa kmetov šibka in kot takšna predstavlja tudi zastarel model. Individualni pristop nima možnosti preživetja, kooperacijo pa zaznamujeta nezaupanje ter pomanjkanje zvestobe in podjetniških spretnosti. Preostanek skupnosti ne zaupa posameznikom, ki se tozadevno izpostavijo. Inovativno in podjetniško usmerjeni posamezniki kažejo drugim, kakšne so možne poti in jim dokazujejo, da je možno razvijati tudi trajnostno naravnane pristope delovanja. Vendar pa sta zmožnost in pripravljenost razumevanja teh alternativ zelo majhni. Enako velja tudi za pripravljenost na sodelovanje.

ES Kar 28% španskega ozemlja, ki je namenjeno kmetijski dejavnosti, se sooča s težavami v smislu podnebnih razmer, pomanjkanja vode, nerodovitne prsti in goratosti reliefa. Dogaja se tudi izrazit process drobljenja, saj več kot polovica kmetij ne obsega nit 5 hektarov, kar otežuje razvoj profesionalnega kmetijstva in zaposlovanja v kmetijskem sektorju (60% dela opravijo družinske kmetije). Pomanjkanje zaposlitvenih možnosti v podeželskem okolju spodbuja odhajanje mladih, kar ima negativen vpliv na menjavo generacij v kmetijstvu. Drobitev kmetij, njihova majhnost, dolgotrajni postopki v zvezi z izplačili subvencij (SKP) majhnim kmetom in omejitve znotraj sistema našega kmetijstva ovirajo vzdrževanje trajnostne naravnosti številnih kmetij.

50

Funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

multifunctional Farming for the sustainability of European Agricultural Landscapes

Project N°: 2016-1-SK01-KA202-022502

Andaluzijski PRP ([EC, 2017](#))³ je vključeval ukrepe, s katerimi se je podpiralo večfunkcionalno in trajnostno kmetijstvo v smislu “kmetijskega okolja in klime” ter “ekološkega kmetijstva”. Znotraj tega je bilo definirano tudi delovanje, ki naj bi sledilo potrebam po vztrajanju pri dejavnostih, pomembnih za okolje pa tudi tistih, ki naj preprečijo odhajanje ljudi s podeželja. Vpeljevali naj bi se produkcijski načini, ki omogočajo bolj trajnostno rabo naravnih virov in trajnosti razvoj genetskih virov v kmetijstvu, obenem pa naj bi se spodbujalo tudi rast in konsolidacijo ekološkega sektorja.

^{vii} Vir in več informacij: http://cordis.europa.eu/project/rcn/91171_en.html

Funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

multifunctional Farming for the sustainability of European Agricultural Landscapes

Project N°: 2016-1-SK01-KA202-022502

PRIČAKOVANE KORISTI ZA KMETE

Projekt je namenjen družinskim in majhnim kmetijam ter mladim kmetom, ki želijo doseči naslednje ugodnosti:

Dvigniti stopnjo zavedanja o pomenu krajinskih vrednot med kmeti in deležniki, povečati zmožnosti in znanja, se spoprijeti z izzivi razvoja evropskega podeželja, ki zadevajo cilje Evropske krajinske konvencije, in upoštevati posebnosti upravljanja podeželja v različnih evropskih kmetijskih krajinah (EKK).

Vprašalnik (Priloga 2) je potrdil našo domnevo, da je zavedanje o krajinskih vrednotah s strani naših kmetov in deležnikov pomembno za izboljšanje našega kmetijskega poslovnega okolja. V smislu obvez, ki izhajajo iz EKK ([CoE, 2000](#)), se pričakuje, da bodo vse evropske države vzdrževale raznolikost evropskih tipov, pri čemer bo v procesih odločanja odločala tudi javnost. Trenutni evropski trendi kažejo na osredotočenje na vrednostno-semantične lastnosti krajin in na ohranjanje tistih značilnosti, ki izhajajo iz naravne in zgodovinske geneze teritorija ([Jančura et al., 2010](#)). Iz same ankete (Priloga 2) ni razvidno, ali so krajinske vrednote kmetom poznane; vseeno pa obstaja širok družbeni interes za ohranitev krajinskega značaja. Intervjuvanci se strinjajo, da je mogoče z inovativnimi in kreativnimi kmetijskimi praksami izboljšati krajinsko kakovost. Izražena je bila tudi želja po metodičnih orodjih za razumevanje pomena krajinskih vrednot znotraj kmetijskih krajin. V okviru tega projekta bo pojasnjena raba metodičnih korakov in rezultatov s pomočjo konkretnih primerov študij, kar naj bi omogočilo prenos znanstvenega znanja v prakso majhnih in družinskih kmetij ter mladih kmetov.

Iskanje idej in rešitev za prihodnje teme izobraževanj in večfunkcionalno kmetijstvo, ki lahko ob upoštevanju dediščine EKK vodi do situacij, kjer so vsi zmagovalci.

Kmetje so vsak dan v stiku s krajino. Kmetovanje tako vključuje širok nabor organiziranih dejavnosti (vezanih na zemljo ali morje), ki so namenjene produkciji hrane in drugim dobrinam za domačo uporabo ali za prodajo na trgu. Posledica tega je, da ima kmetijstvo globok pomen za človeštvo, hkrati pa kmetijstvo vpliva tudi na ekologijo in zunanji izgled podeželskega okolja, in to do takšne mere, da ima v številnih državah krajina, kjer se izvaja kmetijsko dejavnost, pomembno kulturno vrednost, ki se postavlja ob bok ekonomskemu pomenu ali pa ga celo presega ([Jackson, 2013](#)). Raznolike dejavnosti na kmetijah in večfunkcionalno kmetijstvo dajejo kmetom določeno stopnjo neodvisnosti od kmetijske produkcije, ki jo pogojujejo zlasti naravni pogoji in vremenske razmere. Nadalje, v skladu s podatki iz publiciranih virov in rezultati ankete (Priloga 2) lahko rečemo, da se kmetje v vseh državah dnevno soočajo z administrativnimi ovirami in ne povsem delujočim trgom za njihove proizvode. To bi lahko bila njihova glavna motivacija za iskanje inovacij, ki naj presežejo običajne kmetijske prakse in jim omogočijo, da povečajo dobičke svojih kmetij. Trenutno "zdravstveno" stanje kmetijskih krajin v številnih regijah Evropske unije ne ustreza kriterijem optimalne in ekološke rabe zemlje

52

Funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

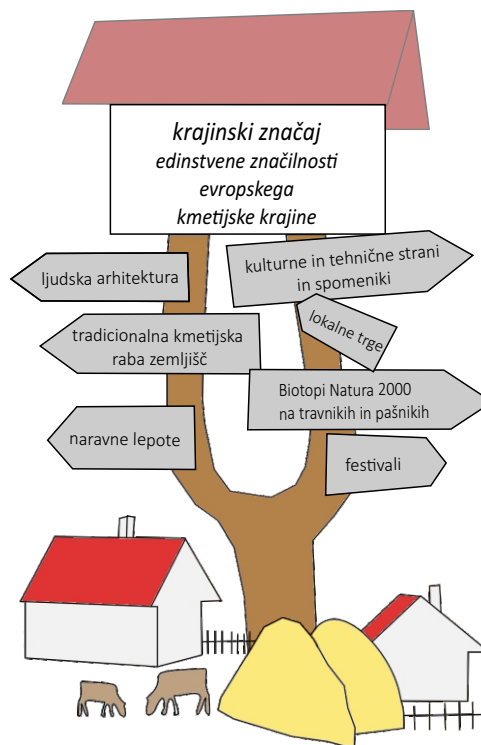

To velja zlasti za krajine z značilno tradicionalno kmetijsko obdelavo, kjer je glavni problem opuščanje zemlje (Slovaška, Slovenija, Španija). Čakanje na rešitve, ki naj bi jih prinesla zakonodaja, povzroča nepopravljivo škodo na račun krajinskih vrednot, posledične težave na področju ekologije in povsem mogoče ekonomske izgube. Eden izmed rezultatov ankete (Priloga 2) kaže na to, da bi bile vsakršne pobude in svetovalne storitve v zvezi s PIU dobrodošla pomoč kmetom pri njihovem trudu, da prilagodijo svoje poslovne strategije zapleteni zakonodaji. Dobro izobraženi kmetje bi bili zmožni odkriti potencialne trajnostnega razvoja krajin in v tem smislu začeti z delovanjem, kakršnega države pričakujejo. Temu primerno bi bilo takšno delovanje tudi sestavni del njihovih uspešnih poslovnih načrtov.

Razlaga vloge majhnih, družinskih kmetij in mladih kmetov pri vzdrževanju podobe podeželske krajine z raznolikimi večfunkcionalnimi dejavnostmi, ki so usmerjene k ohranjanju značaja krajine in naravne, kulturne ter zgodovinske dediščine kmetijskih krajin v Evropi.

Večfunkcionalno kmetijstvo se v vsaki državi razvija na različnih nivojih. Dejavnosti, ki naj bi bile pomembne za ohranjanje in vzdrževanje krajinskih vrednot, so:

- Kmečki turizem, ki izvira iz eko-muzejskih koncepcij tradicionalnega obdelovanja zemlje v krajinah, kjer naj bi bile kmetije privlačne točke za turiste in hkrati bistven element v razvoju rekreacijske infrastrukture podeželja;
- Neposredno trženje kmetijskih proizvodov, povezanih s skupnostno podprtim kmetijstvom in solidarno ekonomijo (predelava in neposredna prodaja kmetijskih proizvodov, "izberi svoj pridelek", košarice pridelkov, skupine kupcev);
- Socialno kmetijstvo, dnevna oskrba starejših, rehabilitacija, skrb za ljudi s posebnimi potrebami, usposabljanja, zaposlitve za ljudi z omejenimi delovnimi zmožnostmi;
- Izobraževanje (kmetijski vrtci, organizacija tečajev, delavnic, itn.).

Kmetija je lahko atraktivna destinacija znotraj regionalnega sistema turističnih informacij, saj lahko nudi živo predstavitev krajine, vključno s svetovalnimi in drugimi storitvami (Sl.11).

Slika 11. Pomembnost kmetijskih aktivnosti malih in družinskih kmetij za ohranjanje značaja krajin in za izgradnjo turističnih informacijskih sistemov.

multifunctional Farming for the sustainability of European Agricultural Landscapes

Project N°: 2016-1-SK01-KA202-022502

Nadalje, v skladu z lokalnimi tradicijami in festivali lahko postane privlačna točka organiziranja delavnic obrti ali kulturnih dogodkov. Odpirajo se tudi zanimive možnosti vodenja po učnih poteh za turiste, ponudb poti, primernih za jezdenje, in drugih možnosti, ki bi lahko pritegnile turiste. Vodič lahko v neposrednem osebnem kontaktu z obiskovalci poleg običajnih dejavnosti podeželskega turizma ponudi številne možnosti, ki so povezane s kmetijstvom, vključno z okušanjem jedi iz domačih pridelkov.

Virtualni vodnik kot mobilna aplikacija, ki se ponuja na spletni strani kmetije, lahko omogoči vpogled v krajino v obliki povečane resničnosti, internetna povezava pa lahko hitro razširi paket osnovnih informacij, ki se ponuja na spletni strani kmetije. Vzpostavitev eko muzejev je tako za kmete kot obiskovalce druga oblika kombiniranja krajinske identitete, tradicionalnega znanja, dediščine, dviga zavesti, okušanja hrane in izobraževanja. Prvenstvena naloga eko muzejev je dokumentiranje in predstavitev tipičnih značilnosti krajine, hkrati pa so ti namenjeni tudi ohranjanju bolj ali manj razvidne naravne, kulturne in zgodovinske dediščine krajine, kulturne ponudbe in tradicij. Pri obvladovanju geografskega območja sodelujejo lokalni prebivalci, obiskovalci pa lahko eventuelno v praksi preizkusijo, kako delujejo tradicionalne kmetijske prakse.

Podoba krajine ali njene tipične lastnosti se lahko v smislu tržnih strategij uporabijo kot zaščitna znamka proizvodov, ki izhajajo iz določenega teritorija. Regionalna strategija zaščitnih znamk proizvodov lokalnega porekla se lahko uporabi pri vsakodnevem trženju prehrane v trgovinah, med festivali ali v kontekstu regionalne promocije turističnih dejavnosti.

Rezultati vprašalnika FEAL (Priloga 2)

Ob vprašanju ocenjevanja pomembnosti različnih spretnosti, kvalifikacij in znanja kmetov, ki želijo voditi uspešne kmetije, da bi spodbujali vzdrževanje EKK, so odgovori povsem različni.

- VII.2 "Razumevanje tipologije EKK". Ta zmožnost se ocenjuje kot zelo pomembna ali pomembna.
- VII.3 "Razumevanje kulturnih vrednot in dediščine EKK". To zmožnost intervjuvanci ocenjujejo kot zelo pomembno ali pomembno, z izjemo dveh predstavnikov Nemčije, ki jo ocenjujeta kot manj pomembno.
- VII.5 "Komunikacijske veščine" se ocenjujejo kot pomembne ali zelo pomembne, z izjemo dveh slovaških intervjuvancev, ki sta glede tega vprašanja ostala neopredeljena.
- VII.6 "Podjetniška izmenjava" je bodisi pomembna ali zelo pomembna zmožnost. Le dva slovaška intervjuvanca sta jo opredelila kot manj pomembno.
- VII.7 "Razumevanje trajnostnega podjetništva." Večina intervjuvancev ocenjuje to zmožnost kot zelo pomembno ali pomembno. Trije italijanski intervjuvanci pa so glede tega ostali neopredeljeni.
- VII.8 "Tehnične spretnosti" so na splošno ocenjene kot zelo pomembne ali pomembne. V Nemčiji so trije intervjuvanci glede tega vprašanja ostali neopredeljeni (Sl. 12a12b).

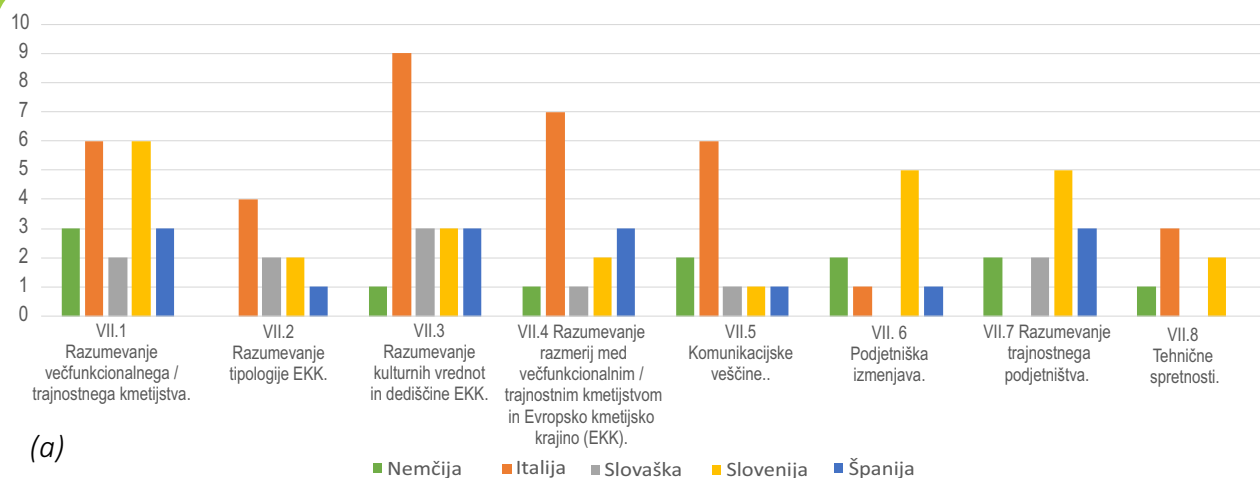
Funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

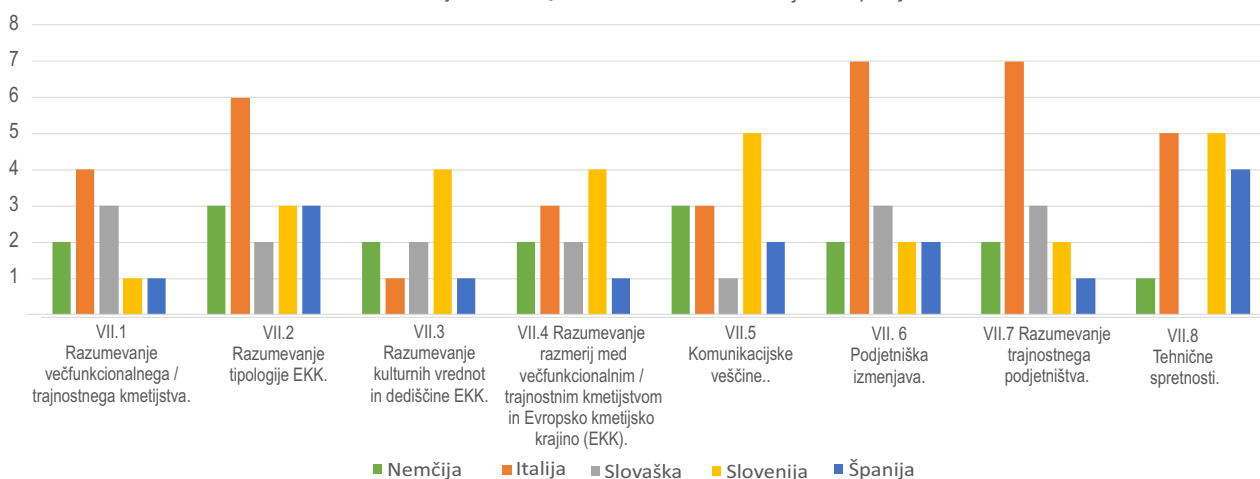

multifunctional Farming for the sustainability of European Agricultural Landscapes

Project N°: 2016-1-SK01-KA202-022502

(a)

(b)

Slika 12a12b. Pomembnost različnih spretnosti/usposobljenosti/znanj za kmetovalce, ki hočejo graditi uspešno kmetovanje s spodbujanjem vzdrževanja EAL: zelo pomembno (a)/ pomembno (b).

FEAL skuša najti načine za premostitev teh vrzeli, in to s predlogi učnih vsebin, ki naj bi zadovoljile omenjene potreboe, kot so jih opredelili intervjujanci v prvi fazi projekta.

Funded by the Erasmus+ Programme of the European Union

multifunctional Farming for the sustainability of European Agricultural Landscapes

Project N°: 2016-1-SK01-KA202-022502

ZAKLJUČKI

V okvirih sedanjih struktur zaščite krajine, ki jih bo treba ustrezno vzdrževati, se kažejo možnosti novih funkcij. Zgodovinske raziskave nam lahko pomagajo pri prikazu odpornosti krajinskih struktur v različnih obdobjih in ekonomskih sistemih. Tradicionalni kmetijski sistemi izhajajo iz zgodovinske rabe zemlje in so del vrednot številnih evropskih krajin. Večfunkcionalnost kmetijstva, trajnostne kmetije in njihova povezanost s krajino predstavljajo neko širšo tematiko. Niso nekaj novega in pomenijo ključno točko v evropski politiki razvoja podeželskih območij. Čeprav so med državami razlike, igrajo majhne kmetije v vseh podeželskih območjih pomembno vlogo, in to še zlasti v kontekstu oblikovanja raznolikosti na področju EKK. Vse večfunkcionalne in trajnostno usmerjene kmetijske dejavnosti se odvijajo na področju krajin, kjer se uporabljajo krajinski viri z vzajemnimi učinki in omejitvami med kmetijo in krajino. Same krajinske značilnosti lahko tako na lokalni ravni kot v širšem okolju vplivajo na kmetovo izbiro tipa funkcije. Vendarle pa na raznolikost večfunkcionalnih dejavnosti morda bolj kot sam kontekst krajine vplivajo poslovne kompetence kmeta. Najpomembnejše pri vsem tem je, da v krajini obstajajo vitalne kmetije, ki prenašajo znanje o krajinskih vrednotah v svoje poslovne strategije (pretok denarja) in v konvencionalne kmetijske dejavnosti vključujejo tako imenovano dodano vrednost.

Celotna kmetijska površina v uporabi (KPU) za EU-28 v letu 2013 zajema 174,6 milijona hektarov. Na tem relativno stabilnem kmetijskem področju celotne Evropske unije, kjer je značilen upad števila kmetij, se povprečna velikost kmetije posledično povečuje. Ustroj kmetijstva v članicah EU se razlikuje glede na razlike v geologiji, topografiji, podnebjju, naravnih virih kot tudi v smislu raznolikosti (bivših) političnih in ekonomskih sistemov, regionalne infrastrukture in družbenih običajev. Razlike v povprečni velikosti kmetij, ki se pojavljajo med državami članicami, so v veliki meri povezane z lastniškimi vzorci, saj je za države z visokim številom majhnih kmetij značilna delna samooskrbnost kmetij, ob čemer so večje kmetije pogosto v lasti korporacij, delniških družb, družb z omejeno odgovornostjo ali združenj.

V skladu s podatki Eurostata ([EC, 2016](#))² je bilo v EU skoraj tri četrtine v ekonomskem smislu zelo majhnih kmetij samooskrbnih. Majhne kmetije so bile vedno oporni kamen kmetijskih dejavnosti v EU, saj dajejo svoj doprinos k zaposlovanju in razvoju podeželskih območij. Ponudijo lahko posebne kmetijske produkte, hkrati pa so ponudnik družbenih, kulturnih in okoljskih storitev. V skladu z ugotovitvami poročila se številni lastniki majhnih kmetij borijo za preživetje.

Na splošno bi lahko rekli, da se majhne kmetije in mladi kmetje dnevno soočajo s sledečimi ovirami:

- nezadostna izobraženost, premalo možnosti usposabljanj, pomanjkanje kapitala;
- šibka finančna podpora majhnim kmetijam v primerjavi z velikimi kapitalsko intenzivnimi kmetijami;
- problem z najemanjem zemljišč (nerazčiščena lastniška razmerja ali pa velike kmetije, ki imajo dolgotrajne najeme zemljišč);
- zapleteno tržišče s prehrabnimi izdelki;
- nezadostna in komplicirana zakonodaja;
- pomankljive socialne ugodnosti v nekaterih državah.

Funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

multifunctional Farming for the sustainability of European Agricultural Landscapes

Project N°: 2016-1-SK01-KA202-022502

Znotraj Evropske unije se pojavlja težnja po bolj odprti svetovni ekonomiji, kar močno podpirajo neevropski izvozniki kmetijskih proizvodov in Svetovna trgovinska organizacija. V tem smislu se pričakuje, da bo prišlo do postopnih odprav kmetijskih subvencij. Ekonomska negotovost in nizki prihodki vsekakor ne bodo spodbudili rabe trajnostnih metod v kmetijstvu. Treba je torej nekako rešiti ta gordijski voz in v čim širšem obsegu spodbuditi takšne rešitve, kjer bodo v razmerju med kmetijstvom in krajino vsi zmagovalci. Rešitev tako seveda ne gre iskati v smeri vedno novih subvencij, temveč v jasnih konceptih kmetov ali povezav, znotraj katerih delujejo v svoji specifičnih okoljih. V številnih situacijah je smiselno, da deležniki postanejo delničarji. Obstaja potreba po novih modelih, zlasti pri rabi kmetijskih zemljišč, kjer se pogosto pokažejo nasprotujoči si interesi med okoljskimi zahtevami in ekonomskimi potrebami.

Ne obstaja nikakršna evropska definicija "majhne" ali "velike" kmetije. Poleg tega tudi ni mogoče govoriti o jasnih mejah, kdaj je majhna kmetija le samooskrbujoče gospodinjstvo, ki ne predstavlja ekonomske enote. Obstaja pa nekaj definicij na ravni držav, ki so opredeljene v nacionalnih zakonodajah. Za oris velikosti kmetije obstajata dva glavna kriterija: eden temelji na ekonomski klasifikaciji kmetij v smislu njihove standardne ekonomske produkcije, drugi pa na obsegu uporabljenih kmetijskih površin. Izmed vseh držav, ki sodelujejo v tem projektu, se lahko Italija pohvali z najboljšo zakonodajo v zvezi z majhnimi in družinskimi kmetijami ter vzdrževanjem zgodovinskih krajin. Po drugi strani, pa neugodna zakonodaja v vzhodnoevropskih državah negativno vpliva na dnevne aktivnosti majhnih in družinskih kmetij ter mladih kmetov, ob čemer so postopki prijavljanja na razpise za pomoč in financiranje prezapleteni za običajne kmete.

Velike razlike tako v smislu geografske raznolikosti kot kompleksnih zgodovinskih okoliščin so posledično vodile tudi do raznolikosti regionalnih in lokalnih krajin. Vsaka ima svojo zgodbo in svoje tipične značilnosti. S sistematičnim pristopom je možno prikazati klasifikacijo krajin [Meeus et al. \(1990\)](#). Čeprav so ob publikacijah, ki na sintetičen način zajemajo celotno Evropo, neogibna tudi precejšnja posploševanja, se da iz njih izluščiti podobo številnih najbolj značilnih zgodovinskih krajin, ki so nastale kot rezultat lokalnih ali regionalnih specializacij. Na evropski ravni se uporablja delitev na glavne tipe krajin: stara bokaža, odprte krajine, linearna naselja, mediteranske krajine, gore in višavje. Nacionalni tipi kmetijskih krajin naj bi se dokončno vzpostavili znotraj podatkovne baze evropskih tipov kmetijskih krajin, ki jo je zgradil EUCALAND ([Pungetti & Kruse, Eds., 2010](#)). Trenutno je v bazi 44 tipov, podatki pa se sproti dograjujejo. Komplementarni podatki o pokrovnosti tal na regionalni ravni so dostopni na zemljevidu pokrovnosti tal Corine (44 kategorij pokrovnosti tal). Če pogledamo na stvar z vidika držav, uporablja Slovaška tipologije, ki so namenjene tradicionalni rabi zemlje in zgodovinskim strukturam v kmetijskih krajinah, Nemčija pa uporablja tipologijo, ki prvenstveno temelji na klasifikaciji pokrovnosti tal, ker v tej državi ni nobene specifične tipologije v zvezi z zgodovinskimi krajiniami.

57

Funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

multifunctional Farming for the sustainability of European Agricultural Landscapes

Project N°: 2016-1-SK01-KA202-022502

Španska tipologija vključuje tako tekoče kot zgodovinske vidike rabe zemlje in velja za eno najkompleksnejših krajinskih tipologij v Evropi. Krajinski tipi v Sloveniji odražajo raznolikost okoljskih pogojev z geoklimatsko razgibanostjo in temu ustrezno rabo zemljišč, kjer se tudi v vizuelnem smislu kaže značaj krajine. V italijanskem pristopu k prikazu tipologij se izpostavlja zgodovinske kmetijske krajine v njihovi razporeditvi od severa proti jugu. Pri tem se izpostavljajo njihove zgodovinske in kulturne vrednote, ki kot dediščina preteklosti izhajajo še iz antičnih časov. Ob trenutnih evropskih trendih je očitna osredotočenost na vrednostno-semantične lastnosti krajine in ohranjanje lastnosti, ki izhajajo iz naravnih in zgodovinskih danosti okolja. Vsi intervjuvanci so se strinjali, da obstaja potreba po zaščiti in vrednotenju EKK. Trenutno so aplikativne raziskave v zvezi s krajinskimi vrednotami (in njihova implementacija v kmetijske prakse) nezaželene. Večina metod, s katerimi se določa proces vrednotenja značaja krajin, je oblikovana v smislu potreb strokovnjakov. "Mehke variante" takšne metode, ki bi bila namenjena laični javnosti, ni na voljo. Nadalje, na voljo ni nobenih evropskih klasifikacij in pristopov, ki bi pri spoznavanju zgodovine, značilnosti in pomena EKK pomagali kmetom in mladim podjetnikom. Tako bo ta projekt priskrbel izobraževalno orodje, s pomočjo katerega bo možno uporabljati znanje o krajinskih vrednotah znotraj različnih krajinskih tipov in ga prenašati v dnevne kmetijske dejavnosti skozi vzorce študijskih primerov.

V raziskavi FEAL je bil poudarjen pristop od spodaj navzgor: od majhnih, družinskih kmetij in mladih entuziastičnih kmetov do krajine in teritorialnega načrtovanja, ki je dobrodošlo in lahko igra zelo pomembno vlogo znotraj procesov odločanja v prihodnjem vzdrževanju krajinskih tipov.

Ne glede na to je pomoč nevladnih organizacij, ki skrbijo za pretok informacij od državnih teles, deležnikov in strokovnjakov do kmetov, povsem nesporna v vseh sodelujočih državah. Ciljna skupina mladih kmetov je najbolj obetavna, zlasti v kontekstu rabe elektronskih učnih vsebin in novih, modernih poslovnih strategij na njihovih kmetijah. Na splošno rečeno, spletnih programov PIU za kmete zaenkrat še skorajda ni, zlasti ko govorimo o izobraževanju, ki je usmerjeno na rabo in prenos znanja o krajinskih vrednotah v večfunkcionalno kmetijstvo.

Te storitve običajno izvajajo lokalne kmetijske zbornice, na nacionalni ravni pa Ministrstvo za kmetijstvo. Ne glede na to pa je lokacija njihovega izvajanja pogosto preveč oddaljena od kmetov. Spletni portali postajajo vse pomembnejši. Velikokrat jih vodijo nevladne organizacije. Družbene potrebe po dejavnostih PIU in potreba po izboljšanju kakovosti krajin predstavljajo dobro izhodišče za uporabnost rezultatov tega projekta v prihodnjih tečajih PIU.

Dvig zavesti o vrednotah krajin za kmete in deležnike ter promocija ustreznega dnevnega vzdrževanja bi morala izboljšati kakovost številnih izjemnih in običajnih evropskih krajin in prispevati svoj delež k dodani vrednosti krajine. Rezultati projekta temeljijo na mednarodnih izmenjavah najboljših praks in naj bi predstavljali osnovo izobraževalnih vsebin kot sestavnega dela snovi bodočega usposabljanja. Na teh podlagah naj bi potekali tečaji PIU, in sicer v skladu s pravili Evropskega okvira EQAVET, kar naj bi zagotavljalo ustrezno kakovost omenjenega izobraževanja.

Funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

multifunctional Farming for the sustainability of European Agricultural Landscapes

Project N°: 2016-1-SK01-KA202-022502

Bibliografija

- [Agnoletti, M. \(Ed.\) \(2013\). Italian Historical Rural Landscapes. Cultural Values for the Environment and Rural Development. The Netherlands, Springer Dordrecht.](#)
- [Agnoletti, M. \(2014\). Rural Landscape, Nature Conservation and Culture: Some Notes on Research Trends and Management Approaches from a \(Southern\) European Perspective. Landscape and Urban Planning, 126, 6673.](#)
- [Agricultural Paying Agency \(APA\) of the Slovak Republic. \(2015\). Rural Development Programme \(RDP\) 2014 2020. Retrieved from <http://www.apa.sk/download/8588>](#)
- [Agroinštitút Nitra, štátny podnik. \(2017\). Virtuálne vzdelávacie prostredie. Retrieved from <http://www.agroinstitut.sk/vle/>](#)
- [Astill, G. & W. Davies \(1997\). A Breton landscape. London / Bristol, PA, UCL Press.](#)
- [Antoine, A. \(2002\). Le paysage de l'historien; archéologie des bocages de l'ouest de la France à l'époque moderne. Rennes, Presses Universitaires de Rennes.](#)
- [Bartlett, R. \(1994\). The making of Europe; conquest, colonization and cultural change 950-1350. London: Penguin.](#)
- [Bezák, P., Izakovičková, Z., Miklós, L., Moyzeová, M., Špulerová, J., Moyses, M., Kočický, D., Petrovič, F., Boltžiar, M., Hreško, J., Hrnčiarová, T., Šatalová, B., Lieskovský, J., Lehotský, M., Štefunková, D., Dobrovodská, M., Baránková, Z., Gajdoš, P., David, S., Halada, L. & Oszlányi, J. \(2010\). The Representative Landscape Types of Slovakia. Bratislava, Institute of Landscape Ecology SAS.](#)
- [Bezák, P. & Mitchley, J. \(2014\). Drivers of change in mountain farming in Slovakia: from socialist collectivisation to the Common Agricultural Policy. Regional Environmental Change, 14 \(4\), 1343-1356.](#)
- [Bohátová, Z. & Schwarz, P. 2016. Evaluation of support for non-agricultural activities in Slovakia in the period 2007-2013 through the Rural Development Programme 2007-2013. Journal of Central European Agriculture, 17\(2\), 467-476.](#)
- [Bohátová, Z., Schwarcz, P., Schwarczová, L., Bandlerová, A., & Tříčik, V. \(2016\). Multifunctionality Interactions and Implications: The Case of the Podkylava Village \(Western Slovakia\). European Countryside, 8\(2\), 147-159.](#)
- [Brandt, J., Tress B. & Tress G. \(Eds.\) \(October, 2000\). Multifunctional Landscapes: Interdisciplinary Approaches to Landscape Research and Management". – Conference material. Conference on "Multifunctional landscapes", Centre for Landscape Research, Roskilde. Retrieved from <https://fr.scribd.com/document/183454032/Introduction-to-the-Theoretical-Foundations-of-Multifunctional-Landscapes-and-Their-Application-in-Transdisciplinary-Landscape-Ecology>](#)
- [Brown, G.G. & Fagerholm, N. \(2015\). "Empirical PPGIS/PGIS mapping of ecosystem services: A review and evaluation. Ecosystem Services, 13, 119-133.](#)
- [Chrástínová, Z., Stanková, M. & Belešová, S. \(2013\). Small and family farms in Slovakia and EU-Countries. Ekonomika poľnohospodárstva, XIII.4, 53-68.](#)
- [Conant, R.T., Easter, M., Paustian, K., Swan, A. & Williams, S. \(2007\). Impacts of periodic tillage on soil C stocks: a synthesis. Soil & Tillage Research, 95, 1-10.](#)
- [Council of Europe \(CoE\). \(2000\). The European Landscape Convention, ETS No. 176. Retrieved from <http://www.coe.int/t/dg4/cultureheritage/heritage/Landscape>](#)
- [Emanuelsson, U. \(2009\). The rural landscapes of Europe; how man has shaped European nature. Stockholm, Formas.](#)
- [Englund, O., Berndes, G. & Cederberg, C. \(2017\). Review How to analyse ecosystem services in landscapes - A systematic review. Ecological Indicators, 73, 492-504.](#)
- [European Commission \(EC\). \(2012\). Agriculture the way towards sustainability and inclusiveness" \(European Commission side event at the Rio+20 Conference\). Retrieved from \[https://ec.europa.eu/agriculture/events/rio-side-event_en\]\(https://ec.europa.eu/agriculture/events/rio-side-event_en\)](#)
- [European Commission \(EC\). \(2013\). Rural development statistics by urban-rural typology. Retrieved from](#)

Funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

multifunctional Farming for the sustainability of European Agricultural Landscapes

Project N°: 2016-1-SK01-KA202-022502

- http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Rural_development_statistics_by_urban-rural_typology
- European Commission (EC). (2015). NUTS - Nomenclature of territorial units for statistics. Retrieved from <http://ec.europa.eu/eurostat/web/nuts>
 - European Commission (EC). (2016)¹. Agriculture statistics at regional level. Retrieved from http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Agriculture_statistics_at_regional_level#Agricultural_land_use
 - European Commission (EC). (2016)². Farm structure statistics. Retrieved from http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Farm_structure_statistics
 - European Commission (EC). (2016)³. Small and large farms in the EU- statistics from the farm structure survey. Retrieved from http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Small_and_large_farms_in_the_EU_-_statistics_from_the_farm_structure_survey
 - European Commission (EC). (2016)⁴. Slovakia, Common Agricultural Policy (CAP) in your Country. Retrieved from https://ec.europa.eu/agriculture/sites/agriculture/files/cap-in-your-country/pdf/sk_en.pdf
 - European Commission (EC). (2017)¹. Factsheet on 2014-2020 Rural Development Programme for Slovakia. Retrieved from http://ec.europa.eu/agriculture/rural-development-2014-2020/country-files_sk
 - European Commission (EC). (2017)². Factsheet on 2014-2020 Rural Development Programme for Slovenia. Retrieved from https://ec.europa.eu/agriculture/sites/agriculture/files/rural-development-2014-2020/country-files/si/factsheet_en.pdf
 - European Commission (EC). (2017)³. Factsheet on 2014-2020 Rural Development Programme for Spain. Retrieved from https://ec.europa.eu/agriculture/rural-development-2014-2020/country-files/es_en
 - European Commission (EC). (2017)⁴. EU quality logos. Retrieved from https://ec.europa.eu/agriculture/quality/schemes_en
 - European Environmental Agency (EEA). (2016). The Common International Classification of Ecosystem Services (CICES) Version 4.3. Retrieved from <http://www.cices.eu>
 - GIS3W, 2017. SDI e GIS Open Source. Studio e realizzazione di Sistemi Informativi Geografici completamente Open Source. Retrieved from <http://gis3w.it>; <http://partecipazioneprfvg.gis3w.it/#8/46.155/12.003>
 - Gharadjedaghi, B., Heimann, R., Lenz, K., Martin, C., Pieper, V., Schulz, A., Vahabzadeh, A., Finck, P. & Riecken, U. (2004). Verbreitung und Gefährdung schutzwürdiger Landschaften in Deutschland. *Natur und Landschaft*, 79 (2), 71-81.
 - Grove, A.T. & Rackham, O. (2001). *The nature of Mediterranean Europe; an ecological history*. New Haven / London, Yale UP.
 - Holland, J.M. (2004). The environmental consequences of adopting conservation tillage in Europe: reviewing the evidence. *Agriculture, Ecosystems & Environment*, 103, 1-25.
 - Italian Institute of Statistics (ISTAT). (2010). Agricultural census. Retrieved from <http://www.istat.it/en/agricultural-census>
 - Jackson, P. (2013). *Food Words: Essays in Culinary Culture*. London, Bloomsbury Academic.
 - Jančura, P., Bohálová, I., Slámová, M. & Mišíková P. (2010). Method of identification and assessment of characteristic landscape appearance. *Bulletin of the Ministry of Environment of Slovak Republic*, 18 (1b), 2-51.
 - Klijn, J.A., Bethe, F., Wijermans, M. & Ypma, K.W. (1999). *Landscape assessment method at a European level; a case study of polder landscapes*. Wageningen: SC-DLO (Report 173). Retrieved from <http://library.wur.nl/WebQuery/wurpubs/311221>
 - Košice Region Tourism. (2017). New mobile application - Košice Region. Retrieved from <http://kosciregion.com/en/news/new-mobile-application-kosice-region>
 - Kruse, A. & Pungetti, G. (2007). EucalLand, European culture expressed in Agricultural Landscape. *European spatial planning and landscape*, 88, 219-222.

Funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

multifunctional Farming for the sustainability of European Agricultural Landscapes

Project N°: 2016-1-SK01-KA202-022502

- [Kruse, A., Centeri, C., Renes, H., Roth, M., Printsman, A., Palang, H., Jordá, L.B. Velarde, M.D. & Kruckenberg, H. \(2010\). Glossary on Agricultural Landscapes. *Tájökológiai Lapok, Special Issue*, 99-127.](#)
- Kruse, A., Roth, M. Raap, E. & Strasser P. (2011). Inventories of European Agricultural landscapes as basis for planning and acting in the political scope. In M. Dobrovodská, Špuleroová, J., Štefunková D. (Eds.), *Research and management of the historical agricultural landscape* (pp. 179-201). Bratislava: Slovak Academy of Sciences.
- [Kruse, A. & Roth, M. \(2013\). Landscape inventories as means to understand landscape change- A summary of the special EUCALAND session at the 25th PECSRL conference. *Tájökológiai Lapok*, 11 \(1\), 193-195.](#)
- [Lahmar, R. \(2010\). Adoption of conservation agriculture in Europe lessons of the KASSA project. *Land Use Policy*, 27, 4-10.](#)
- Lebeau, R. (1969). *Les grands types de structures agraires dans le monde*. Masson, Paris.
- [Lovell, S.T., DeSantis, S., Nathan, C.A., Olson, M.B., Mendez, V.E., Kominami, H.C., Erickson, D.L., Morris, K.S. & Morris, W.B. \(2010\). Integrating Agroecology and Landscape Multifunctionality in Vermont: An Evolving Framework to Evaluate the Design of Agroecosystems. *Agricultural Systems*, 103, 327-341.](#)
- Marušič, J., Ogrin, D., Jančič, M. & Bartol, B. (1998). *Metodološke osnove : [uvodni zvezek]*, (Regionalna razdelitev krajinskih tipov v Sloveniji). Ljubljana, Ministrstvo za okolje in prostor RS, Urad RS za prostorsko planiranje.
- [Mata Olmo, R. & Sanz Herráiz, C. \(Eds.\) \(2004\). Atlas de los Paisajes de España. Madrid: Ministerio de Agricultura, Alimentación y Medio Ambiente, Centro de Publicaciones D.L.](#)
- [McKall, M. K. & Minang P. A. \(2005\). Assessing participatory GIS for community-based natural resource management: claiming community forests in Cameroon. *The Geographical Journal*, 171\(4\), 340-356.](#)
- [Meeus, J.H.A. & Wijermans, M.P. & Vroom, M.J. \(1990\). Agricultural landscapes in Europe and their transformation. *Landscape and Urban Planning*, 18, 289-352.](#)
- [Meeus, J.H.A. \(1995\). Pan-European Landscapes. *Landscape and Urban Planning*, 31 \(1-3\), 57-79.](#)
- [Miklós, L. & Hrnčiarová, T. \(Eds.\) \(2002\). Landscape Atlas of the Slovak Republic. Bratislava, MŽP SR, Banská Bystrica: SAŽP.](#)
- [Ministry of Agricultural Food and Forestry Policies, Laboratory for Landscape and Cultural Heritage & University of Florence. \(2016\). National Register of Historical Rural Landscapes. Retrieved from <http://landscapeunifi.it/en/national-register-of-historical-rural-landscapes>](#)
- [Millennium Ecosystem Assessment. \(2003\): People and Ecosystems: A Framework for Assessment and Action. Washington D.C.: Island Press. Retrieved from <http://www.millenniumassessment.org/en/index.aspx>](#)
- [Ministry of Agriculture and Rural Development of the Slovak Republic. \(2016\). Report on Agriculture and Food Sector in the Slovak Republic 2015 \(Green Report\). Retrieved from <http://www.mpsr.sk/en/index.php?navID=16>](#)
- [Nassauer, J.I., & Opdam P. \(2008\). Design in Science: Extending the Landscape Ecology Paradigm. *Landscape Ecology*, 23, 633-644.](#)
- [Nienhuis, P.H. \(2008\). Environmental History of the Rhine-Meuse Delta. Netherlands, Springer.](#)
- [Organization for Cooperation and Economic Development \(OECD\). \(2001\). Multifunctionality Towards An Analytical Framework. Retrieved from <https://www.oecd.org/tad/agricultural-policies/40782727.pdf>](#)
- Pisante, M. (2007). *Agricoltura Blu. La via italiana dell'agricoltura conservativa. Principi, tecnologie e metodi per una produzione sostenibile*. Bologna, Ed. Edagricole.
- [Plieninger, T. \(2004\). Built to last? The continuity of holm oak \(*quercus ilex*\) regeneration in a traditional agroforestry system in Spain. In: W. Konold, A. Reinbolz & A. Yasui \(Eds.\), *Weidewälder, Wytweiden, Wässerwiesen traditionelle Kulturlandschaft in Europa* \(pp. 5-62\). Freiburg: Culterra, Schriftenreihe des Instituts für Landespflege der Albert-Ludwigs-Universität Freiburg 39.](#)
- [Pungetti, A. & Kruse A. \(Eds.\) \(2010\). European Culture Expressed in Agricultural Landscapes. Perspectives from Eucaland Project. Roma, Palombi Editori.](#)

Funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

multifunctional Farming for the sustainability of European Agricultural Landscapes

Project N°: 2016-1-SK01-KA202-022502

- [Ranganathan, J., Bennett, K., Raudsepp-Hearne, C., Lucas, N., Irwin, F., Zurek, Mash, N. & West, P. \(2008\). Ecosystem Services. A Guide for Decision Makers. World Resource Institute. Retrieved from <http://www.wri.org/publication/ecosystem-services>](http://www.wri.org/publication/ecosystem-services)
- [Renes, H. & Paul, L. \(2004\). Landbouw en cultuurlandschappen. In: B. de Pater, T. Béneker & W. Buunk \(Eds.\), Europa: ruimtelijke samenhang en verscheidenheid in de Europese Unie \(pp. 69-92\). Assen: Van Gorcum.](#)
- [Renes, H. \(2010\). European agricultural landscapes: main types and forces behind them. In G. Pungetti & A. Kruse \(Eds.\), European Culture Expressed in Agricultural Landscapes. \(pp. 76-82\). Rome, Palombi Editori.](#)
- [Renes, H. \(2013\). Europäischer Vergleich methodischer Ansätze z zur Erforschung der historischen Kulturlandschaft – ein Überblick. Berichte. Geographie und Landeskunde, 87 \(3\), 215-231.](#)
- [Sereni, E. \(1961\). Storia del Paesaggio Agrario Italiano. Roma- Bari, Editori Laterza.](#)
- [Slámová, M., Jančura, P. & Daniš, D. \(2013\). Methods of Historical Landscape Structures Identification and Implementation into Landscape Studies. Ekológia \(Bratislava\), 32 \(3\), 267-276.](#)
- [Slámová, M., Jančura, P., Fabriciusová, V., Beláček B., Zrníková, K. & Prídavková, Z. \(2016\): Traditional Agricultural Practices, Land Cover Diversity and Biodiversity in the Southern Podpolanie Region. In M. Agnoletti & F. Emanuelli \(Eds.\), Biocultural Diversity in Europe. Environmental History 5 \(pp. 247-268\). Springer International Publishing Switzerland.](#)
- [Slámová, M., Krčmářová, J., Hronček, P. & Kaštierová, M. \(2017\). Environmental factors influencing the distribution of agricultural terraces: Case study of Horný Tisovník, Slovakia. Moravian Geographical Reports, 25 \(1\) 34-45.](#)
- [Smith, C.T. \(1967\). An historical geography of Western Europe before 1800. London, Longmans.](#)
- [Speelman, E.N., Garcia-Barrios L.E., Groot J.C.J., & Tiftonell P. \(2013\). Gaming for Smallholder Participation in the Design of More Sustainable Agricultural Landscapes. Agricultural Systems, 126, 62-75.](#)
- [Špulerová, J. & Petrovič, F. \(2011\). Historical Agricultural Landscape as a Subject of Landscape Ecology Research. Hrvatski Geografski Glasnik, 73\(2\), 155-163.](#)
- [Špulerová, J. & Štefunková D. \(Eds.\). \(2009\). Handbook for Mapping of Historical Structures of Agricultural Landscape. Retrieved from <http://www.uke.sav.sk/hspk/typizacia/metodikaSK1.pdf>](#)
- [Štefunková, D., Dobrovodská, M., Kanka, R., Krnáčová, Z., Bezák, P., Boltižiar, M., David, S., Dramstad, W., Ďugová, O., Fjellstad, W., Gajdoš P., Halada, L., Hreško, J., Izakovičová, Z., Kalivoda, H., Kalivodová, E., Kenderessy, P., Krištín, A., Majzlan, O., Moyzeová, M., Petrovič, F., Stašiov, S., Šteffek, J. & Vagačová, M. \(2011\). Attractiveness of the Carpathian landscape, focusing on the historical agrarian structures and biodiversity. Bratislava, UKE SAV.](#)
- [Thirsk, J. \(1997\). Alternative agriculture; a history from the Black Death to the present day. Oxford, Oxford UP.](#)
- [The Government of the Slovak Republic. \(2016, 17.06.\). Manifesto of the Government of the Slovak Republic. Retrieved from <http://www.vlada.gov.sk/manifesto-of-the-government/>](#)
- [Trewavas, A. \(2004\). A critical assessment of organic farming-and-food assertions with particular respect to the UK and the potential environmental benefits of no-till agriculture. Crop Protection, 23 \(9\), 757-781.](#)
- [UNESCO CBD Joint Program between biological and cultural diversity. \(2014, 11.04.\). Florence Declaration on the Links Between Biological and Cultural Diversity \(Florence\). Retrieved from <http://landscapeunifi.it/images/pdf/UNESCO-CBD JP Florence Declaration.pdf>](#)
- [United Nations Organisations \(1992\). United Nations Framework Convention on Climate Change. Retrieved from <https://unfccc.int/resource/docs/convkp/conveng.pdf>](#)
- [Weltin, M., Zasada, I., Franke, Ch., Piorr, A., Raggi, M. & Viaggi, D. \(2017\). Analysing behavioural differences of farm households: An example of income diversification strategies based on European farm survey data. Land Use Policy, 62, 162-174.](#)

Funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

multifunctional Farming for the sustainability of European Agricultural Landscapes

Project N°: 2016-1-SK01-KA202-022502

- [Zentner, R.P., Lafond, G.P., Derksenc, D.A., Nagyd, C.N., Walla, D.D. & Mayb, W.E. \(2004\). Effects of tillage method and crop rotation on non-renewable energy use efficiency for a thin Black Chernozem in the Canadian Prairies. Soil & Tillage Research, 77, 21252136.](#)
- [Zimmermann, R.C. \(2006\). Recording rural landscapes and their cultural associations: some initial results and impressions. Environmental Science & Policy, 9, 360-369.](#)

Zakoni

- [Commission Recommendation of 6 May 2003 concerning the definition of micro, small and medium-sized enterprises \(2003\) \(2003/361/EC; Notified under document number C\(2003\) 1422; OJ L 124, 20.5.2003\) Retrieved from <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2003:124:0036:0041:en:PDF> \(Evropa\)](#)
- [Regulation \(EU\) No 1305/2013 of the European Parliament and of the Council on support for rural development by the European Agricultural Fund for Rural Development \(EAFRD\) and repealing Council Regulation \(EC\) No 1698/2005 \(2013\). Retrieved from <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A32013R1305> \(Evropa\)](#)
- [Regulation \(EU\) No. 1151/2012 of the European Parliament and of the Council of 21 November 2012 on quality schemes for agricultural products and foodstuffs. Retrieved from <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/en/TXT/?uri=CELEX:32012R1151> \(Evropa\)](#)
- [Council Regulation \(EC\) No 1698/2005 of 20 September 2005 on support for rural development by the European Agricultural Fund for Rural Development \(EAFRD\) \(2005\). Retrieved from <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=URISERV%3A160032> \(Evropa\)](#)
- [Regulation \(EC\) No 852/2004 of the European Parliament and of the Council of 29 April 2004 on the hygiene of foodstuffs. Retrieved from <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32004R0852> \(Evropa\)](#)
- [Regulation \(EC\) No 853/2004 of the European Parliament and of the Council of 29 April 2004 laying down specific hygiene rules for food of animal origin. Retrieved from \[http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A32004R0853R\\(01\\)\]\(http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A32004R0853R\(01\)\) \(Evropa\)](#)
- [Act on Private Business Activities, No 105/1990 Coll. \(1990\). Retrieved from <https://www.slov-lex.sk/pravne-predpisy/SK/ZZ/1990/105/19920310> \(Slovaška\)](#)
- [Agritourism Act NO 730 of 5 December 1985, Gazzetta Ufficiale, No 295 \(16.12.1985\). Retrieved from \[http://www.edizionieuropee.it/LAW/HTML/89/zn96_02_019.html\]\(http://www.edizionieuropee.it/LAW/HTML/89/zn96_02_019.html\) \(Italija\)](#)
- [Decree No 96/2006 of 17 July 2006 regulating tourism-related professions in Castile-La Mancha. \(Italija\)](#)
- [Law of Dehesa. Law 7/2010, of July 14, for Dehesa. Andalusia government. Retrieved from <http://www.juntadeandalucia.es/boja/2010/144/1> \(Španija\)](#)
- [Act on Natural Heritage and Biodiversity 42/2007 \(13.12.2007\). Retrieved from <https://www.boe.es/buscar/doc.php?id=BOE-A-2007-21490> \(Španija\)](#)
- [Decree No 20/2002, of January 29, on Tourism in the Rural Environment and Active Tourism. Retrieved from <http://www.juntadeandalucia.es/boja/2002/14/1> \(Španija\)](#)
- [Cultural Heritage Protection Act \(ZVKD-1\) \(2008\), Official Gazette of the Republic of Slovenia 16/2008 of 15 February 2008. Retrieved from <https://www.uradni-list.si/glasilo-uradni-list-rs/vsebina/84972> \(Slovenija\)](#)

Funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

multifunctional Farming for the sustainability of European Agricultural Landscapes

Project N°: 2016-1-SK01-KA202-022502

Spletne povezave v zvezi s tipologijami kmetijskih krajin, katalogov in zbirk podatkov (Junij 2017)

Spletni zemljevidi: nacionalne krajinske tipologije

Evropa

<http://www.eea.europa.eu/data-and-maps>

<http://land.copernicus.eu/pan-european/corine-land-cover>

<http://ec.europa.eu/eurostat>

<http://ec.europa.eu/agriculture/rica/>

<http://inspire.ec.europa.eu/theme/gg>

<https://ec.europa.eu/agriculture/>

Nemčija

http://sg.geodatenzentrum.de/web_download/dlm/clc10/clc10.pdf

http://www.geodatenzentrum.de/geodaten/gdz_rahmen.gdz_div?gdz_spr=deu&gdz_akt_zeile=5&gdz_anz_zeile=1&gdz_unt_zeile=22&gdz_user_id=0#dok

http://sg.geodatenzentrum.de/wms_clc10_2012

<http://www.bbsr.bund.de/BBSR/DE/Veroeffentlichungen/lzR/2008/5/GrafikenKarten.html>

<http://www.oebvi-schroeder.de/wissen/nutzung.html>

Italija

<http://www.pcn.minambiente.it/viewer3D/>

Slovaška

<http://geo.enviroportal.sk/atlassr/>

Slovenija

<http://rkg.gov.si/GERK/WebViewer>

Španija

http://www.magrama.gob.es/es/ministerio/servicios/publicaciones/H108574_tcm7-321053.pdf

http://www.magrama.gob.es/es/ministerio/servicios/publicaciones/H108799_tcm7-329420.pdf

<http://sig.mapama.es/bdn/visor.html>

Spletni zemljevidi: kmetijske krajine (KS) in njihove zgodovinske in kulturne vrednote

Evropa

<http://whc.unesco.org/en/culturallandscape/>

Nemčija

<https://www.landwirtschaftskammer.de/foerderung/pdf/rl-msl-2011.pdf>

<https://www.landwirtschaft-bw.info/pb/MLR.Foerderung.Lde/Startseite/Foerderungswegweiser>

<http://www.unesco.de/kultur/immaterielles-kulturerbe/bundesweites-verzeichnis.html>

<http://www.forum-kulturlandschaft.de/kula-forum/content/en/index.html?jid=0o6>

<https://www.kleks-online.de/>

Italija

<http://landscapeunifi.it/en/national-register-of-historical-rural-landscapes>

multifunctional Farming for the sustainability of European Agricultural Landscapes

Project N°: 2016-1-SK01-KA202-022502

Slovaška

<http://www.uke.sav.sk/old/phocadownload/mapa%20RKES.pdf>
<http://www.uke.sav.sk/hspk/>
http://www.uke.sav.sk/hspk/typizacia/HSPK_typy.zip
http://nipi.sazp.sk/arcgis/services/atlassr/atlassr_05_rest/MapServer/WMServer

Slovenija

<http://zalozba.zrc-sazu.si/sites/default/files/9616358642.pdf>

Španija

http://www.magrama.gob.es/es/ministerio/servicios/publicaciones/H108799_tcm7-329420.pdf

Spletni zemljevidi: kmetijske krajine (KS) in naravne vrednote

Evropa

<http://natura2000.eea.europa.eu/>
<http://www.eea.europa.eu/data-and-maps/explore-interactive-maps/european-protected-areas-1>
<https://www.eea.europa.eu/data-and-maps/figures/map-of-distribution-of-ramsar-sites-within-the-eea-member-countries-open-circles-indicating-sites-designated-to-protect-threatened-species-green>

Nemčija

<http://www.bbsr.bund.de/BBSR/DE/Veroeffentlichungen/lzR/2008/5/GrafikenKarten.html>
https://www.bfn.de/0308_nsg.html
<http://www.geodienste.bfn.de/schutzgebiete/#?centerX=3786876.500?centerY=5669060.000?scale=5000000?layers=1023>
http://www.geodatenzentrum.de/geodaten/gdz_rahmen.gdz_div?gdz_spr=deu&gdz_use_r_id=0&gdz_akt_zeile=2&gdz_anz_zeile=9
<https://geodienste.bfn.de/landschaften?lang=de>

Italija

<http://www.pcn.minambiente.it/viewer3D/>

Slovaška

<http://n2k.daphne.sk/hnelesy.html>
<http://geo.enviroportal.sk/uev>
<http://geo.enviroportal.sk/vu>
<http://geo.enviroportal.sk/atlassr/>
<http://uzemia.enviroportal.sk>
<http://www.arcgis.com/home/webmap/viewer.html?useExisting=1&layers=06807b0fce2f4dc789fb7236e5e343ea>
<http://maps.geop.sazp.sk:80/geoserver/sopsr/ows?SERVICE=WMS&>

Slovenija

<http://rkg.gov.si/GERK/WebViewer>
http://www.arso.gov.si/narava/naravne%20vrednote/PravilnikNaravneVrednote_2015_Cistopis_01072015.pdf

65

Funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

multifunctional Farming for the sustainability of European Agricultural Landscapes

Project N°: 2016-1-SK01-KA202-022502

Španija

<http://www.knjiznica-domzale.si/Portals/0/Dokumenti/Naloge/Kme%C4%8Dke%20hise%201del%20zgodovina.pdf>

http://www.mapama.gob.es/es/biodiversidad/servicios/banco-datos-naturaleza/informacion-disponible/Paisajes_descargas.aspx

<http://wms.mapama.es/sig/Biodiversidad/Paisaje/wms.aspx?>

<http://wms.mapama.es/sig/Biodiversidad/Paisaje/wms.aspx?request=getcapabilities>

<http://www.mapama.gob.es/ide/metadatos/index.html?srv=metadata.show&uuid=a01cb8d6-2a8c-4041-bd92-5b8f0db67a66>

http://www.mapama.gob.es/es/biodiversidad/temas/inventarios-nacionales/inventario-espanol-patrimonio-natural-biodiv/Componentes_Lista_IEPNB.aspx

Večfunkcionalne kmetije in organizacijska podpora večfunkcionalnega, trajnostno usmerjenega kmetovanja, kmečki turizem

Evropa

http://ec.europa.eu/agriculture/quality/schemes_en

http://enrd.ec.europa.eu/thematic-work/social-inclusion_en

http://enrd.ec.europa.eu/publications/eafrd-projects-brochure_en

Nemčija

<https://www.bildungserveragr.de/>

http://www.bmel.de/SharedDocs/Bilder/Fachbereiche/Ernaehrung/IFL_Karte_Geoschutz.jpg?jsessionid=BF2523290B9D1F5BE981FC4ACEA2BAB3.2_cid296?__blob=poster&v=32

<http://www.bauernhofurlaub.de>

<http://www.soziale-landwirtschaft.de/>

Italija

<http://www.ismea.it>

<http://www.vinidigaspero.it/>

http://www.ilfrantoioidibevagna.it/default2.asp?active_page_id=11

<http://www.olistella.com/il-frantonio.html>

<http://www.ecomela.it/azienda/>

<http://www.regione.toscana.it/cittadini/alimentazione/marchio-agriqualita>

<http://www.ersa.fvg.it/divulgativa/i-prodotti-a-qu-a>

<https://www.friuli-doc.it/en/friuli-doc>

http://www.prolocofaedis.it/consorzio_turistico_dolcenorddest.html

http://www.turismofvg.it/code/29836/Speciale_cantine

<http://www.fvgbio.it/it/nostre-proposte/>

<http://www.bioexpress.it/chiamo/index.htm>

<http://www.irisbio.com/en/mondo-gas/>

<http://www.retegas.org>

<http://www.fioretta.it/en/products/catering-horeca>

66

Funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Projekt je bil realiziran s pomočjo finančne podpore s strani Evropske komisije. Publikacija odraža le poglede avtorjev, Evropska komisija tako ne prevzema nikakršne odgovornosti za uporabo informacij, ki izvirajo iz te publikacije.

multifunctional Farming for the sustainability of European Agricultural Landscapes

Project N°: 2016-1-SK01-KA202-022502

Italija

<http://www.humar.it/azienda.aspx>
<http://www.tess-transition.eu/urban-gardening-in-rome/>
<http://www.parcorurale.it/>
<http://www.nonnastella.it/agricamping-toscana.html>
<http://www.caravan.it/2015/03/agricamping-italiani/>
<http://www.ortodilucania.it>
<http://www.maie-project.eu/>
http://guida.agr.univpm.it/guida.php?id=3&grafica=1&id_insegnamento=1083&id_facolta=3&id_aa=15&id_docente=318
<https://www.sottosoprafvg.it/attivita/fattoria-sociale/>
http://www.fattorialasonnina.org/portale_sito/en/the-social-farm-.html
http://guida.agr.univpm.it/guida.php?id=3&grafica=1&id_insegnamento=1083&id_facolta=3&id_aa=15&id_docente=318
<http://www.agriturismolucatello.it/tuscany-last-minute-offers-arezzo-bed-and-breakfast-week-end-casentino.asp?sezione=2>

Slovaška

<http://www.predajzdvora.sk>
<http://www.bbvipa.webnode.sk>
<http://www.mladyfarmar.sk>
<http://www.vipa.sk>
<http://www.ecotrend.sk>
<http://www.podmelichovouskalou.sk>
<http://www.odorica.sk>
<http://www.gemer.org/rodinna-farma-agroturistika-u-kalasa-vysne-valice-f1-foto.html>

Francija Švicar

<http://agriculture.gouv.fr/les-appellations-dorigine-protegees-aop-pour-les-produits-agricoles-et-les-denrees-alimentaires>
<http://www.bienvenuealaferme-drome.com/>
<http://www.magnybio.fr/paniers.php>
<http://rural-camping.com/france/index.htm>

Avstrija

<http://www.farmholidays.com/?L=4>
<http://www.mitterthey.at>
<https://www.molkeprodukte.com/>
<https://www.bregenzerwald.at/s/en/culture-/food/culinary/dairy-farming-up-close>

67

Funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Projekt je bil realiziran s pomočjo finančne podpore s strani Evropske komisije. Publikacija odraža le poglede avtorjev, Evropska komisija tako ne prevzema nikakršne odgovornosti za uporabo informacij, ki izvirajo iz te publikacije.

multifunctional Farming for the sustainability of European Agricultural Landscapes

Project N°: 2016-1-SK01-KA202-022502

PRILOGE

Priloga 1. Akronimi.

Priloga 2. Vprašalnik in grafično poročilo.

Priloga 3. Statistični podatki o kmetijstvu v sodelujočih državah.

Priloga 4. Zemljevidi kmetijskih krajin in klasifikacij v Evropi.

Priloga 5. Nacionalne krajinske klasifikacije (primer iz Slovaške).

Priloga 6. Primeri večfunkcionalnega kmetijstva.

Priloga 7. Tabele o kmetijskem in ekološkem delovanju.

Priloga 8. Primerjava terminologije, ki temelji na zakonodaji, tolmačenju državnih institucij, nacionalnih agencij in raziskovalnih inštitutov v (FEAL) partnerskih državah.

Projekt je bil realiziran s pomočjo finančne podpore s strani Evropske komisije. Publikacija odraža le poglede avtorjev, Evropska komisija tako ne prevzema nikakršne odgovornosti za uporabo informacij, ki izvirajo iz te publikacije.

multifunctional Farming for the sustainability of European Agricultural Landscapes

Project N°: 2016-1-SK01-KA202-022502

AKRONIMI

APA	Kmetijska agencija za plačilni promet
SKP	Skupna kmetijska politika
CICES	Skupna mednarodna klasifikacija za ekosistemske storitve
C-VET	Nadaljevanje poklicnega izobraževanja in usposabljanja
DEQA-VET	Nemška referenčna točka za zagotavljanje kakovosti poklicnega izobraževanja in usposabljanja
EKK	Evropske kmetijske krajine
EJSK	Evropski jamstveni sklad za kmetijstvo
EKSRP	Evropski kmetijski sklad za razvoj podeželja
ECVET	Evropski sistem prenosa kreditov med posameznimi državami za podobne programe poklicnega izobraževanja in usposabljanja
EQAVET	Evropska mreža za zagotavljanje kakovosti v poklicnem izobraževanju in usposabljanju
EK	Evropska komisija
EAO	Evropska agencija za okolje
ELC	Evropska konvencija o krajini
EU	Evropska Unija
ERRS	Evropski regionalni razvojni sklad
GIS	Geografski informacijski sistem
HoReKa	HoReCa je angleški akronim (hotel, restavracija, kavarna).
ISO/IEC 19796-1:2005	Izhodišče za opis, primerjavo, analizo in pristope za zagotovitev kakovosti
ISTAT	Italijanski državni institut za statistiko
IT	Informacijska tehnologija
IVET	Začetno poklicno izobraževanje in usposabljanje
LAS	Lokalna akcijska skupina
LEADER	Program LEADER
OMD	Območje z omejenimi možnostmi za kmetijsko dejavnost
MiBACT	Ministrstvo za kulturne dobrine in dejavnosti ter turizem v Italiji
MiPAAF	Ministrstvo za kmetijstvo, prehrano in gozdarsko politiko v Italiji
NUTS	Nomenklatura teritorialnih enot (NUTS nivoji 1, 2 in 3) za evropske statistike
OECD	Organizacija za sodelovanje in ekonomski razvoj
OIV	Odprti izobraževalni viri (OIV) so prosto dostopni teksti, mediji in druga digitalna sredstva, ki so koristna pri poučevanju, učenju, vrednotenju in v raziskovanju. Gre za prevladujoč trend na področju odprtega učenja na daljavo, ki je posledica delovanja gibanja za odprtost.
ZGO	Zaščitena geografska označba
ZOP	Zaščitena označba porekla
PRP	Program za razvoj podeželja
MSP	Mala in srednje velika podjetja
KPU	Kmetijska površina v uporabi
PIU	Poklicno izobraževanje in usposabljanje
ZTS	Zagotovljene tradicionalne specialitete

Priloga 1. Akronimi.

Funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Projekt je bil realiziran s pomočjo finančne podpore s strani Evropske komisije. Publikacija odraža le poglede avtorjev, Evropska komisija tako ne prevzema nikakršne odgovornosti za uporabo informacij, ki izvirajo iz te publikacije.

multifunctional Farming for the sustainability of European Agricultural Landscapes

Project N°: 2016-1-SK01-KA202-022502

VPRAŠALNIK

Please mark with a crossow you evaluate the following statements.

Use the space to make your own remarks generously.

		strongly agree ++	agree +	neutral 0	disagree -	strongly disagree --
I						
Situation of Farming and Agriculture						
<u>Please mark the degree of your agreement with the following sentences:</u>						
I.1.	Overall, multifunctional agriculture is well developed in your country.	☐	☐	☐	☐	☐
I.2.	Overall, farming is sustainable in your country.	☐	☐	☐	☐	☐
I.3.	Overall, farming activity leads to satisfying economic results of the farmers.	☐	☐	☐	☐	☐
I.4.	Farming already leads to positive effects on European agricultural landscapes (EAL).	☐	☐	☐	☐	☐
I.5.	Profit-oriented farming and landscape maintenance/conservation/improvement can create win-win-situations.	☐	☐	☐	☐	☐

		strongly agree ++	agree +	neutral 0	disagree -	strongly disagree --
II						
Situation of European Agricultural Landscapes (EALs)						
<u>Please mark the degree of your agreement with the following sentences:</u>						
II.1.	EALs and their values are widely recognized in society.	☐	☐	☐	☐	☐
II.2.	Nowadays EALs and their values for society should be maintained and protected.	☐	☐	☐	☐	☐
II.3.	Quality of EALs (biodiversity, landscape, cultural heritage, etc.) may suffer because of recent farming systems.	☐	☐	☐	☐	☐
II.4.	Quality of EALs (biodiversity, landscape, cultural heritage, etc.) may improve due to new innovative and creative farming concepts.	☐	☐	☐	☐	☐

Priloga 2. Vprašalnik in grafično poročilo.

Funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Projekt je bil realiziran s pomočjo finančne podpore s strani Evropske komisije. Publikacija odraža le poglede avtorjev, Evropska komisija tako ne prevzema nikakršne odgovornosti za uporabo informacij, ki izvirajo iz te publikacije.

multifunctional Farming for the sustainability of European Agricultural Landscapes

Project N°: 2016-1-SK01-KA202-022502

VPRAŠALNIK

III

		strongly agree	agree	neutral	disagree	strongly disagree
		++	+	0	-	--
Situation of Knowledge concerning EAL						
<u>Please mark the degree of your agreement with the following sentences:</u>						
III.1.	Farmers do have very good knowledge about the EAL and its values.	☐	☐	☐	☐	☐
III.2.	Rural stakeholders have very good knowledge about the EAL and its values.	☐	☐	☐	☐	☐
III.3.	Rural society as a whole has very good knowledge about the EAL and its values.	☐	☐	☐	☐	☐

IV

		strongly agree	agree	neutral	disagree	strongly disagree
		++	+	0	-	--
Vocational Educational and Training (VET) and Education concerning EAL						
<u>Please mark the degree of your agreement with the following sentences:</u>						
IV.1.	VET activities concerning EAL for small and family (young) farmers are sufficient in your country.	☐	☐	☐	☐	☐
IV.2.	After completing education (VET, University degree or others) in the majority of the cases the farmers know the relationship between their farm and EAL.	☐	☐	☐	☐	☐
IV.3.	Rural society as a whole has sufficient education and training concerning EAL.	☐	☐	☐	☐	☐
IV.4.	After completing education (VET, University degree or others) in the majority of the cases rural society and rural stakeholders know the relationship between farms and European agricultural landscapes.	☐	☐	☐	☐	☐

Priloga 2. Vprašalnik in grafično poročilo.

Funded by the Erasmus+ Programme of the European Union

Projekt je bil realiziran s pomočjo finančne podpore s strani Evropske komisije. Publikacija odraža le poglede avtorjev, Evropska komisija tako ne prevzema nikakršne odgovornosti za uporabo informacij, ki izvirajo iz te publikacije.

multifunctional Farming for the sustainability of European Agricultural Landscapes

Project N°: 2016-1-SK01-KA202-022502

VPRAŠALNIK

V

very important	important	neutral	less important	totally unimportant
++	+	0	-	--

Please rate the importance of the following factors in order to increase knowledge and skills in an integrated concept of Farming and EAL:						
V.1.	Involvement of stakeholders at the local and regional and national levels related to farming and to European agricultural landscapes.	☐	☐	☐	☐	☐
V.2.	Exchange of successful experiences in multifunctional/sustainable farming creating win-win-situations with maintenance and protection of EAL.	☐	☐	☐	☐	☐
V.3.	Common Basis of and access to Knowledge about EAL serving Farmers as well as other rural stakeholders.	☐	☐	☐	☐	☐

VI

very important	important	neutral	less important	totally unimportant
++	+	0	-	--

Please give your assessment of the importance of possible obstacles for creating win-win-situations of farming with EAL:						
VI.1.	Lack of experts in the field.	☐	☐	☐	☐	☐
VI.2.	Lack of knowledge transfer in farmers' education.	☐	☐	☐	☐	☐
VI.3.	Lack of experience transfer in farmers' practice (farmer learning of farmer).	☐	☐	☐	☐	☐
VI.4.	Lack of institutional involvement to the topic.	☐	☐	☐	☐	☐
VI.5.	Insufficient legislative support.	☐	☐	☐	☐	☐
VI.6.	Insufficient economic success.	☐	☐	☐	☐	☐
VI.7.	Insufficient communication among the stakeholders (farmer and society; farmer and other rural entrepreneurs, etc.).	☐	☐	☐	☐	☐
VI.8.	Other possible obstacles in your experience:					
VI.9.	Remarks:					

Priloga 2. Vprašalnik in grafično poročilo.

Funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Projekt je bil realiziran s pomočjo finančne podpore s strani Evropske komisije. Publikacija odraža le poglede avtorjev, Evropska komisija tako ne prevzema nikakršne odgovornosti za uporabo informacij, ki izvirajo iz te publikacije.

multifunctional Farming for the sustainability of European Agricultural Landscapes

Project N°: 2016-1-SK01-KA202-022502

VPRAŠALNIK

VII

		very important ++	important +	neutral 0	less important -	totally unimportant --
Please rate the importance of different skills/ qualifications/ knowledge for farmers who want to build up successful farming fostering maintenance of EAL:						
VII.1.	Understanding of multifunctional/ sustainable farming.	☐	☐	☐	☐	☐
VII.2.	Understanding of EALs' typology.	☐	☐	☐	☐	☐
VII.3.	Understanding of EALs' cultural value and heritage.	☐	☐	☐	☐	☐
VII.4.	Understanding of the relationship between multifunctional/ sustainable farming and EAL.	☐	☐	☐	☐	☐
VII.5.	Communication Skills.	☐	☐	☐	☐	☐
VII.6.	Entrepreneurial Exchange.	☐	☐	☐	☐	☐
VII.7.	Understanding of sustainable entrepreneurship.	☐	☐	☐	☐	☐
VII.8.	Technical Skills.	☐	☐	☐	☐	☐
VII.8.	Other important skills/ qualifications in your experience:					
VII.9.	Remarks:					

Dostopno na:

https://docs.google.com/forms/d/e/1FAIpQLSdtVBVqhMYaiJY-oy/OiyDuGPT2UvYXH_rUzTA1BhT9tSJFSA/viewform

Priloga 2. Vprašalnik in grafično poročilo.

Funded by the Erasmus+ Programme of the European Union

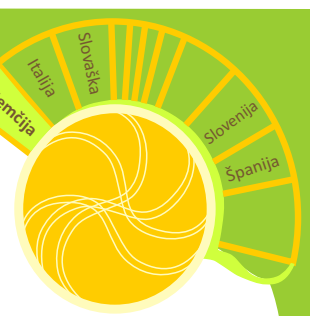
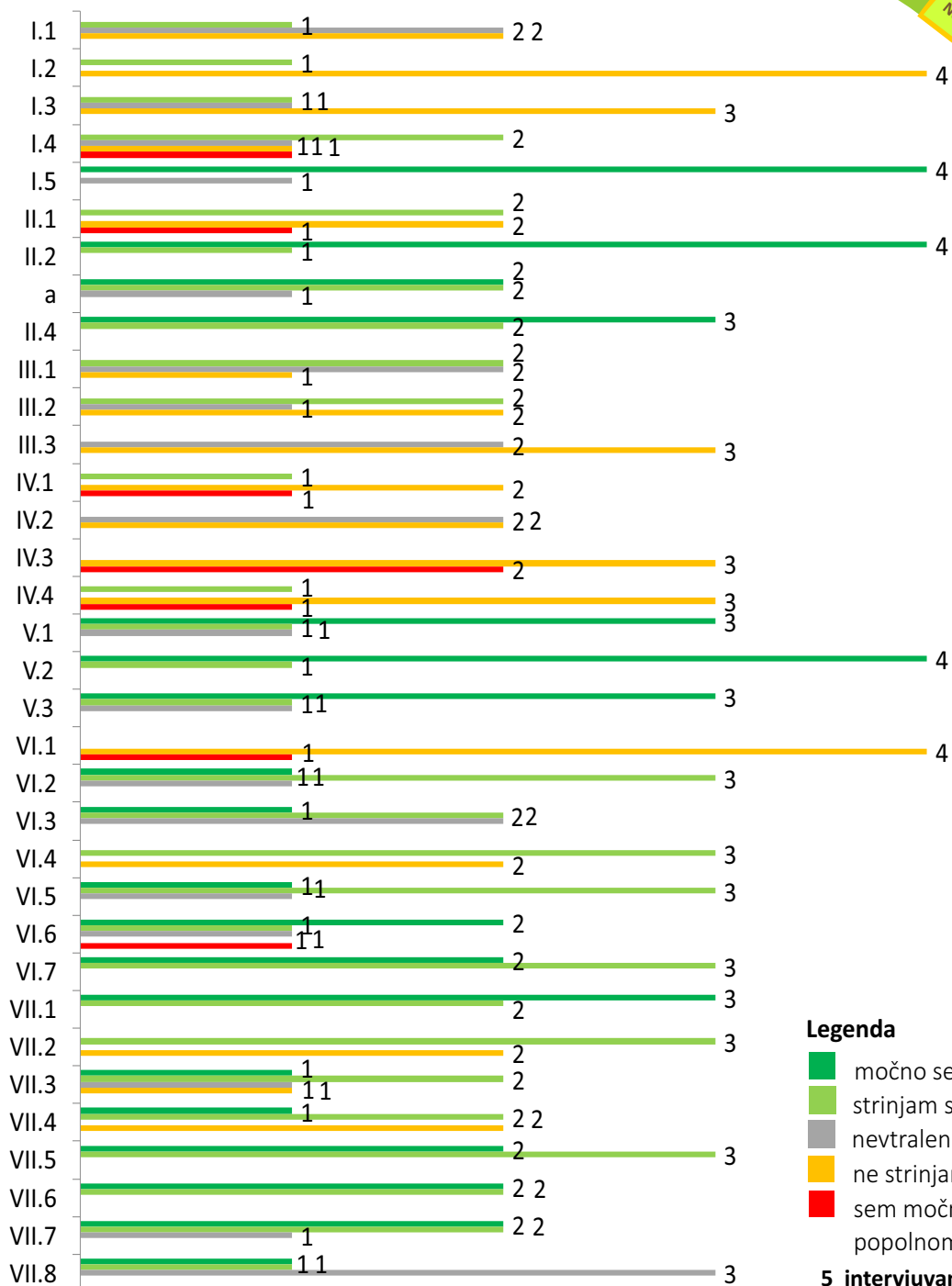
Projekt je bil realiziran s pomočjo finančne podpore s strani Evropske komisije. Publikacija odraža le poglede avtorjev, Evropska komisija tako ne prevzema nikakršne odgovornosti za uporabo informacij, ki izvirajo iz te publikacije.

multifunctional Farming for the sustainability of European Agricultural Landscapes

Project N°: 2016-1-SK01-KA202-022502

GRAFIČNO POROČILO

Legenda

- močno se strinjam / zelo pomembno
- strinjam se / pomembno
- nevtralen
- ne strinjam se / manj pomembno
- sem močno proti / popolnoma nepomembno

5 intervjuvanci

Priloga 2. Vprašalnik in grafično poročilo.

Funded by the Erasmus+ Programme of the European Union

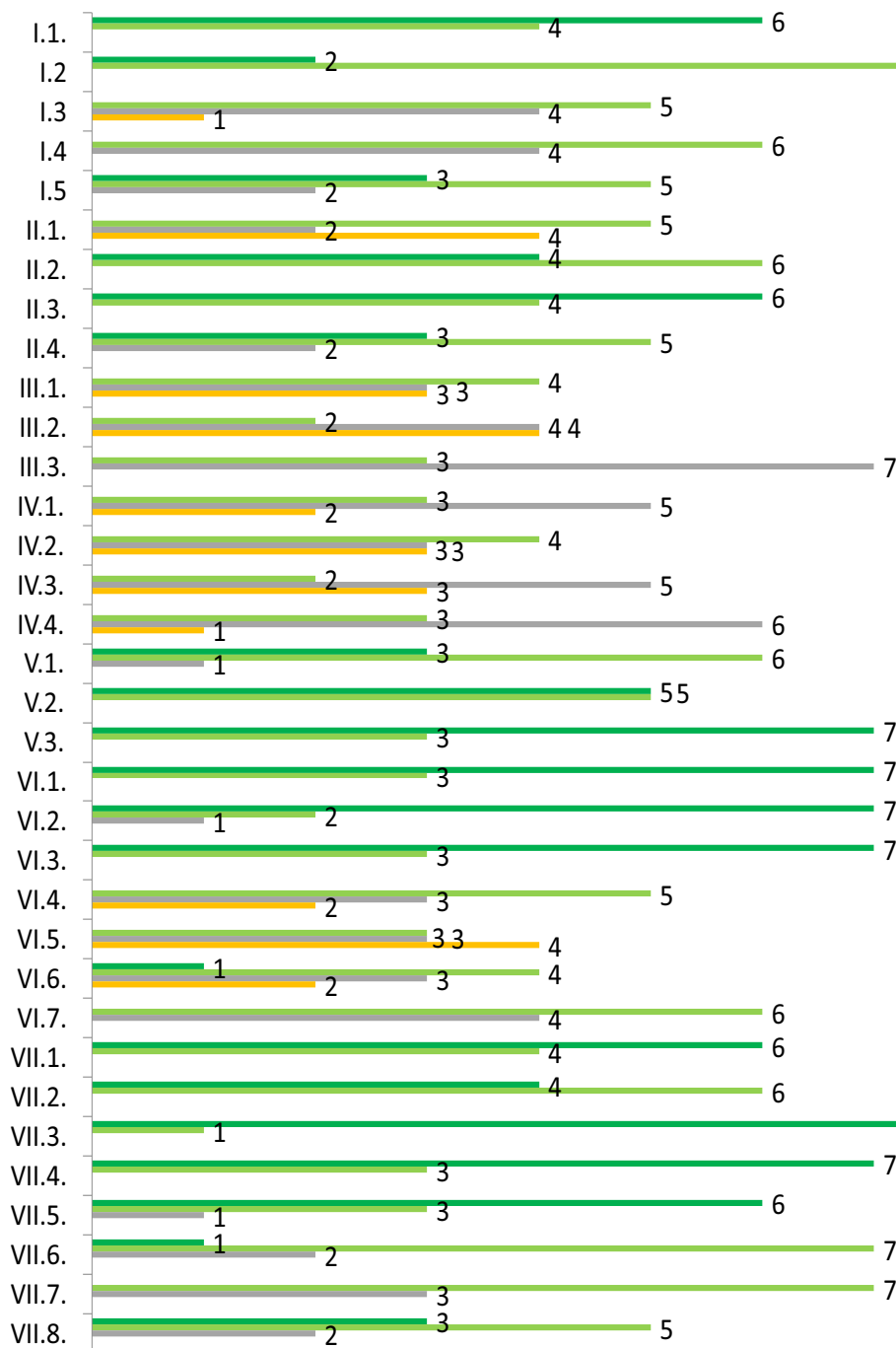
Projekt je bil realiziran s pomočjo finančne podpore s strani Evropske komisije. Publikacija odraža le poglede avtorjev, Evropska komisija tako ne prevzema nikakršne odgovornosti za uporabo informacij, ki izvirajo iz te publikacije.

multifunctional Farming for the sustainability of European Agricultural Landscapes

Project N°: 2016-1-SK01-KA202-022502

GRAFIČNO POROČILO

Legenda

- močno se strinjam / zelo pomembno
- strinjam se / pomembno
- nevtralen
- ne strinjam se / manj pomembno
- sem močno proti / popolnoma nepomembno

10 intervjuvanci

Priloga 2. Vprašalnik in grafično poročilo.

Funded by the Erasmus+ Programme of the European Union

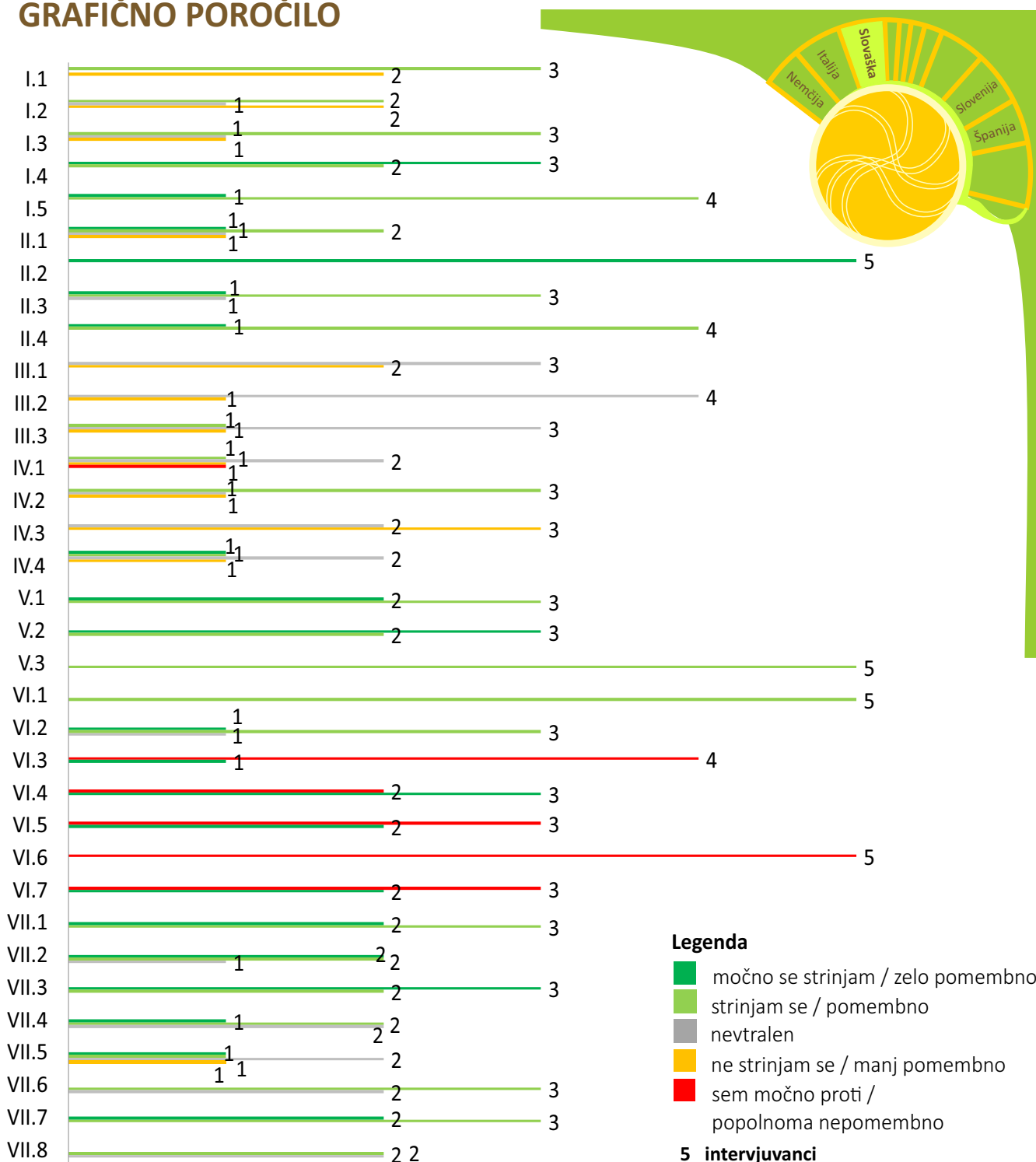
Projekt je bil realiziran s pomočjo finančne podpore s strani Evropske komisije. Publikacija odraža le poglede avtorjev, Evropska komisija tako ne prevzema nikakršne odgovornosti za uporabo informacij, ki izvirajo iz te publikacije.

multifunctional Farming for the sustainability of European Agricultural Landscapes

Project N°: 2016-1-SK01-KA202-022502

GRAFIČNO POROČILO

Priloga 2. Vprašalnik in grafično poročilo.

Funded by the Erasmus+ Programme of the European Union

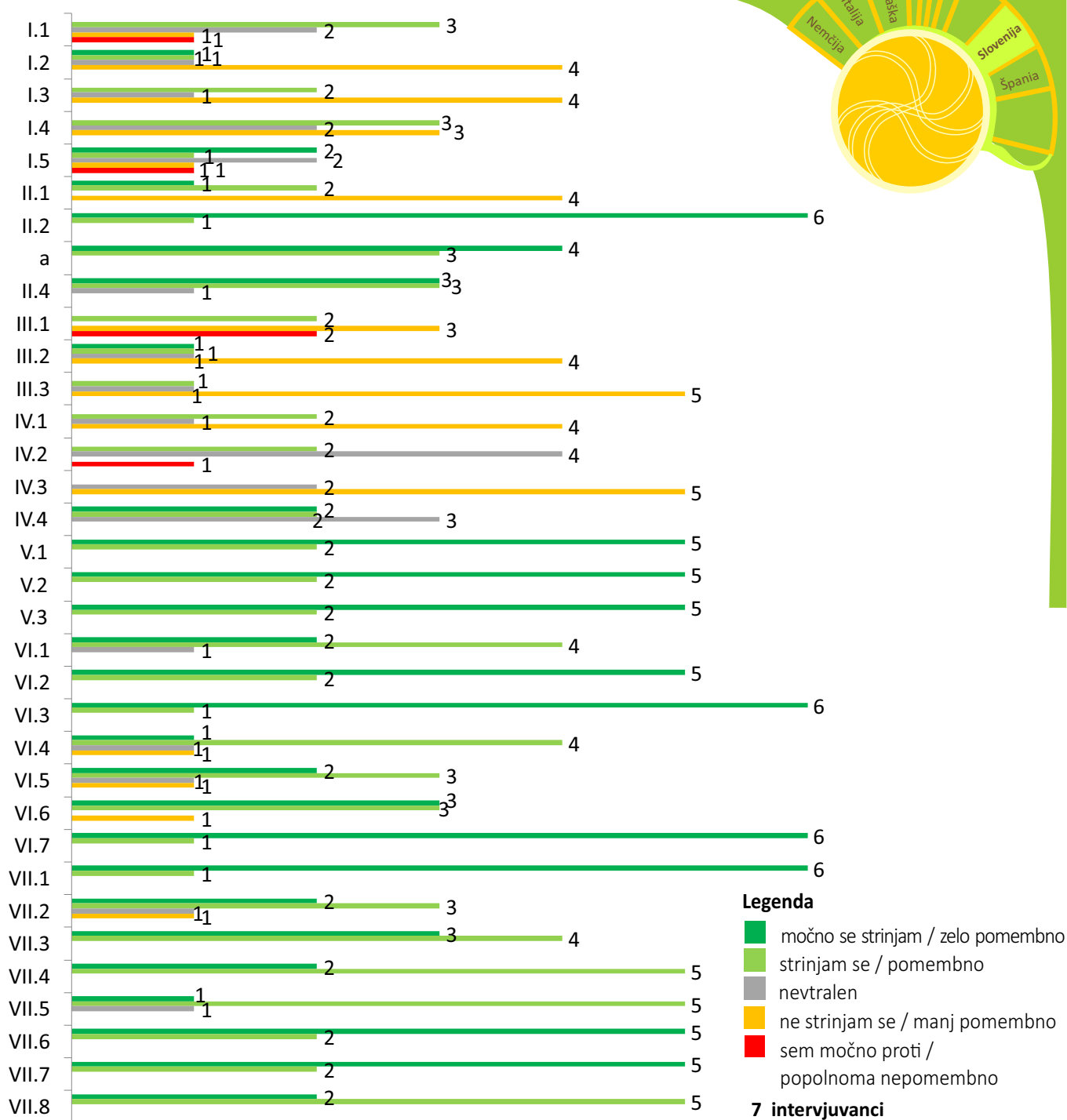
Projekt je bil realiziran s pomočjo finančne podpore s strani Evropske komisije. Publikacija odraža le poglede avtorjev, Evropska komisija tako ne prevzema nikakršne odgovornosti za uporabo informacij, ki izvirajo iz te publikacije.

multifunctional Farming for the sustainability of European Agricultural Landscapes

Project N°: 2016-1-SK01-KA202-022502

GRAFIČNO POROČILO

Priloga 2. Vprašalnik in grafično poročilo.

Funded by the Erasmus+ Programme of the European Union

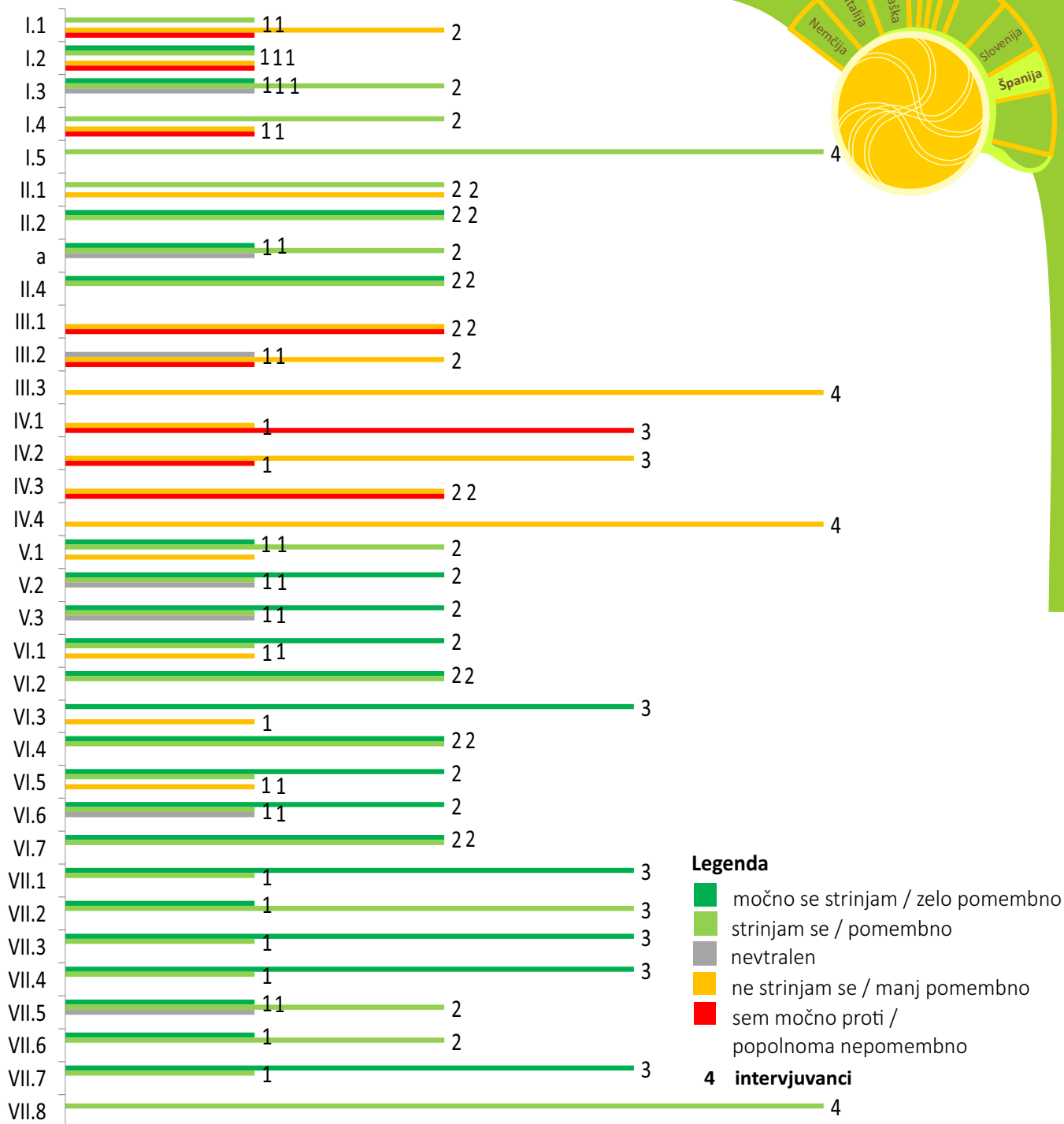
Projekt je bil realiziran s pomočjo finančne podpore s strani Evropske komisije. Publikacija odraža le poglede avtorjev, Evropska komisija tako ne prevzema nikakršne odgovornosti za uporabo informacij, ki izvirajo iz te publikacije.

multifunctional Farming for the sustainability of European Agricultural Landscapes

Project N°: 2016-1-SK01-KA202-022502

GRAFIČNO POROČILO

Priloga 2. Vprašalnik in grafično poročilo.

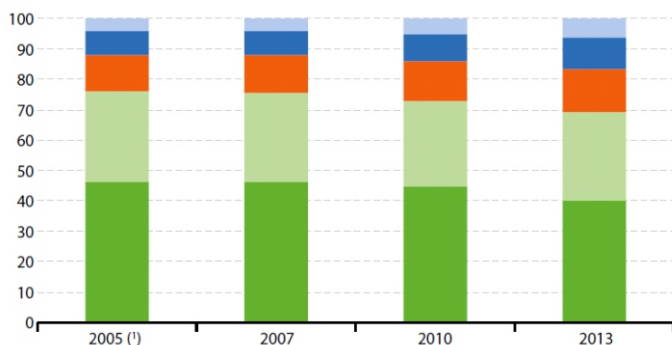

Funded by the Erasmus+ Programme of the European Union

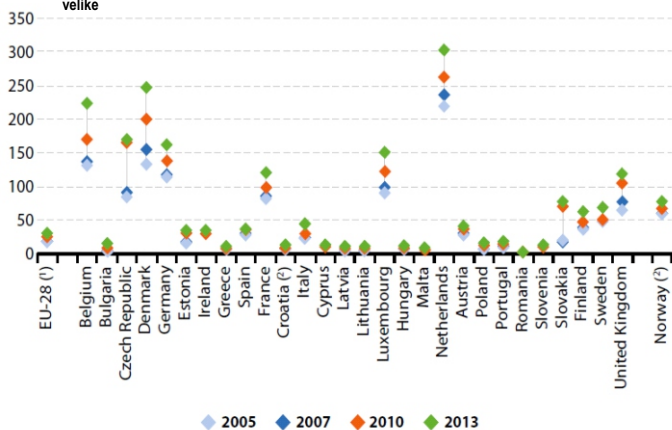

Projekt je bil realiziran s pomočjo finančne podpore s strani Evropske komisije. Publikacija odraža le poglede avtorjev, Evropska komisija tako ne prevzema nikakršne odgovornosti za uporabo informacij, ki izvirajo iz te publikacije.

POROČILO EUROSTAT (2016)

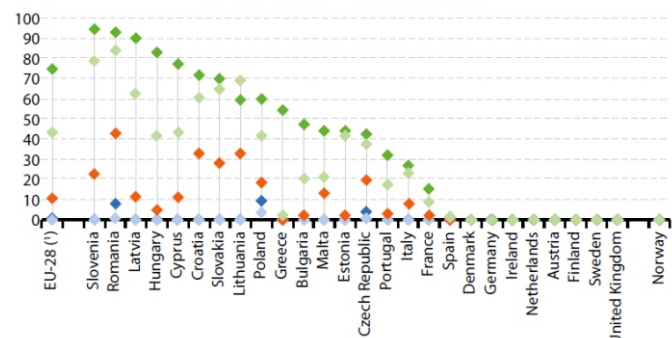

■ Zelo majhne (< EUR 2 000)
 ■ Majhne (EUR 2 000 - < EUR 8 000)
 ■ Velike (EUR 2 000 - < EUR 8 000)
 ■ Zelo velike (EUR 25 000 - < EUR 100 000)
 ■ Srednje velike (EUR 8 000 - < EUR 25 000)

Delež celotnega števila kmetij glede na njihovo ekonomsko moč, EU-28, 2005–13 (razen Hrvaške) (% celote). ([European Commission, 2016](#))³

Povprečna ekonomska moč kmetije, 2005–13 (tisoč EVR) Opomba: ekonomska moč se meri glede na ekonomsko produkcijo.⁽¹⁾2005: EU-27. ⁽²⁾2005: ni dostopno. ([European Commission, 2016](#))³

■ Zelo majhne (< EUR 2 000)
 ■ Majhne (EUR 2 000 - < EUR 8 000)
 ■ Velike (EUR 2 000 - < EUR 8 000)
 ■ Zelo velike (EUR 25 000 - < EUR 100 000)
 ■ Srednje velike (EUR 8 000 - < EUR 25 000)

Delež v % kmetij z več kot polovico produkcije, ki je namenjena samooskrbi, glede na ekonomsko moč kmetije, 2013. Opomba: uvrstitev v delež zelo majhnih kmetij, ki so v ekonomskem smislu definirane kot kmetije s standardno ekonomsko produkcijo (2.000 evr). Belgija Luksemburg: nedostopno. ⁽¹⁾Izključevanje Belgije in Luksemburga. ([European Commission, 2016](#))³

³ European Commission (EC). (2016)³. Small and large farms in the EU - statistics from the farm structure survey. Dostopno na: http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Small_and_large_farms_in_the_EU_statistics_from_the_farm_structure_survey

Priloga 3. Statistični podatki o kmetijstvu v sodelujočih državah.

Funded by the Erasmus+ Programme of the European Union

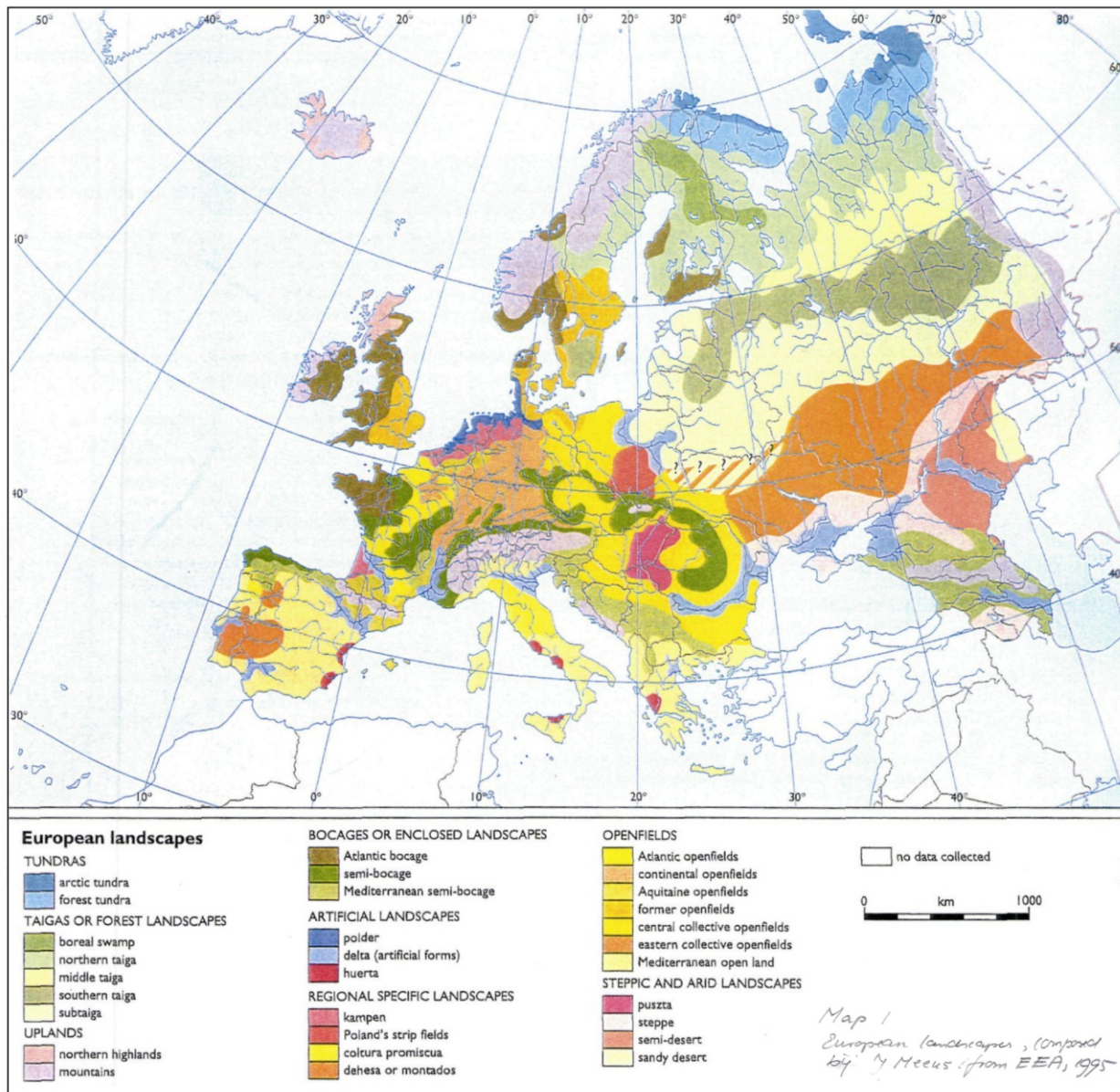

multifunctional Farming for the sustainability of European Agricultural Landscapes

Project N°: 2016-1-SK01-KA202-022502

ZEMLJEVID

EVROPSKIH KRAJIN "MEEUS" (EEA,1995)¹

¹Klijn, J.A., Bethe, F., Wijermans, M. & Ypma, K.W. (1999). Landscape assessment method at a European level; a case study of polder landscapes. Wageningen : SC-DLO (Report 173). Dostopno na: <http://library.wur.nl/WebQuery/wurpubs/311221>

Priloga 4. Zemljevidi kmetijskih krajin in klasifikacij v Evropi.

Funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

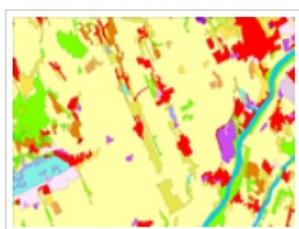
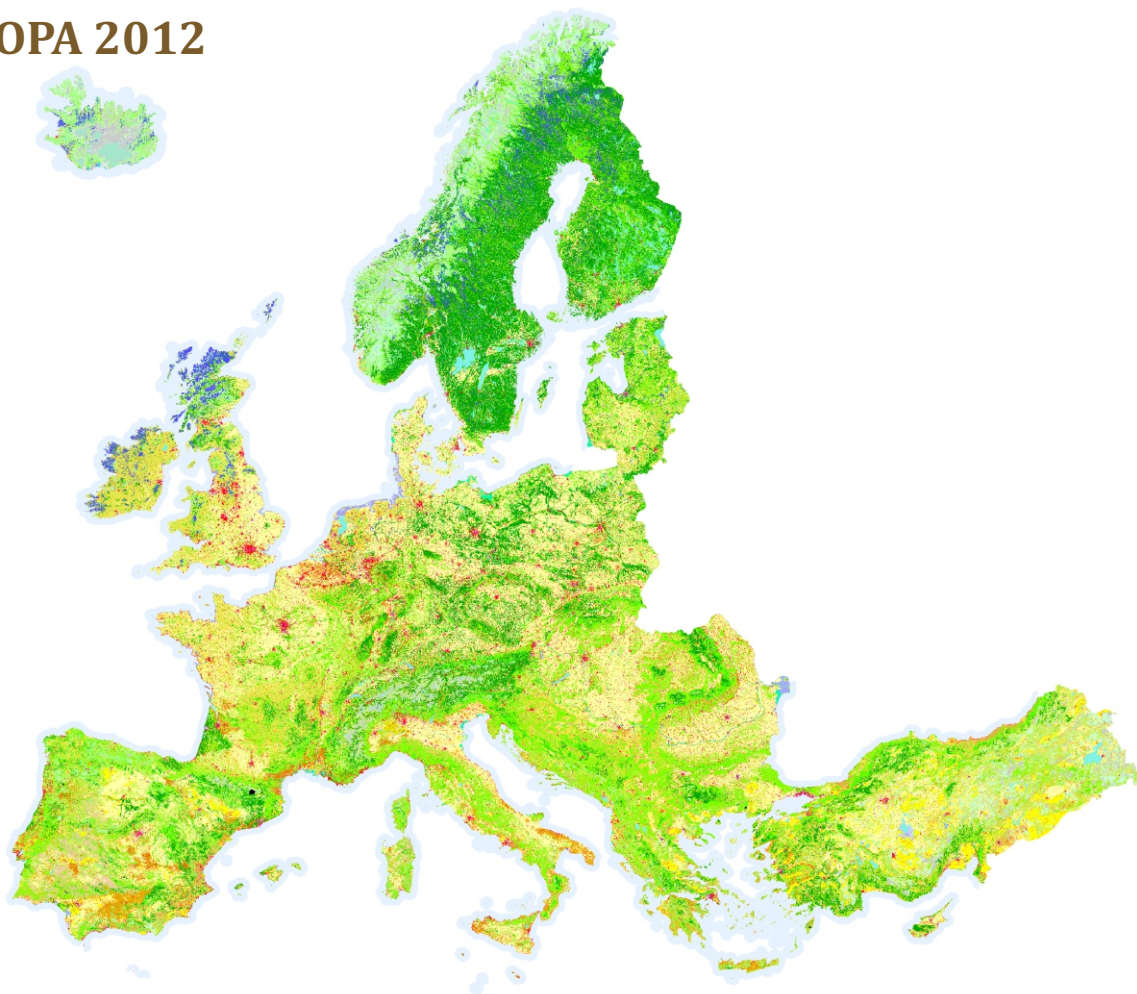
Projekt je bil realiziran s pomočjo finančne podpore s strani Evropske komisije. Publikacija odraža le poglede avtorjev, Evropska komisija tako ne prevzema nikakršne odgovornosti za uporabo informacij, ki izvirajo iz te publikacije.

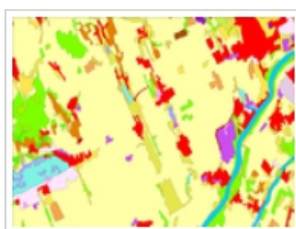
multifunctional Farming for the sustainability of European Agricultural Landscapes

Project N°: 2016-1-SK01-KA202-022502

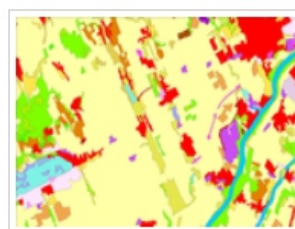
BAZA PODATKOV CORINE LAND COVER¹ EVROPA 2012

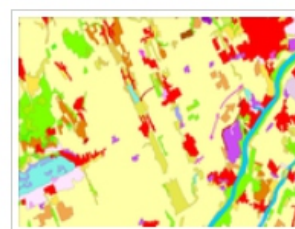
CLC 1990

CLC 2000

CLC 2006

CLC 2012

¹Corine Land Cover (CLC) zemljevidi vsebujejo 44 tipov CLC; podatki iz 1990, 2000, 2006, 2012. Dostopno na:
<http://land.copernicus.eu/pan-european/corine-land-cover>

Priloga 4. Zemljevidi kmetijskih krajin in klasifikacij v Evropi.

Funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

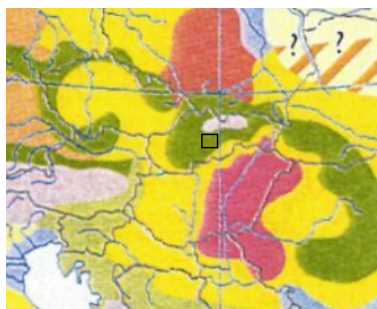

Projekt je bil realiziran s pomočjo finančne podpore s strani Evropske komisije. Publikacija odraža le poglede avtorjev, Evropska komisija tako ne prevzema nikakršne odgovornosti za uporabo informacij, ki izvirajo iz te publikacije.

TIPOLOGIJA KRAJIN

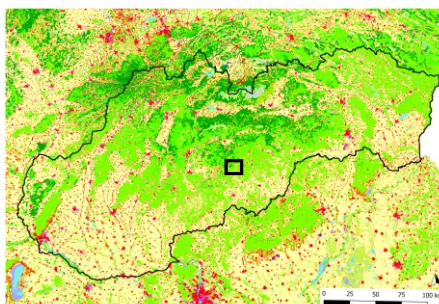
EVROPA - SLOVAŠKA - REGIJA PODPOĽANIE

Zemljevid evropskih krajin "Meeus" (EEA, 1995)¹ (izrezano iz zemljevida).

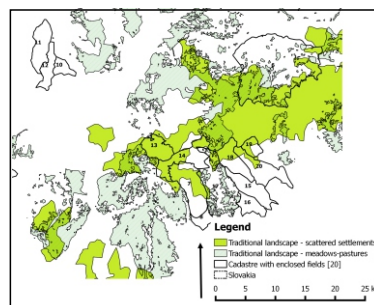
"Zaprta pol-bokažna krajina."

Baza podatkov Corine Land Cover 2012, Slovakia².

"Kmetijska področja; heterogena kmetijska področja; kompleksni vzorci kultivacije."

Posebne krajinske strukture (izrezano iz zemljevida) (Miklós & Hrnčiarová eds., 2002)³.

"Tradicionalne krajine z razpršenimi naselji ter travniki in pašniki."

Krajinski značaj regije Podpoľanie⁴ označen v skladu z metodo vrednotenja krajinskega značaja (Jančura et al, 2010).

¹Klijn, J.A., Bethe, F., Wijermans, M. & Ypma, K.W. (1999). Landscape assessment method at a European level; a case study of polder landscapes. Wageningen : SC-DLO (Report 173). Dostopno na: <http://library.wur.nl/WebQuery/wurpubs/311221>

²Corine Land Cover (CLC) zemljevidi vsebujejo 44 tipov CLC; podatki iz 1990, 2000, 2006, 2012. Dostopno na: <http://land.copernicus.eu/pan-european/corine-land-cover>

³Miklós, L. & Hrnčiarová, T. (Eds.) (2002). Landscape Atlas of the Slovak Republic. Bratislava: MŽP SR, Banská Bystrica: SAŽP.

⁴Jančura, P., Bohálová, I., Slámová, M. & Mišíková P. (2010). Method of identification and assessment of characteristic landscape appearance. In Bulletin of the Ministry of Environment of Slovak Republic, 18 (1b), 2-51

Priloga 5. Nacionalne krajinske klasifikacije (primer iz Slovaške).

Funded by the Erasmus+ Programme of the European Union

multifunctional Farming for the sustainability of European Agricultural Landscapes

Project N°: 2016-1-SK01-KA202-022502

VEČFUNKCIONALNE DEJAVNOSTI

Predelava in neposredna prodaja kmetijskih produktov

- <http://www.comelli.it/en#home> (Italija)
- <http://www.vinidigaspero.it/> (Italija)

Transformacija produkta na račun tretje stranke

- Transformacija oliv: http://www.ilfrantoioidibevagna.it/default2.asp?active_page_id=11;
<http://www.olistella.com/il-frantonio.html> (Italija)
- Transformacija jabolk: <http://www.ecomela.it/azienda/> (Italija)

Etikete z oznakami kakovosti

- http://ec.europa.eu/agriculture/quality/schemes_en (Evropa)
- Skupna oznaka "Kmetijska okoljska kakovost (K.O.K.)" ima podporo s strani Julijske krajine (regija Benetke Julijska krajina), kjer imajo posebni regionalni zakon: <http://www.ersa.fvg.it/divulgativa/i-prodotti-a-qu-a>; <http://www.regione.toscana.it/cittadini/alimentazione/marchio-agriqualita> (Italija)
- Skupna oznaka "Agrokakovost" ima podporo s strani toskanske regije in skuša identificirati in promovirati prehrabne produkte, ki so plod integrirane pridelave. (Italija)
- V Franciji in Švici je takšen primer označen kot "Appellation d'Origin –controlée": <http://agriculture.gouv.fr/les-appellations-dorigine-protegees-aop-pour-les-produits-agricoles-et-les-denrees-alimentaires> (Švicar and Francija).
- Obstajajo tudi regionalne zaščitne oznake v Nemčiji: http://www.bmel.de/SharedDocs/Bilder/Fachbereiche/Ernaehrung/IFL_Karte_Geoschutz.jpg;jsessionid=B_F2523290B9D1F5BE981FC4ACEA2BAB3.2_cid296?_blob=poster&v=32
- Trenutno 7 regij na Slovaškem uporablja regionalne zaščitne oznake – Hont, Ponitrie, Podpoľanie, Gemer-Malohont, Záhorie, Malodunajsko-Zadunajsko, Karsticum, Kopanice.

Vodniki, festivali, okušanja

- <https://www.friuli-doc.it/en/friuli-doc> (Italija)
- http://www.turismofvg.it/code/29836/Speciale_cantine (Italija)
- <http://www.bienvenuealaferme-drome.com/> (Francija)
- <http://www.bauernhofurlaub.de/> (Nemčija)
- <http://www.farmholidays.com/?L=4> (Avstrija)
- <http://www.mitterthrey.at> (Avstrija)

Sheme košaric

- <http://www.fvgbio.it/it/nostre-proposte/> (Italija);
- <http://www.magnybio.fr/paniers.php> (Francija)

Nabavne skupine

- <http://www.irisbio.com/en/mondo-gas/>; <http://www.retegas.org> (Italija)

Priloga 6. Primeri večfunkcionalnega kmetijstva.

Funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Projekt je bil realiziran s pomočjo finančne podpore s strani Evropske komisije. Publikacija odraža le poglede avtorjev, Evropska komisija tako ne prevzema nikakršne odgovornosti za uporabo informacij, ki izvirajo iz te publikacije.

multifunctional Farming for the sustainability of European Agricultural Landscapes

Project N°: 2016-1-SK01-KA202-022502

VEČFUNKCIONALNE DEJAVNOSTI

Veriga HoReKa

- <http://www.fioretta.it/en/products/catering-horeca> (Italija)

E-prodaja

- <http://www.castellodiarcano.it/?affid=000167> (Italija)
- <http://www.humar.it/azienda.aspx> (Italija)

Skupnostno podprto kmetijstvo ali solidarna ekonomija

- <http://www.tess-transition.eu/urban-gardening-in-rome/> (Italija)

Kmečki turizem

- <http://www.parcoururale.it/> (Italija)
- <http://www.nonnastella.it/agricamping-toscana.html> (Italija)

Kmečke gostilne

- <http://www.caravan.it/2015/03/agricamping-italiani/> (Italija)
- <http://rural-camping.com/france/index.htm> (Francija)

Socialno kmetijstvo

- http://enrd.ec.europa.eu/thematic-work/social-inclusion_en (Evropa)
- <http://www.maie-project.eu/> (Italija)
- <http://www.soziale-landwirtschaft.de/> (Nemčija)
- http://guida.agr.univpm.it/guida.php?id=3&grafica=1&id_insegnamento=1083&id_facolta=3&id_aa=15&id_docente=318 (Italija)

Usposabljanje in zaposlitve

- http://enrd.ec.europa.eu/publications/eafrd-projects-brochure_en (Evropa)
- <https://www.sottosoprafvg.it/attivita/fattoria-sociale/> (Italija)

Rehabilitacijo in skrb za osebe s posebnimi potrebami

- <https://www.sottosoprafvg.it/attivita/fattoria-sociale/> (Italija)
- http://www.fattorialasonnina.org/portale_sito/en/the-social-farm-.html (Italija)

Dnevna oskrba starejših

- http://enrd.ec.europa.eu/publications/eafrd-projects-brochure_en (Evropa)

Priloga 6. Primeri večfunkcionalnega kmetijstva.

Funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Projekt je bil realiziran s pomočjo finančne podpore s strani Evropske komisije. Publikacija odraža le poglede avtorjev, Evropska komisija tako ne prevzema nikakršne odgovornosti za uporabo informacij, ki izvirajo iz te publikacije.

multifunctional Farming for the sustainability of European Agricultural Landscapes

Project N°: 2016-1-SK01-KA202-022502

VEČFUNKCIONALNE DEJAVNOSTI

Izobraževanje

- <http://www.agriturismolucatello.it/tuscany-last-minute-offers-arezzo-bed-and-breakfast-week-end-casentino.asp?sezione=2> (Italija)
- Naturhautnah (Narava predaja): <https://www.molkeprodukte.com/>;
<https://www.bregenzerwald.at/s/en/culture/-/food/culinary/dairy-farming-up-close> (Austria)

Kmečki vrtci

- http://guida.agr.univpm.it/guida.php?id=3&grafica=1&id_insegnamento=1083&id_facolta=3&id_aa=15&id_docente=318 (Italija)
- <http://www.ilcavalloadondoloagrino.it/> (Italija)

Priloga 6. Primeri večfunkcionalnega kmetijstva.

Funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Projekt je bil realiziran s pomočjo finančne podpore s strani Evropske komisije. Publikacija odraža le poglede avtorjev, Evropska komisija tako ne prevzema nikakršne odgovornosti za uporabo informacij, ki izvirajo iz te publikacije.

multifunctional Farming for the sustainability of European Agricultural Landscapes

Project N°: 2016-1-SK01-KA202-022502

KMETIJSTVO IN VRSTE EKOSISTEMSKIH STORITEV¹

STORITEV	Podkategorija	Definicija
Storitve preskrbe – dobrine ali produkti, pridobljeni iz ekosistemov		
Hrana	Pridelki	Kultivirane rastline ali kmetijski pridelki, ki jih pridelajo ljudje za človeške ali živalske potrebe.
	Živina	Živali, ki so vzrejene za domačo ali komercialno rabo
	Ribolov	Ribe v naravnem okolju, ki se lovijo z ribiškimi mrežami ali drugimi nekmetijskimi metodami
	Akvakultura	Ribe, školjke in rastline, ki se jih goji v ribnikih in drugih oblikah slanih ali sladkovodnih zaprtih območij, namenjenih gojenju
Vlakna	Ličje iz hlodovine in lesa	Proizvodi, ki so narejeni iz dreves, posekanih v naravnih gozdnih ekosistemih, na plantažah ali nepogozdenih zemljiščih
	Druga vlakna (bombaž, konoplja, svila ...)	Vlakna, ki ne temeljijo na lesu in nafti in so pridobljena iz naravnega okolja, uporablja pa se jih za različne namene
Goriva iz biomase		Biološki material, ki je pridobljen iz živih ali nedavno živih organizmov (rastline, živali) in ki služi kot vir energije
Sveža voda		Vodna telesa v notranjosti držav, podzemna voda, deževnica, površinske vode za gospodinjstvo, industrijsko in kmetijsko rabo
Genetski viri		Geni in genetske informacije, ki se uporabljajo pri reji živali, izboljšavah rastlinskih vrst in v biotehnologiji
Biokemična sredstva, naravna zdravila, farmacevtska sredstva		Zdravila, biocidi in druge biološke substance, ki izhajajo iz ekosistemov, za komercialno ali domačo uporabo

¹ Ranganathan et al. (2008). Document from World Resource Institute. Dostupno na: <http://www.wri.org/publication/ecosystem-services>.

Priloga 7. Tabele o kmetijskem in ekološkem delovanju.

Funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

multifunctional Farming for the sustainability of European Agricultural Landscapes

Project N°: 2016-1-SK01-KA202-022502

KMETIJSTVO IN VRSTE EKOSISTEMSKIH STORITEV¹

STORITEV	Podkategorija	Definicija
Regulacijske storitve – koristi, ki jih pridobimo iz ekosistemskega nadzora naravnih procesov		
Regulacija kakovosti zraka	Globalna raven	Vpliv, ki ga imajo ekosistemi na kakovost zraka za radi izpustov kemikalij v atmosfero (vir) ali izločanja kemikalij iz atmosfere (iztok)
Regulacija klime		Vpliv, ki ga imajo ekosistemi na globalno klimo zaradi izpustov toplogrednih plinov ali aerosolov v atmosfero ali z absorpcijo toplogrednih plinov ali aerosolov iz atmosfere
Regulacija vode	Regionalna in lokalna raven	Vpliv, ki ga imajo ekosistemi na temperature, padavine in druge klimatske dejavnike na lokalni ali regionalni ravni
		Vpliv ekosistemov na časovni okvir in obseg površins ko odtekaajoče vode, na poplave in na polnjenje vodonosnikov, zlasti v smislu potencialov hrambe vode znotraj ekosistema ali krajine
Regulacija erozije		Vloga vegetacije pri protierozijskemu ohranjanju prsti
Čiščenje vod in ravnanje z vodami		Vloga, ki jo ekosistemi odigrajo pri filtraciji in razkroju organskih odpadkov ter onesnaževalcev v vodi
Regulacija bolezni		Vpliv, ki ga imajo ekosistemi na prevlado škodljivcev in bolezni, ki napadajo pridelke in živino
Oprašitev		Opraševanje rastlin s pomočjo živali
Regulacija naravnih tveganj		Zmožnost ekosistemov, da zmanjšujejo škodo, ki jo povzročajo naravne katastrofe, kot so hurikani in cunamiji, in da omejujejo požare, tako v smislu njihove pogostosti kot intenzitete

Priloga 7. Tabele o kmetijskem in ekološkem delovanju.

Funded by the Erasmus+ Programme of the European Union

Projekt je bil realiziran s pomočjo finančne podpore s strani Evropske komisije. Publikacija odraža le poglede avtorjev, Evropska komisija tako ne prevzema nikakršne odgovornosti za uporabo informacij, ki izvirajo iz te publikacije.

multifunctional Farming for the sustainability of European Agricultural Landscapes

Project N°: 2016-1-SK01-KA202-022502

KMETIJSTVO IN VRSTE EKOSISTEMSKIH STORITEV¹

STORITEV	Podkategorija	Definicija
Kulturne storitve – nematerialne koristi, ki jih ljudem omogočajo ekosistemske storitve		
Etične vrednote		Duhovne, religiozne, estetske, ponotranjene in druge vrednote, ki jih ljudje povezujejo z ekosistemi, krajinami ali vrstami
Eksistencialne vrednote		Vrednota, ki izhaja iz zavedanja o obstoju vira, četudi se ga nikdar ne uporablja
Rekreacija in ekoturizem		Rekreacija ob zadovoljstvu, ki ga nudijo naravni ali umetno ustvarjeni ekosistemi
Podporne storitve – procesi, ki so predpogoj za nudenje vseh ostalih ekosistemskih storitev		
Kroženje hranil		Proces, v katerem so hranila (kot na primer fosfor, žveplo ali dušik) izločena iz njihovih mineralnih, vodnih ali atmosferskih virov ali pa so obnovljena iz njihovih organskih oblik in se kot taka na koncu vrnejo v atmosfero, vodo ali prst.
Oblikovanje prsti		Proces razkroja organske snovi, v katerem se oblikuje prst
Primarna proizvodnja		Oblikovanje biološke snovi v procesu asimilacije ali akumulacije energije in hranil s pomočjo organizmov
Fotosinteza		Process, v katerem ogljikov dioksid, voda in sončna svetloba tvorijo sladkor in kisik
Kroženje vode		Kroženje vode skozi ekosisteme v trdnem, tekočem ali plinastem agregatnem stanju

Priloga 7. Tabele o kmetijskem in ekološkem delovanju.

Funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Projekt je bil realiziran s pomočjo finančne podpore s strani Evropske komisije. Publikacija odraža le poglede avtorjev, Evropska komisija tako ne prevzema nikakršne odgovornosti za uporabo informacij, ki izvirajo iz te publikacije.

multifunctional Farming for the sustainability of European Agricultural Landscapes

Project N°: 2016-1-SK01-KA202-022502

TERMINOLOGIJA

Terminologija po posameznih državah	Slovaška	Nemčija	Špania	Slovenija	Italija
Družinski kmet je samozaposleni kmet, fizična oseba, ki izpolnjuje pogoje za odprtje mikro podjetja ali majhnega podjetja v okvirih vsebinskih opredelitev Priporočila Evropske komisije (št. 2003/361/EC) in izvaja kmetijsko proizvodnjo kot poslovno dejavnost. Vsaj dva družinska člana sta v neposrednem ali podrejenem odnosu, vključno z možem in ženo.					
Majhno kmetijsko podjetje – samozaposleni kmet (mikro podjetje ali majhno podjetje v okvirih vsebinskih opredelitev Priporočila Evropske komisije št. 2003/361/EC) izvaja poslovno dejavnost znotraj primarnega sektorja.					
Mladi kmet je samozaposlena oseba (mikro podjetje ali majhno podjetje v okvirih vsebinskih opredelitev Priporočila Evropske komisije št. 2003/361/EC), ki izvaja poslovno dejavnost znotraj primarnega sektorja kot kontinuirano in ločeno dejavnost pod svojim imenom in na svojo odgovornost, z namenom pridobivanja dobička, ki bo glavni vir njegovega dohodka. V času oddaje vloge za nepovratna finančna sredstva ne sme biti starejši od štiridesetih let, mora izkazati ustrezna profesionalna znanja in kompetence, hkrati pa mora kmetijsko podjetje ustanavljati prvič, in to kot edini in najpomembnejši predstavnik.					
Majhne / družinske kmetije / kmetje	Kmetijska plačilna agencija Slovaške republike (izrazi so navedeni tukaj)	Förderprogramme für Ländlichen Raum, Landschaft und Landwirtschaft Maßnahmen- und Entwicklungsplan Ländlicher Raum Baden-Württemberg 2014–2020 (MEPL III) (izrazi so navedeni tukaj)	National Royal Order 1075 of 19 December 2014 regulating direct aid for farmers, defines a Simplified Scheme of Small Farmers.	x	Zakonska o dredba (18. maj 2001, št. 228) Orientacija in modernizacija kmetijskega sektorja v skladu s 7. členom Zakona (5. Marec 2001, št. 57) (Opredelitev kmeta kot kmetijskega podjetnika) .
Mladi kmetje	Zakon o zasebni poslovni dejavnosti št. 105/1990				
Krajinski značaj	Kmetijska plačilna agencija Slovaške republike The Act on Nature and Landscape Preservation	x	x	x	National Landscape Observatory (NLO)
Kakovost krajinskih tipov	x	Die Landesforschungsanstalt für Landwirtschaft und Fischerei	x	x	National Landscape Observatory (NLO) & Nacionalni razvojni načrti
Dodana vrednost krajinskih vrednot	x	x	x	x	National Landscape Observatory (NLO) & Načrti razvoja podeželja

Priloga 8. Primerjava terminologije, ki temelji na zakonodaji, tolmačenju državnih institucij, nacionalnih agencij in raziskovalnih inštitutov v (FEAL) partnerskih državah.

Funded by the Erasmus+ Programme of the European Union

Projekt je bil realiziran s pomočjo finančne podpore s strani Evropske komisije. Publikacija odraža le poglede avtorjev, Evropska komisija tako ne prevzema nikakršne odgovornosti za uporabo informacij, ki izvirajo iz te publikacije.

multifunctional Farming for the sustainability of European Agricultural Landscapes

Project N°: 2016-1-SK01-KA202-022502

TERMINOLOGIJA

Zgodovinske lastnosti krajin	Kmetijska plačilna agencija Slovaške republike	x	x	x	Ministrstvo za kulturne dobrine, dejavnosti in turizem
Več-funkcionalno kmetijstvo	Kmetijska plačilna agencija Slovaške republike	x	Andaluzija Ministrstvo za kmetijstvo, ribištvo in razvoj podeželja	Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano	Nacionalna in regionalna zakonodaja
Trajnostno kmetijstvo	Kmetijska plačilna agencija Slovaške republike	x	Andaluzija Ministrstvo za kmetijstvo, ribištvo in razvoj podeželja	Agencija za kmetijske trge in razvoj podeželja	Regionalni načrti razvoja podeželja
Kmečki turizem, Podeželski turizem	Kmetijska plačilna agencija Slovaške republike	x	Andaluzija Ministrstvo za kmetijstvo, ribištvo in razvoj podeželja	Zakon o dodatnih dejavnostih na kmetiji & Agencija za kmetijske trge in razvoj podeželja	Zakonska odredba (18. maj 2001, št. 228, Orientacija modernizacija kmetijskega sektorja, Zakonodaj v zvezi s kmečkim turizmom (Zakon 730/1985 in Zakon 96/2006
Tradicionalni Proizvodi	Evropska komisija, Seznam registriranih, objavljenih in uporabljenih oznak				
	Kmetijska plačilna agencija Slovaške republike	Map of all traditional and protected products	spletna povezava zgoraj	Agencija za kmetijske trge in razvoj podeželja	spletna povezava zgoraj
Genski sklad diverzitete kot dediščina	Kmetijska plačilna agencija Slovaške republike	The Leibniz Institute of Plant Genetics and Crop Plant Research	Andaluzija Ministrstvo za kmetijstvo, ribištvo in razvoj podeželja	Agencija za kmetijske trge in razvoj podeželja	x
Lokalni proizvajalci Neposredno trženje	Kmetijska plačilna agencija Slovaške republike	Die Landwirtschaftskammer Nordrhein-Westfalen	Andaluzija Ministrstvo za kmetijstvo, ribištvo in razvoj podeželja	Agencija za kmetijske trge in razvoj podeželja	Zakonodaja v zvezi s kmečkim turizmom (Zakon 730/1985 Zakon 96/2006), regionalno izvajanje in neposredna prodaja (Čl.4
Ekološko kmetijstvo	Kmetijska plačilna agencija Slovaške republike	Biologischer Landbau	Andaluzija Ministrstvo za kmetijstvo, ribištvo in razvoj podeželja	Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano	Nacionalni akcijski načrt Podpora programa razvoja podeželja v EU

Razlaga:

X – ni informacije o zakonski ali uradni opredelitvi

Priloga 8. Primerjava terminologije, ki temelji na zakonodaji, tolmačenju državnih institucij, nacionalnih agencij in raziskovalnih inštitutov v (FEAL) partnerskih državah.

Funded by the Erasmus+ Programme of the European Union

Projekt je bil realiziran s pomočjo finančne podpore s strani Evropske komisije. Publikacija odraža le poglede avtorjev, Evropska komisija tako ne prevzema nikakršne odgovornosti za uporabo informacij, ki izvirajo iz te publikacije.

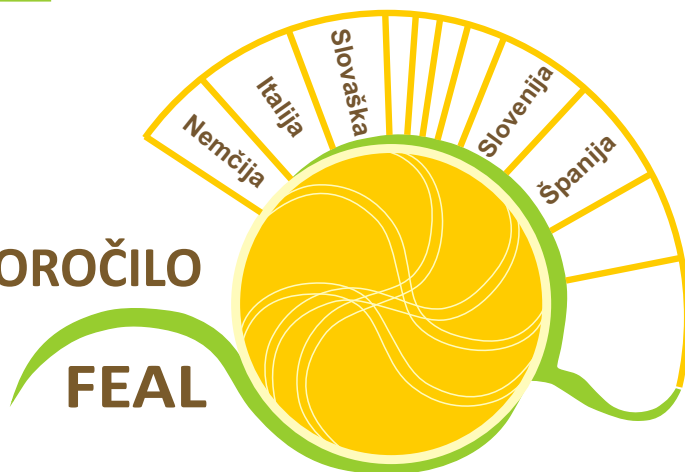

multifunctional Farming for the sustainability of European Agricultural Landscapes

Project N°: 2016-1-SK01-KA202-022502

ZAKLJUČNO POROČILO

FEAL

Naslov: Zaključno poročilo.

Zadnja dognanja na področju razmerij med trajnostnimi in večfunkcionalnimi praksami kmetijstva in evropsko kmetijskimi krajinami.

Uredila: Institute for Research on European Agricultural Landscapes (EUCALAND e.V.) & the Technical University in Zvolen (TUZVO)

Avtorji: Alexandra Kruse, Hans Renes, Bénédicte Gaillard, Maurizia Sigura (EUCALAND e.V.); Martina Slámová, Ingrid Belčáková (TUZVO); Ana Ambrožič, Rock Finale (Biotehniški center Naklo, BC Naklo); Massimo Canalicchio (Lag Middle Tiber); Ignacio Rojas Pino (Union De Agricultores Y Ganaderos-Jovenes Agricultores De Jaén, COAG-Jaén); Johannes Dreer, Jonathan Wenz (Hof und Leben GmbH, HuL)

v sodelovanju s partnerji iz European Landowners Organisation (ELO) Servane Morand in Marie-Alice Budniok

Grafično oblikovanje: Martina Slámová (TUZVO)

Izdajatelj: The Technical University in Zvolen

ISBN 978-80-228-3030-0

93 strani, A4 format strani

Poročilo je v elektronski obliki brezplačno dostopno na spletu.

Več informacij o FEAL projektu je na voljo na spletnih straneh :

www.feal-future.org

<http://ec.europa.eu/programmes/erasmus-plus/projects/>

Funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Projekt je bil realiziran s pomočjo finančne podpore s strani Evropske komisije. Publikacija odraža le poglede avtorjev, Evropska komisija tako ne prevzema nikakršne odgovornosti za uporabo informacij, ki izvirajo iz te publikacije.